

MUUSEUM

Nr. 2 (18) 2005

MUUSEUM

nr 2 (18) 2005

Eesti Muuseumiühingu ajakiri

Peatoimetaja ALEKSEI PETERSON

Toimetus: ILDIKE JAAGOSILD, IVI TAMMARU

Toimetuskollegium: LEMMI JÕE, AINO LEPP, EVE PEETS,
HEIKI PÄRDI ja MARGE RENNIT

Makett ja küljendus IVI TAMMARU

Tõlked TIINA MÄLLO, SVETLANA KARM jt

Eesti Muuseumiühingu kodulehekül on www.emy.kul.ee.

Esikaanel:

Järva-Jaani Tuletõrjemuuseumi väljapanek. Foto Ivi Tammaru.

On the front cover:

Exposition of the Järva-Jaani Fire Museum.

На передней обложке:

Экспозиция Ярва-Яаниского Музея общества пожарников.

Esikaane siseküljel:

16. ja 17. mail 2005 toimus Eesti Muuseumiühingu väljasõit Järvamaale. Pidulik aktus Järvamaa Muuseumi 100. aastapäeva tähistamiseks

16. mail Paide Kultuurikeskuses. Vasakult Järvamaa Muuseumi kunagine direktor Jaan Remmel, Järvamaa Muuseumi direktor Tiiu Saarist ja Eesti Piimandusmuuseumi direktor Ants Välimäe. Foto Eneli Salme. Koeru teatritrupi liikmed esitavad muuseumipäevast osavõtjatele katkendi 1905. aasta sündmuse kajastavast näitemängust.

Järva-Jaani tuletõrjemuuseumi juhataja Tuve Kärner tutvustab oma muuseumi.

Muuseumitöötajad valmistavad võid Imavere Piimandusmuuseumis. Fotod Tiiu Saarist.

Inside of the front cover:

Outing of the Estonian Museum Society to Järvamaa on May 16–17, 2005. Festive ceremony to celebrate the 100th anniversary of the Järvamaa Museum at Paide Cultural Centre on May 16. On the left Jaan Remmel, former director of the Järvamaa Museum, Tiiu Saarist, Director of the Järvamaa Museum, and Ants Välimäe, Director of the Estonian Dairy Museum.

Members of the Koeru theatrical company are performing for the participants of the museum days a fragment from a play reflecting the events of 1905.

Tuve Kärner, Director of the Järva-Jaani Fire Museum, is introducing the museum.

Museologists are making butter at the Imavere Dairy Museum.

На внутренней стороне передней обложки:

16 и 17 мая 2005 года был проведён выезд Эстонского музейного общества в Ярвамаа.

Торжественный актус в честь 100 летия Ярвамааского музея 16 мая в Культурном центре Пайде. Слева, бывший директор музея Яан Реммел, директор музея Тииу Саарист и директор Эстонского музея молочного производства Антс Вялимяд.

Члены Коэруской театральной труппы показывают участникам музейного дня отрывки из спектакля, посвященного событиям 1905 года.

Руководитель Ярва-Яаниского Музея общества пожарников Туве Кярнер знакомит со своим музеем.

Музейные сотрудники готовят масло в Имавереском музее молочного производства.

ISSN 1406-3484

SISUKORD

Peatoimetajalt	3
Küsimustele vastab kultuuriminister Raivo Palmaru	5
Järvamaa Muuseum 100 <i>Tiiu Saarist</i>	6
Teateid Narva Muuseumist <i>Merike Ivask, Tatjana Klimina</i>	9
Eesti muuseumide näitused võistlemas – Muuseumirott 2005 <i>Virve Tuubel</i>	11
Kadrioru Lossikool <i>Tiina-Mall Kreem</i>	14
Suur maaliläupäev <i>Tiina-Mall Kreem</i>	15
Näitus „Loomad ja antiik“: vaade „pildile“ ja „pildi sisse“ <i>Jaanika Tiisvend</i>	16
Kunsti sünd kunstimuuseumis <i>Külli Valk</i>	18
Obinitsa muuseum 10 <i>Liidia Sillaots, Mare Aun</i>	20
Teed ja ajalugu Eesti Maanteemuuseumis <i>Mairo Rääsk</i>	21
Porkuni Paemuuseum <i>Ella Vikk</i>	23
Muuseumituba Tõhelas <i>Vaike Hang</i>	24
Soome-ugri muuseumitöötajate koolitus	26
Arhitektuuri ja etnograafia kaitseala-muuseum „Ludorvai“ <i>Jelena Vassiljeva</i>	27
Igra koduloomuuseum <i>Viktoria Tširkova</i>	28
Florence Nightingale'i medal Eesti Tervishoiu Muuseumis <i>Mariann Aimla</i>	29
Saage tuttavaks! Alexander Theodor von Middendorff <i>Ülo Siimets</i>	31
Rõõmsad reedused kohtumised <i>Mariann Raisma</i>	33
Loodusmuuseum ratastel <i>Uno Roosileht</i>	34
Kaks uut trükist Mahtra Talurahvamuuseumilt <i>Tiia-Helle Schmitte</i>	36
“Perelood” – Nõmme Muuseumi aastaväljaanne <i>Piret Loide</i>	38
Hea muuseumiraamat <i>Aleksei Peterson</i>	39
100 aastat Voldemar Ermi sünnist <i>Krista Piirimäe</i>	39
Eesti Rahva Muuseum ja etnograafiline film <i>Aleksei Peterson</i>	41
Muuseumipäev Järvamaal <i>Tiiu Saarist</i>	43
Kolme muuseumi ühised nõupidamised <i>Silva Tedrema</i>	43
Museoloogiline kommunikatsioon <i>Piret Öunapuu</i>	44
Märkusi Eesti Rahva Muuseumi rahvusvahelise arhitektuurivõistluse tingimuste kohta <i>Aleksei Peterson</i>	45

CONTENTS

From the Editor-In-Chief	3
Raivo Palmaru, Minister of Culture, Answers Questions	5
Järvamaa Museum 100 <i>Tiiu Saarist</i>	6
Narva Museum <i>Merike Ivask, Tatjana Klimina</i>	9
Exhibitions of Estonian Museums Competing – Museum Rat 2005 <i>Virve Tuubel</i>	11
Kadriori Palace School <i>Tiina-Mall Kreem</i>	14
Great Painting Saturday <i>Tiina-Mall Kreem</i>	15
Exhibition “Animals and Antiquity” at the Art Museum of Tartu University <i>Jaanika Tiisvend</i>	16
Birth of Art at the Art Museum of Tartu University <i>Küllli Valk</i>	18
Obinitsa Museum 10 <i>Liidia Sillaots, Mare Aun</i>	20
Roads and History in the Estonian Road Museum <i>Mairo Rääsk</i>	21
Porkuni Limestone Museum <i>Ella Vikk</i>	23
Museum Room at Tõhela <i>Vaike Hang</i>	24
Training Course for Finno-Ugric Museologists <i>Ludorvai Architectural-Ethnographical Reserve-Museum</i> <i>Jelena Vassiljeva</i>	26
Igra Museum in the Udmurt Republic <i>Viktoria Tširkova</i>	28
Florence Nightingale’s Medal <i>Mariann Aimla</i>	29
Meet Alexander Theodor von Middendorff <i>Ülo Siimets</i>	31
Refreshment Courses for Museum Workers <i>Mariann Raisma</i>	33
Museum of Natural History on the Wheels <i>Uno Roosileht</i>	34
Two New Publications from the Mahtra Peasantry Museum <i>Tiia-Helle Schmitte</i>	36
Yearbook of Nõmme Museum <i>Piret Loide</i>	38
100 Years of the Birth of Voldemar Erm <i>Krista Piirimäe</i>	39
Estonian National Museum and Ethnographical Film <i>Aleksei Peterson</i>	41
Museological Communication <i>Piret Õunapu</i>	44
Conditions of the International Architectural Competition of Estonian National Museum <i>Aleksei Peterson</i>	45

СОДЕРЖАНИЕ

От главного редактора	4
На вопросы отвечает министр культуры Райво Палмару	5
Ярвамааскому музею – 100 <i>Tiiu Saarist</i>	6
Нарвский музей <i>Merike Ivask, Татьяна Климина</i>	9
Конкурс выставок музеев Эстонии – «Музейная крыса 2005» <i>Virve Tuubel</i>	11
Кадриоргская дворцовая школа <i>Tiina-Mall Kreem</i>	14
Большая картинная суббота <i>Tiina-Mall Kreem</i>	15
Выставка об античности и животных в Художественном музее Тартуского Университета <i>Jaanika Tiisvend</i>	16
Учебная мастерская «Живой акт» в Художественном музее Тартуского Университета <i>Küllli Valk</i>	18
Обиницкому музею – 10 <i>Liidia Sillaots, Mare Aun</i>	20
Дороги и история в Эстонском дорожном музее <i>Mairo Rääsk</i>	21
Поркунский музей плитняка <i>Ella Vikk</i>	23
Комната-музей в Тыхела <i>Vaike Hang</i>	24
Курсы повышения квалификации финно-угорских музейных сотрудников Архитектурно-этнографический музей-заповедник «Лудорвай» <i>Jelena Vassiljeva</i>	26
В путь зовет «Клубок дорог» <i>Viktoria Tširkova</i>	28
Медаль Florence Nightingale <i>Mariann Aimla</i>	29
Познакомьтесь! А. Тх. фон Миддендорф <i>Ülo Siimets</i>	31
Курсы повышения квалификации музейных сотрудников <i>Mariann Raisma</i>	33
Музей природы на колесах <i>Uno Roosileht</i>	34
Два новых издания от Махтрасского крестьянского музея <i>Tiia-Helle Schmitte</i>	36
Ежегодник Ныммеского музея <i>Piret Loide</i>	38
100 лет со дня рождения Вольдемара Эрма <i>Krista Piirimäe</i>	39
Эстонский национальный музей и этнографический фильм <i>Aleksei Peterson</i>	41
Музеологическая коммуникация <i>Piret Õunapu</i>	44
Об условиях архитектурного конкурса Эстонского национального музея <i>Aleksei Peterson</i>	42

PEATOIMETAJALT

Valminud on ajakirja Muuseum 18. number. Tuleb tunnistada, et ajakiri ei ole ilmunud perioodiliselt, ja kahjuks on ka praegu selle väljaandmine lünklik. Ajakiri vajab mitmesuguseid uuendusi, et võimalikke lugejaid juurde meelitada.

Ajakirja käesolevas numbris saab hea ülevaate Eesti muuseumide seisust selle aasta esimesel poolel. Huvipakkuvad on kultuuriministri Raivo Palmaru vastused ajakirja esitatud küsimustele meie muuseumide olukorra kohta. Eriti huvitab inimesi Eesti Rahva Muuseumi uue hoone ehitamine. Aasta tagasi augustis tegi tollane kultuuriminister Urmas Paet lõplikult teatavaks seisukoha, et ERMi peahoone ehitatakse kindlaksmääratud 1909. aastaks, vastas Raivo Palmaru tagasihoidlikult: “Ma loodan, et see nii lähebki.” Olen aastaid rõhutanud, et ERMi väljaehitamise probleemid peavad lõpuks ikkagi positiivse lahenduse saama. Kultuuriminister esitas ka oma arvamuse muuseumidirektorite valimise ja ametisse määramise asjus. Siinkohal jään ise siiski teistsugusele seisukohale. Äärmiselt imestamisväärne oli, kuidas kultuuriministeerium ERMi direktorit vahetas. Direktori ametikohale kinnitati uus inimene juba pool aastat enne 1. jaanuari 2006, kui ta ameti tegelikult üle võtab. Võib ette kujutada, missugune olukord valitseb muuseumi töös 2005. aasta lõpupoolel. Ministeerium on tekitanud sellise direktori vahetusega suure segaduse – just käesoleva aasta teisel poolel peab direktor lahendama olulisi muuseumi peahoone väljaehitamise seotud probleeme. Juunis kuulutati välja ERMi peahoone rahvusvaheline arhitektuurivõistlus. Selle tingimustest kirjutati käesolevas numbris ka lähemalt.

Sel aastal on paljud muuseumid pidanud ümmargust sünnipäeva. Keskne sündmus Eesti muuseumide elus oli Järvamaa Muuseumi 100. aastapäeva tähistamine. Oli rõõm näha Paides kümneid ja kümneid muuseumitöötajaid. Järvalased korraldasid igati tasemel ning meeldejäävaid üritusi, tutvustades nii oma muuseumi, aga ka maakonnas tegutsevaid väikemuuseumi.

Uudne ettevõtmine möödunud aastal oli Muuseumiroti konkursi käivitamine. Muuseumirott on auhind, mida hakatakse igal aastal andma Eesti muuseumile parima väljapaneku eest. Võistlus kuulutati välja 2004. aasta rahvusvahelisel muuseumipäeval 18. mail ja kokkuvõtte tehti 13. mail 2005 Tartu Linnamuuseumis. Meeldivalt üllatas võistlusest osavõtjate arv – osales 16 näitust. Žürii arvates olid kõik näitused heatasemelised. Suure Muuseumiroti sai Tartu Mänguasjamuuseum oma rohkeid kiidusõnu pälvinud püsiekspositsiooni eest. Väike Muuseumirott anti üle Sagadi Metsamuuseumile ja Viru-Nigula Koduloomuuseumile.

Nagu tavaks, on ka ajakirja käesolevas numbris ülevaateid väikemuuseumide tegevusest. Juttu tuleb Tõhela muuseumitoast, Porkuni Paemuuseumist ja Obinitsa Muuseumitarõst. Lageda saab veel Udmurdi Vabariigi kahest väikemuuseumist. Olen ikka arvanud, et ajakirja veergudel on vaja kirjutada ka sugulasrahvaste muuseumidest. Heameel on teada saada ka uutest äsjaloodud muuseumidest. See annab tunnistust rahva hoolest oma kohaliku omapära säilitamisel ja hoidmisel. Suure tähtsusega oli Eesti Maateemuuseumi avamine Põlvamaal endises Varbuse

hobupostijaamas selle aasta juunis. Maateemuuseum aitab täita lünka transpordiajaloo hoidmisel ja uurimisel.

Head lugemist!

ALEKSEI PETERSON
peterson@erm.ee

FROM EDITOR-IN-CHIEF

The 18th issue of the magazine Museum has been completed. We have to admit that the magazine has not come out periodically, and unfortunately nowadays its publication is also episodic. The magazine is in dire need for various innovations and improvements in order to attract possible new readers.

The current issue of the magazine gives a good survey of the situation in Estonian museums in the first half of the current year. The answers of Raivo Palmaru, Minister of Culture, to the questions about the situation in our museums arouse great interest. The general public is especially interested in the building of a new house for the Estonian National Museum. A year ago, in August, the then Minister of Culture Urmas Paet finally announced that the main building of the ENM would be built at Raadi. The magazine's question whether the main building of the museum would be completed by 2009 as established, received a modest answer from Raivo Palmaru, who said, “I hope it will happen this way.” I have been emphasising for years that the problems related to the completion of the ENM should eventually find a positive solution. The Minister of Culture also voiced his opinion about the election and nomination of museum directors. In this issue I would still like to stick to my own viewpoint. It was extremely surprising how the Ministry of Culture changed the director of the ENM. A new person was nominated already half a year before January 1, 2006, when she actually has to take over the position. It can be imagined what the situation could be in the work of the museum in the late 2005. With this kind of exchange the ministry has caused a great confusion, as it is namely in the second half of this year that the director has to solve essential problems related to the construction works of the main building of the museum. In June an international architectural competition for the main building of the ENM was announced. The conditions of this competition are also dwelt upon in this issue.

This year many museums have celebrated their round anniversaries. A central event in the life of Estonian museums was the celebration of the 100th anniversary of the Järvamaa Museum. It was a real pleasure to see tens and tens of museologists in Paide. The staff of the Järvamaa Museum organized high-level and memorable events, this way introducing their own museum as well as other, smaller museums of the county.

Last year's novel venture was the launch of the Museum Rat competition. The Museum Rat is a prize that is awarded annually to an Estonian museum for the best exposition. The competition was announced on May 18 – the International Museum Day – in 2004 and conclusions were drawn on May 13, 2005, at the Tartu City Museum. The number of participants in the competition was a pleasant surprise – altogether sixteen exhibitions entered. The jury considered all of them to be at good level. The Great Museum Rat was awarded to the Tartu Toy Museum for their permanent exposition, which deserved much praise. The Small Museum Rat was given to the Sagadi Forestry Museum and the Viru-Nigula Local Lore Museum.

Traditionally the current issue of the magazine also gives a survey of the activities of small museums - the Tõhela Museum Room, the Porkuni Limestone Museum and the Obiniisa Muuseumi Museum. You can also read about two small museums in the Udmurt Republic. I have always been of the opinion that the magazine has to cast light also on the activities of the museums of our kindred peoples. It is a pleasure to learn about new museums established recently. This testifies to people's interest in the preservation and keeping to their local peculiarities. The opening of the Estonian Road Museum in the former Varbuse stage in Põlva County in June this year was an event of great importance. The Road Museum helps to fill in the gap in the preservation and research of the history of transportation.

Enjoy reading!

ALEKSEI PETERSON
peterson@erm.ee

ОТ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Готов 18 номер журнала «Муuseum». Следует признать, что журнал не появляется периодически, к сожалению, и сегодня издание музея остается пробелочным. Для того, чтобы привлечь к себе новых читателей, журнал нуждается в новизнах.

В настоящем номере журнала можно получить хороший обзор о деятельности эстонских музеев в первой половине этого года. Представят интерес ответы министра культуры Райво Палмару на вопросы журнала о состоянии наших музеев. Особенно интересует людей строительство нового здания Эстонского национального музея. Год назад в августе 2004 года тогдашний министр культуры Эстонии Урмас Паэт известил об окончательном решении, что головное здание ЭНМ будет построено на Раади. На вопрос журнала, будет ли готово здание музея к 2009 году, к 100-летию ЭНМ, Райво Пальмару дал весьма осторожный ответ: «Я надеюсь, что так и будет». Я уже годами подчеркивал, что проблемы строительства ЭНМ в конце концов должны положительно разрешиться. Министр культуры представил и личные мнения по поводу выборов директоров музеев и представлении их к должности. В этом вопросе я придерживаюсь все-таки другого мнения. Было крайне удивительно, как министерство культуры сменил директора ЭНМ. На должность нового директора музея уже на полгода раньше утверждён человек, который приступит к действительному исполнению своих обязанностей лишь 1 января 2006 года. Можно представить, какое может быть положение в музейной деятельности в конце 2005 года. Такой сменой музейного руководителя министерство создало большую неразбериху – именно во второй половине 2005 года директор музея должен сделать важные решения, связанные со строительством нового музейного здания. В июне был объявлен международный архитектурный конкурс. Подробнее об условиях этого конкурса пишу и на страницах журнала.

В этом году многие музеи отметили свои круглые даты. Центральным событием в жизни эстонских музеев стало празднование 100-летия Ярвамааского музея. Было приятно видеть в Пайде десятки и десятки музейных сотрудников. Сотрудники Ярвамааского музея организовали приятное и весьма достойное мероприятие, познакомив как свой музей, так и другие действующие в уезде небольшие музеи.

Новым событием прошлого года стало объявление конкурса «Музейной крысы». Музейная крыса – это приз, который будет присуждаться лучшей экспозиции эстонских музеев. Конкурс был объявлен в мае 2004 года в Международный день музеев, итоги его были сделаны в Тартуском городском музее 13 мая 2005 года. Было удивительно приятно, что на конкурсе было представлено 16 выставок. По мнению жюри, все выставки были подготовлены на высоком уровне. Большая «музейная крыса» была присуждена Тартускому музею игрушек за свою постоянную экспозицию, удостоившуюся уже многих признаний. Маленькую «музейную крысу» получили Сагадский музей леса и Виру-Низулааский краеведческий музей.

Как обычно, на страницах и данного журнала можно найти обзоры о деятельности небольших музеев. Речь идет о Тыхелаской музейной комнате, Поркунском музее плитки и Обиницком музее, отметившем свое 10-летие. Можно прочитать и о двух небольших музеях Удмуртской Республики. Остаюсь при своем мнении, что на страницах журнала надо писать также о музеях родственных народов. Приятно узнать о новых создаваемых музеях. Это дает признание о заботе народа в сохранении и хранении местного своеобразия. Большое значение имеет открытие Эстонского дорожного музея в бывшем здании конной почтовой станции Варбусе в Пыльвамаа в июне этого года. Эстонский дорожный музей помогает заполнить пробелы в сохранении и исследовании истории транспорта, в просторном машинном зале представлена основная техника, используемая в строительстве дорог и уходе за ними.

ALEKSEI PETERSON
peterson@erm.ee

Tähelepanuks autorile

- ♦ Toimetuse ei retsenseeri ega tagasta toimetusele saadetud artikleid. Toimetuse jätab endale õiguse tekste lühendada.
- ♦ Esitatud tekst peab olema korrektselt vormistatud, soovitatavalt arvutiil. Soovitav on tekst esitada disketil või saata elektronpostiga. Artikli juurde kuuluvad autori pilt (muuseumitöös), samuti artikli sisu lahtimõtestavad fotod, fotoallkirjad, fotograafi nimi, pildistamise aasta.
- ♦ Kirjutada võib kõigest, mis on seotud muuseumide ja muuseumitööga. Teretulnud on museoloogilis-teoreetilised kirjutised, mis tõstataksid uusi mõtteid, ärataksid diskussioone.
- ♦ Artikli pikkus on soovitatavalt umbes 4 lk, lisada resümee nii inglise kui vene keeles.
- ♦ Artiklid avaldatakse eesti keeles. Peale nende avaldatakse vene keeles pikemaid kirjutisi Venemaal asuvatest soome-ugri muuseumidest. Artikleid võib avaldada ka inglise keeles.
- ♦ Toimetusele saadetud pildid tagastatakse.
- ♦ Lisada autori lühiaandmed – kus ja kellena töötab, teaduslik kraad, osalemine erialastes seltsides jm.
- ♦ Kui esitate artikli juurde kuuluvad fotod ja joonised elektrooniliselt, tuleb nende skaneerimisel valida resolutsiooniks 300 dpi.
- ♦ Kaastöö saata aadressil Veski 32, 51014 Tartu või elektronpostiga peterson@erm.ee või ivi@erm.ee.

Küsimustele vastab kultuuri- minister Raivo Palmaru

Muuseumid on Eesti kultuurielus investatav jõud. Eestis on üle 250 muuseumi, mis tegelevad meie kultuuripärandi säilitamise ja propageerimisega. Enamik neist on väikesed ega allu otse kultuuriministeeriumile. Iga aastaga lisandub üha uusi väikemuuseumi. Tundub, et igal endast lugupidaval lal peab olema oma muuseum. Mida arvate Teie n-õ muuseumibuumist? Kas muuseumide rajamisega pole liiale mindud?

Suurem osa muuseumi rajatakse eraisikute poolt ja nende vaba tahet ei saa kuidagi piirata. Alati rõõmustab, kui suudetakse luua midagi uut, ja veel rohkem rõõmustab, kui seda uut rajatud muuseumi suudetakse ka tõsiselt arendada.

Mõni aeg tagasi oli päevakorral muuseumide reorganiseerimine. Tehti ettepanekuid muuseumi liita-lahutada, kuid see vaibus. Kas arvate, et muuseumivõrk tuleb kuidagi ümber kujundada?

Muuseumide võrgustik vajab korrastamist, kuid see ei tähenda ilmingimata muuseumide liitmist ega lahutamist. Praegune "hierarhiline" süsteem annab võimaluse muuseumidel normaalselt tegutseda. Olulisemat tähelepanu peab pöörama süsteemi sisulisele toimimisele.

Milles seisneb Teie meelest Eesti muuseumide põhiülesanne?

Muuseum Eestis ei ole midagi erilise-

mat kui muuseum Saksamaal, Itaalias või mujal. Ülesandedki on samad. Koguda ja säilitada meie kultuuripärandi väärtuslikumat osa ning panna erilist rõhku kultuuripärandi interpreteerimisele ja inimestele kätte- ning arusaadavaks tegemisele. Minu jaoks on kättesaadavus iseäranis oluline. Eesmärk ei ole pelgalt väärtuste kogumine ja säilitamine, muuseumid peaksid olema inimestele olulised. Sestap on tähtis muuseumide väljapoole suunatud tegevus, mida mõeldakse külastajate arv.

Kuidas saavad muuseumid aidata kaasa ühiskonna oluliste probleemide lahendamisele (näiteks eesti keele ja kultuuri püsimine, angloameerika kultuuri ilmingute laialdase leviku pidurdamine jms)?

Ainult meie oma kultuuripärandi väärtustamise kaudu.

Milline on Teie arvamus erinevate muuseumide töö kohta? Milliseid võiksite tulemuste põhjal esile tõsta ja milles näete vajakajäämisi?

Eestis on palju häid muuseumi. Kusjuures headus ei pruugi sõltuda muuseumi suuruselt, kinnituseks on näiteks Tartu Mänguasjamuuseum, Saaremaa Muuseum. Suurtest nimetaksin Eesti Vabaõhumuuseumi... Kõiki häid ei ole ma kindlasti näinud. Ent on muidugi ka teistsuguseid.

Mida arvate sellest, et muuseumides on sageli vähe tähelepanu pööratud kogude süsteemsele komplekteerimisele ja läbitöötamisele ning teadustööle tervikuna?

Külastajale suunatud tegevus peab põhinema teadmises. Selle aluseks omakorda on sisuliselt läbitöötatud kogud ja järjepidev teadustöö muuseumides. Muuseumide lülitamine teadus- ja arendustegevusse on oluline.

Kuidas peavad muuseumid Teie arvates oma elu korraldama Euroopa Liitu silmas pidades?

Küsimus on liiga mahukas. Lühikene vastus oleks selline: tähelepanu tuleb pöörata koostööle väga erinevatel tasan-

ditel. Üks oluline seik: Eestit külastab üha rohkem inimesi teistest Euroopa riikidest. Nad ei tule siia üksnes selleks, et elada hotellis või veeta aega baarides. Muuseumid on olulised reisisihid ja mida paremini muuseumi inimesed seda mõistavad, seda paremini neil ja meil kõigil läheb. Muuseumidest sõltub suuresti see, mida meist mujal mõeldakse.

Kas leiate, et keskmuseumides peaksid tegutsema muuseumiõukogud, kes annavad soovitusi direktorile?

Muuseumi direktoril on võimalus luua muuseumi nõukogu. Paljudel juhtudel see ka toimib. Eriti tulemuslik on sellise nõukogu töö seal, kus muuseumi omanik ise on huvitatud nõukogu töös osalemisest. Head näited on tuua Põlvamaalt, Raplamaalt ja mujalt.

Kas Teie meelest peaksid muuseumi juhtima ainult vastava erialase väljõppega spetsialistid või sobiksid selles ametisse ka muude erialade inimesed?

Kui teise eriala inimene mõistab muuseumi sisulist tegevust, siis miks mitte. Meeldib see meile või ei, kuid tänasel päeval murravad ka muuseumisse sisse erinevad tegevusvaldkonnad – reklaam, turundus, turism...

Kuidas olete rahul ministeeriumi juures asuva muuseumiõukogu tööga? Mida arvate Eesti Muuseumiühingu tegevusest?

Olen muuseumiõukogu tööga rahul. Sinna on koondunud erinevate valdkondade inimesed, kellel on piisavalt teadmisi. Muuseumiühing täidab just muuseumitöötajate ühendaja rolli. Soovida võiks ehk rohkem koostööd eri muuseumiorganisatsioonide vahel ja rohkem oma tegevusest avalikkusele teada andmist.

Kas pooldate kava ühendada Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum? Kui jah, siis millised oleksid Teie meelest ühendamisest tulenevad eelised? Kas ühendamine peaks tooma kaasa uue staatuse (rahvusmuuseum, selle oma seadus) ja kvaliteedi?

Millegi ühendamine ei ole eesmärk omaette. Iga selline ümberkorraldus peab andma midagi head. ERMi ja kirjandusmuuseumi ühinemise võiks olla kasu näiteks eesti rahvusteaduse arengule. Aga selline ühinemine ei saa toimuda valitsusest või ministeeriumist antud käsu korras. See teema vajab kindlasti põhjalikku ja võimalikult laiapõhjalist arutelu.

Aastaid on räägitud Eesti Rahva Muuseumi ehitamisest Raadile. Välja on kuulutatud ERMi peahoone arhitektuurikonkurss. On võetud siht, et hoone valmiks muuseumi 100. aastapäevaks 2009. aastal. Kas Teie arvates saab ERM tähistada oma juubelit uues majas Raadil?

Ehkki ma väga loodan, et see nii lähebki, ja me teeme selle plaani elluviimiseks ka tõsist tööd, ei sõanda ma sellele küsimusele jaatavalt vastata. ERMi peahoone on väga kallid projekt ja ma ei ole päris kindel, et see pool miljardit krooni või rohkemgi on lähitulevikus meile nii garanteeritud.

Kas võiksite meenutada oma esimesi kokkupuuteid muuseumidega? Missugused muuseumid on Teile oma sisu poolest rohkem meeldinud?

Minu esimene muuseum oli muidugi minu sünnilinnas Pärnu muuseum. Pärast seda on neid olnud väga arvukalt. Kõige rohkem on meeldinud Louvre, aga ma ei ole siin ilmselt kuigi originaalne.

Kuidas iseloomustaksite ajakirja „Muuseum“ tegevust ja millisteks hindaksite väljaande tulevikuväljavahetuid?

Ajakirjal Muuseum on potentsiaali saada tulevikus lugejaid kõitvaks väljaandeks. Mis salata – selleks tuleks muutuda pisut nüüdisaegsemaks ja laiemale lugejaskonnale huvipakkuvamaks.

KÜSIS ALEKSEI PETERSON

Raivo Palmaru, Minister of Culture of the Republic of Estonia, answers the magazine's questions about the current situation in Estonian museums and their future perspectives. Generally the minister estimates the activities of museums as positive.

Министр культуры Эстонской Республики Раиво Палмару отвечает на вопросы о сегодняшнем состоянии эстонских музеев и взглядах на будущее. Министр оценивает деятельность музеев в общем позитивной.

♦ Järvamaa Muuseumi hoone Paides

♦ Building of the Järvamaa Museum in Paide

♦ Здание Ярвамааского музея в Пайде

Järvamaa Muuseum 100

Tiiu Saarist

Väike unine jaam, üks pikk kitsas tänav, millel kahel pool kükitamas mõnikümne aastat kestnud, paar lärmikat kõrtsi, nn. "kadakate klubi" ning magusalt tukkuv väikelinna publik. Paide on suurepärase oma värskes omapärasuses. Siin pole kapitaliste ega kommuniste, vaid üks väikekodanlus ja hääd inimesed. Paide on väike. Tema päätänavalt ei tohi kõrvale kalduda, et mitte linnast välja jõuda. Tal pole merd ega järve, siiski leidub ettevõtlik mees, kes ojakese ääres laevamasti katusele asetab, paar moldi kaldale üles seab ja seda sadamaks nimetab. Kõrval ehitab ta veeaugule seinad ümber: supelasutus. "Paide". Uinuv ja uinutav nagu koirohi. (Odamees, 1923, nr 7).

Tegelikult polnud Paide unine linnake – tegevus ei paistnud ehk ajakirjanikule lihtsalt silma.

Huvi kohalike muinsusväärtuste vastu sai hoo 24. augustil 1892, mil Paides toimus silmapaistva baltisaksa ajaloolase Axel von Gerneti loeng "Mõnda Paide linna ajaloo". See õhutas huvilisi tegudele. Veel samal õhtul alustas tegutsemist Torniehituse-komitee, mille tegevuse eesmärk oli taastada ordulinnuses varemeis olev Vallitorn. 20. sajandi alguseks ehtis Paide linna siluetti taas kaheksakandiline ja 30 meetri kõrgune paekivist torn. Ko-

mittee oli oma esmase ülesande täitnud.

Õige pea hakkas sama seltskond Paide lähistel korraldama arheoloogilisi kaevamisi. Kogunes esemeid ja nende edasise saatuse kohta tuli teha otsus.

12. jaanuaril 1904 asutati Paides Bürgermusse saalis Rüütli t 1 **Järvamaa Muinasasjade Alalhoiu Selts**. Seltsi asutamise ettepaneku tegija ja esimese põhikirja projekti üks koostaja oli linnapea ja apteeker Oskar Brasche. Seltsi juhtis kuni 1924. aastani praost Karl Rall. Juba torniehituse komitee ajast oli kantud muuseumi loomise ideed. Mõte arenes seda suuremaks, mida suuremaks kasvasid kogud. Oskar Brasche oli üks muuseumi loomise initsiaatoreid. Eks seetõttu on ka tema vahakuju vanas apteegis aukohal...

12. juuliks 1905 jõuti paberid korda ajada ning saadi Paide linnavalitsuselt ajada ning saadi Paide linnavalitsuselt pind kogude hoidmiseks ja koosolekute pidamiseks. Ruumidesse Paide Tütarlastekoolis kujundati esimestest kogudest väike väljapanek. Esimesel näitusel olid väljas August Georg Wilhelm Pezoldi maalid. (Ka tänavu, 100 aastat hiljem on tänu Eesti Kunstimuuseumile Järvamaa Muuseumis sama autori tööde näitus.)

31. juuliks 1905 olid kõik ettevalmistused uue muuseumi avamiseks tehtud. See päev ongi **Järvamaa Muuseumi sünnipäev**. Sama kuupäeva alt leiame

Foto Tiiu Saarist

esimese külalisraamatu esilehelt rea tole-aegsete Paide tähtsate tegelaste allkirju. Muuseum oli loodud, esimesed külastajadki uudistamas käinud. Muuseum oli avatud vaid pühapäeviti ja ainult üks tund keskpäeval. Esimese aasta jooksul annetati muuseumile 165 eset ja koos varem kogutuga oli 1905. aasta lõpuks museaale juba 498.

Hakati korraldama ajaloolaseid lugemisõhtuid. Aeg-ajalt ilmus seltsi ja muuseumi tegevuse kohta teavet ka Oskar Brasche toimetatud Paide Teatajas.

Uudne üritus tõmbas ligi baltisakslasi, elavnes kogumistöö. Valdavalt koguti arheoloogilisi ja etnograafilisi esemeid. Kogudel oli tõeline ajalooline väärtus, sest aastaid hiljem kirjutas professor Arne Michaël Tallgren Järvamaa muuseumi kogudest ja kataloogidest kui ühtedest Eestimaa täiuslikematest. Kuigi II maailmasõja keerises hävisid kataloogid ja osa varadest, moodustab tol ajal kogutu väärtusliku osa tänase muuseumi varadest.

1907. aastal avati muuseumi juures raamatukogu ja käsikirjade osakond. Aasta hiljem muretseti müntide hoidmiseks spetsiaalne kapp. 1909. aastal ületas kogude suurus tuhande piiri.

1909. aastal tabas muuseumi valus kaotus – suri fotograaf ja meremees Paul Levenhagen, kes kogude korrashoiu eest hoolitses. Tänu temale olid muuseumikogud hästi süstematiseeritud ja esemed märgistatud.

Püüti välja selgitada Paide linna arhiivi asukohta. Teada saadi vaid, et 1887. aastal on arhiivimaterjalid Tallinna viidud ja sealt edasi leidnud oma koha Moskva arhiivis. Kuigi selts pöördus korduvalt valitsuse poole, et materjali tagasi saada, jäi see hüüdja hääleks kõrbes.

Esimesi samme astuti ka kultuurimälestiste väljaselgitamisel ja propageerimisel. Üsna huvitavad olid kord kuus korraldatavad ajaloolis-kirjanduslikud õhtud, kuhu alati kogunes huvilisi.

Peagi aga tüdineti ettevõtmisest, vähenes seltsi liikmete arv, muuseumi külastajate arv langes tunduvalt. Kui näiteks 1906. aastal oli uudistajaid 157, siis 1909. aastal vaid 47.

1912. aastal sai muuseum ühe väärtuslikuma kollektsiooni omanikuks – Oskar Brasche annetas muuseumile oma vana, 18. sajandist pärit apteegi sisustuse. Kui Oskar Brasche valiti Vene Riigiduuma liikmeks, ei olnud tal enam aega muuseumiga tegelda.

15. mail 1914 otsustati muuseum külastajatele sulgeda. 1916. aastal püüti

Foto Tiina Tael

♦ 18. sajandi apteegisüsteus. Keskel apteegi omaniku, Paide linnaepea ja Järvamaa muuseumi asutamise eestvedaja Oskar Brasche vahakuju

♦ Furnishings of a chemist's shop dating from the 18th century. In the centre wax figure of Oskar Brasche, owner of the chemist's shop, Mayor of Paide, and initiator of the Järvamaa Museum

♦ Обстановка аптеки 18 века. В центре восковая фигура хозяина аптеки, городского главы и инициатора создания Ярвамааского музея Оскара Браше

muuseumikogud evakueerida Gatsinasse. Tõenäoliselt jäid varad Paidesse ja Eesti Vabariigi algusaastatel alustas muuseum taas tegevust. Muuseumidele eraldati riigi poolt raha, kuid juba 1922. aastaks oli riigi toetust märgatavalt vähendatud.

1924. aastal tabas muuseumi mitu valusat lööki. Suri Järvamaa Muinasasjade Alalhoiu Seltsi asutajaliige ja kauaaegne esimees Karl Rall. Saatuse tahtel oli just tol kevadel Paides suur üleujutus ning kevadise suurvee kahjustusi likvideeriti hilisügiseni. Linnavalitsus tegi aasta lõpus muuseumile ettepaneku kolida linna algkooli ruumidesse maja esimesel korrusel. Koliti ja püüti taas tegutseda. Kuid tegelikult algas vähikäik Järvamaa Muuseumi tegevuses. 6. juunil 1926 otsustati Järvamaa Muinasasjade Alalhoidmise Seltsi tegevus lõpetada. Järvamaa Muuseumist sai Eestimaa Kirjandusühingu Provintsi muuseumi filiaal.

23. augustil 1940 kehtestati Nõukogude Eestis muuseumide riigistamise seadus. II maailmasõja ajal olid muuseumi varad taas ohus. Osa kogudest evakueeriti Väätsale. Tänu kohalike inimeste aktiivsusele jäid need alles.

Pärast sõja lõppu toodi muuseumi varad tagasi endise Tallinna tänava koolimaja esimese korruse võlvitud ruumi, kus

praegu asub Järva Maakohtu kantselei.

Uksed avas Paide Muuseum taas 1945. aasta oktoobripühade ajal. Ajaleht Järvalane kirjutas 22. novembril 1945 nõnda:

Oktoobripühade ajal avati Paide mitteametliku keskkooli ruumides asuv Paide muuseum. Ühenduses Oktoobrirevolutsiooni pidustustega oli siin avatud ka erinäitus Oktoobrirevolutsiooni saavutustest, kuhu oli toodud eksponaate Tallinna Ajaloomuuseumist. [---]

Ruumi esimeses osas asuvad vitriinides maapärest leitud vanad raudkirved, võtmed, muistsete relvade osad. Aknaid ja riiuleid näeme terve rea õllekannusid, lihtsamaid ja ilustatuid. Haruldasemaid esemeid on magasinipulgad – kahest vaheliti kokkulükitud poolest koosnevad neljatahulised puupulgad, mille tahkudele riskriipsude abil märgiti laenuks antav vilja määr.

Järgmises vitriinis asuvad etnograafilised rahvaomased hõbedast ehted. Ruumi keskel suures vitriinis on rahvarõivad.

Hea arv on siin numismaatilisi välja-paneid. Aknal ja seintel näeme üsna ilusaid akvarelle.

Omapärane ja ainulaadne on vana Paide apteek, mis on omale varjupaiga leidnud muuseumis. [---]

Foto Enell Salme

◆ Eesti Muuseumiühingu esimees Heivi Pullerits (paremal) õnnitleb Järvamaa Muuseumi direktorit Tiiu Saarist muuseumi juubeliaktusel

◆ Chairperson of the Estonian Museum Society Heivi Pullerits (on the right) congratulating Tiiu Saarist, Director of the Järvamaa Museum

◆ Директор Ярмааского музея Тииу Саарист (слева) принимает поздравления от председателя Эстонского музейного общества Хейви Пуллеритс

Muuseumis annab end tunda ruumide kitsikus. Muuseumi juhatajaks on sm. V. Ott, kes üksinda viis läbi muuseumi korrastustööd.

Nagu artikli lõpus märgitud, hakkaski ruuminappus peagi kimbutama, näituse-ruum tuli loovutada muuseumi varade hoidmiseks ja 16. novembril 1950 suleti muuseum külastajatele.

Kahju tegi muuseumile ka kogude "puhastustöö". Ei tohtinud ju enam seal olla midagi sellist, mis Eesti Vabariiki oleks meenutanud. Sellised museaalid kuulusid hävitamisele, eriti väärtuslikud tuli anda üle keskmuseumidele. Sellele vaatamata suudeti kohapeal mingi osa kultuuripärandist alles jätta, et aastate möödudes see taas avalikkuse ette tuua.

Kaks pisikest tuba koolimajas olid muuseumile ilmselgelt kitsaks jäänud. Endise loomaravila müürid Lembitu pargis seisid aga tühjana. Saadigi luba hakata sinna ehitama oma muuseumi.

Muuseumi kogudes säilinud plaanil on endise loomaravila kohta märke: *Paide linnavalitsuse ehituskomitee poolt 10. märtsil heaks kiidetud ja linna valitsuse poolt 11. märtsil 1925 veterinaarravila hooneks kinnitatud*. Seega on siis tolleaegse linnaapea Eduard Burfeldti ja linna-sekretäri Jaan Ülema allkirjadega kinnitatud paberi järgi juubel ka muuseumi majal endal.

1953. aastal algasidki tööd uue muuseumihoone kallal. 1956. aastal koliti lõplikult uutesse ruumidesse, avati esimene püsinäitus ning korraldati ajutisi näitusi. Paraku oli valminud maja täpselt tolleaegsele muuseumile paras, tuleviku peale ei mõelnud keegi.

Samades ruumides on muuseum praegu, ainult et pärast kolimist oli kogude suurus ligi 5000 ühikut, praegu on veidi üle 70 000. Võrreldes endiste ruumidega Tallinna tänaval, oli ikkagi edasimineku – 72 m² asemel saadi ligi 500 m² pinda, millest pool on kogude ja teine näituste ning tööruumide all.

1958. aastast kuni 2002. aasta lõpuni oli muuseumil ka filiaal – A. H. Tammsaare Muuseum, mis 2003. aastast tegutseb iseseisvalt sihtasutusena.

Aegade jooksul on muuseum kandnud erinevaid nimesid: Paide Muuseumist sai Järva Maakondlik Muuseum, siis Paide Rajooni Koduloomuuseum, edasi Paide Rajoonidevaheline Muuseum. 1990. aastast tegutsetakse Järvamaa Muuseumi nime all.

Tänane Järvamaa Muuseum on Järva maakonna visiitkaart. Ta on maakonna eilse ning tänase päeva hoidja ja siduja. Muuseumi tegevus on seda viljakam, mida enam mõistetakse muuseumi kui kultuuripärandi kandja väärtust, mida rohkem on mõttekaaslast. Ja Järvamaa Muuseum võib rahul olla. Ligi kolm aastakümnet on aktiivne olnud noorte kodu-uurijate tegevus. Maakonnas on kokku juba 15 muuseumi. Tublid on nii muuseumides tegutsejad, meie abilised kui kodu-uurijad.

100. sünnipäeval andis Järvamaa Muuseum esimest korda välja Järvamaa Muuseumi Teenete Raha. Selle, muuseumi kõige vanema mündi hõbedase koopia omanikeks saavad need, kelle teened Järvamaa Muuseumi arendamisel on tähelepanu väärt. Hõbemärgi autor on Keiu Kullas.

Tänavused autasu saajad olid Irene Rosenberg, kes nõukogude ajal aastakümneid Eestimaa muuseumi hingeks hoidis, kunagine Järvamaa Muuseumi direktor Jaan Rimmel ning Heino Heinlo – muinsuskaitsealase tegevuse väärtustaja Järvamaal.

Tiiu Saarist on Järvamaa Muuseumi direktor.

On July 31, 2005, the Järvamaa Museum celebrates its 100th anniversary. The museum was founded in Paide on the initiative of the Järvamaa Society for Preserving Antiquities. The first exposition was mounted in Paide Girls' Gymnasium.

The mainly archaeological and ethnographical artefacts collected in the initial years constitute a valuable part of today's museum treasures. In 1912 the museum came into possession of one of its most valuable collections – Oskar Brasche, Mayor of Paide, pharmacist and initiator of the museum, donated to the museum the furnishings of his old chemist's shop dating from the 18th century.

The museum that had moved several times, finally found its own rooms in 1956, when it was housed in the building of a former veterinary hospital. The first permanent exhibition was also opened in this building. Between these walls the Järvamaa Museum has been operating up to the present time.

31 июля 2005 года Ярмааскому музею исполнилось 100 лет. Музей был создан по инициативе Ярмааского Общества охраны древностей. Первая экспозиция была организована в помещении Пайдеской женской гимназии.

Археологические и этнографические предметы, собранные в основном в первые годы существования музея, и сегодня составляют достойнейшую часть фондов музея. В 1912 году музей стал владельцем одной уникальной коллекции – Пайдеской городской глава, аптекарь и один из создателей музея Оскар Браше подарил музею предметы обстановки своей старой аптеки, относящиеся к 18 веку.

Музей, не раз переселявшийся с одного места на другое, получил свое помещение в 1956 году в здании бывшей ветеринарной больницы. Здесь и была открыта первая постоянная экспозиция. В стенах этого здания действует музей до сегодняшних дней.

Teateid Narva Muuseumist

Merike Ivask
Tatjana Klimina

Paljud maailma muuseumid on asutatud eraalgatuse korras, ka Narva Muuseum ei ole erand. Esimesena käis muuseumi avamise mõtte välja ajaloolane, sõjaväelane ja ühiskonnategelane Modest Rezvoi, kes 1846. aastal saadeti Narva koostama linna kindlustuste taastamise projekti. Ta soovitas luua Hermann linnusesse "kohalike muinsuste muuseumi" ja määrata juhatajaks seda valdkonda tundev inimene. Tookord ei saanud idee aga teoks.

Tinglikult võiksime muuseumi eelkäijaks pidada 1861. aastal Heinrich Johann Hanseni loodud ja järgmisel aastal avatud gildituba Narva Suurgildi hoones.

1863. aastal kinnitati **Narva Arheoloogiaseltsi** põhikiri. Seltsi üks eesmärk oli rajada muuseum. 1865. aastal, kui Narva kustutati kindluste nimekirjast, saadi Aleksander II luba „... anda tähtsuse minetanud Narva kindlustustel asuv maja ehk Peeter I maja koos majas asuvate esemetega Narva Suurgildi seltsi käsutusse ja omandisse“. Varsti avati hoones koduloomuuseum, mis põhines Arheoloogiaseltsi (gildituba) ja Peeter I majas asunud kolleksioonidel.

◆ H. J. Hansen. 1864. Dirk Erpenbecki erakogu

◆ H. J. Hansen. 1864. Dirk Erpenbeck's private collection

◆ X. Й. Хансен. 1864. Частное собрание Дирка Эрпенбека

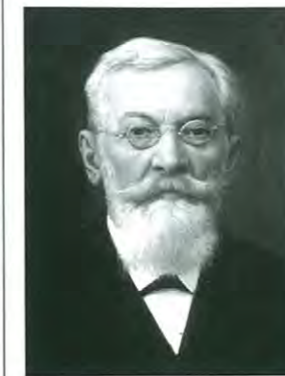
◆ Peeter I maja Narvas. 20. sajandi algus

◆ Peter I's house in Narva. Beginning of the 20th century

◆ Домик Петра I в Нарве. Начало XX в

Lavretsovide-nimelise Linnamuuseumile panid aluse Narva kaupmees Sergei Lavretsov ja ta abikaasa Glafira, kes olid metseenid ja kunstikogujad. Glafira Lavretsova külastas sageli Peterburi kunstinäitust, kust ongi pärit suurem osa Lavretsovide kogust. Sergei Lavretsovi testamendi järgi läks abikaasade arvestatav kunstikogu pärast nende surma Narva linna omandusse. 9. augustil 1913 toimus muuseumi pidulik avamine.

1933. aastal otsustas Narva linnavalitsus kaks muuseumi ühendada. Järgmisel aastal avati muuseumis ka etnograafia

◆ Sergei Lavretsov. 20. sajandi algus. Postkaart

◆ Sergei Lavretsov. Beginning of the 20th century. Postcard

◆ Сергей Лаврецов. Начало XX в. Почтовая карточка

osakond, mis oli pühendatud eestlaste, venelaste ja ingerlaste eluolule.

Museaalid sattusid sõja käigus erinevatesse kohtadesse: Leningradi, Tallinna, Rakverre, Paidesse. Osa eksponaate evakueerisid Vene sõdurid 1941. aastal Venemaal. Teise osa viisid Narvast välja saks-

lased, kuid Rakveres rööviti ešeloni ja museaalid sattusid mitmesse Eesti muuseumi. 1944. aastal muuseumi hooned hävisid.

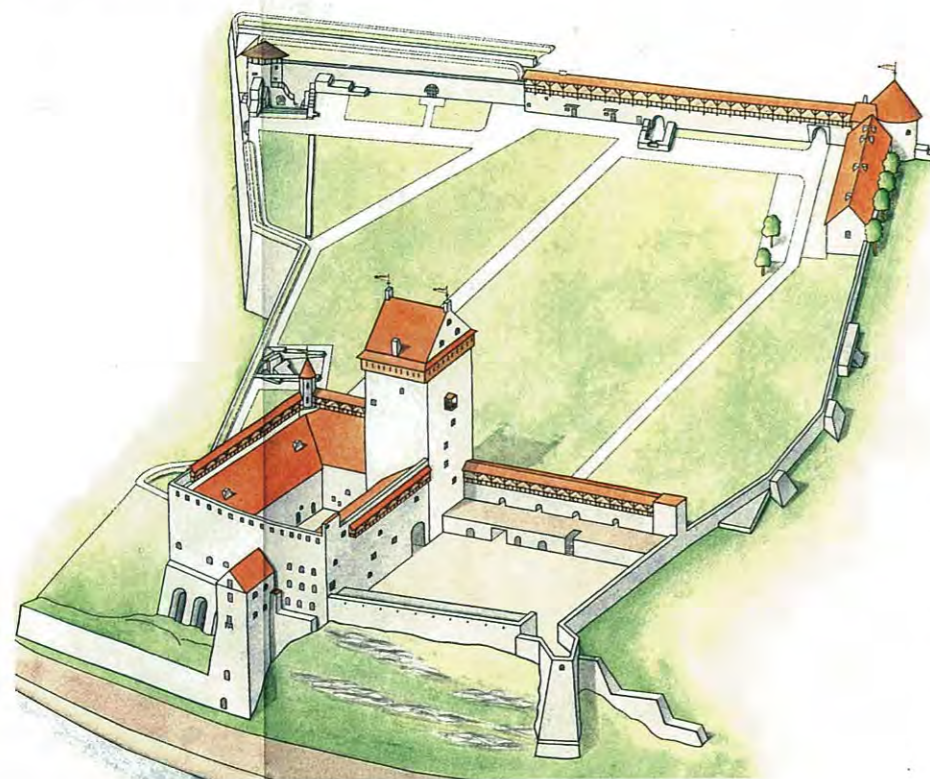
1. septembril 1949 pöördus Narva Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee Eesti NSV Ministrite Nõukogu poole palvega organiseerida Narvas ajaloomuuseum. Samast aastast alates hakati museaale Narva tagasi tooma.

22. juulil 1950 avati muuseum endises garnisoni saunahoones, mis asub Narva linnuse territooriumil. 1958. aastal nimetati ta Narva Linnamuuseumiks.

Narva linnuse restaureerimise esimene etapp lõppes 1986. aastal, kuid restaureerimistööd toimuvad linnuses tänaseni. 1989. aastal avati linnuses püsiekspositsioon.

1991. aastal läks muuseum üle Kultuuriministeeriumi alluvusse ning tema nimeks sai Narva Muuseum. Neli aastat hiljem muudeti Narva Muuseum taas munitsipaalmuuseumiks.

Iga muuseum peab tänapäeva turumajanduse tingimustes leidma oma koha. Narva Muuseumi ülesanne on ka linna integreerimine ülejäänud Eestiga. Ta on sunnitud otsima uusi väljundeid, et muuta

◆ Narva linnus. Esiplaanil Põhjaäü. Svetlana Andrejeva joonis. 1997

◆ Narva Castle. In the foreground the Northern yard. Drawing by Svetlana Andrejeva, 1997

◆ Нарвская крепость. На переднем плане Северный двор. Рисунок Светланы Андреевой, 1997

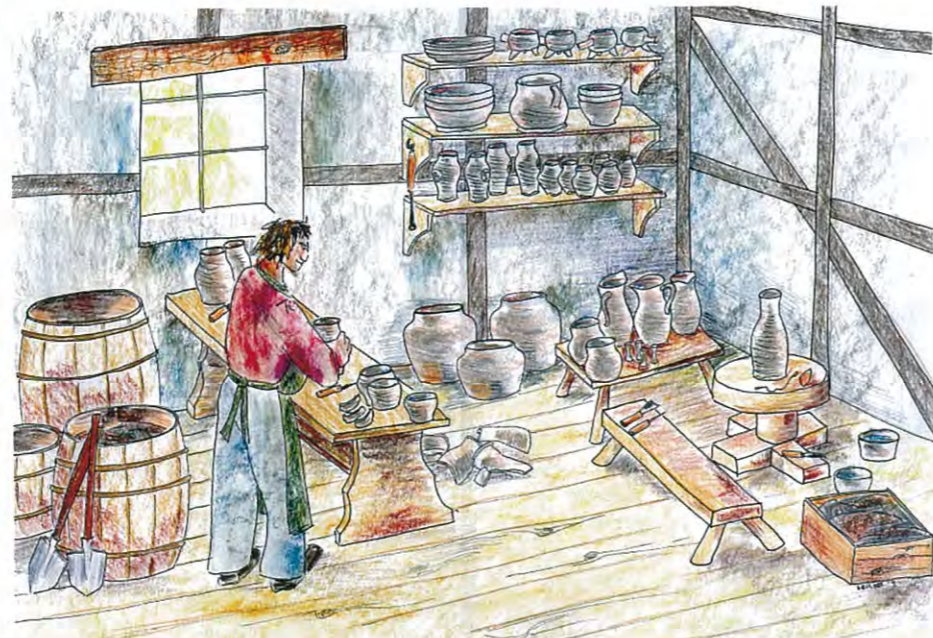
end külastajasõbralikumaks nii linna elanikele kui ka turistidele ja eelkõige Eesti siseturistidele. Selle eesmärgi täitmiseks on kavas luua Narva linnuse põhjaossa Narva Muuseumi Eksperimentaaljaloo Keskus ehk **Põhjaäü**.

Loodav keskus on Rootsi aja uurimiseks ja populariseerimiseks mõeldud muuseumiüksus, mille üks ülesanne on rakendada eksperimentaalset ajaloo uurimist. Seega hakkab keskus korraldama teadlastele, spetsialistidele ja huvilistele laagreid, kus uuritakse vanu tehnikaid ja töövõtteid ning nende võimalikke rakendusi. Põhjaäües saab näha nii eksperimente, uurimistulemusi kui ka tegevuse käigus loodud uusi eksponaate.

Uurimislaagrites loodud materiaalse väärtuste (alates savipotist kuni näiteks käsitöölise majani) ja saadud teadmiste (käsitöövõtetest kuni eluoluni) eksponeerimiseks külastajatele luuakse Põhjaäües spetsiaalne ja uudne näitusekeskkond: võimalikult originaalile vastav ajaloo rekonstruktsioon, killukene 17. sajandi linna, kus tegutsevad tollases riietuses inimesed. Moodustades tervikliku ja ajastutruu atmosfääri, tekib Põhjaäües oma-moodi ajalookümbluse keskkond. Lisaks koostatakse uurimislaagrites saadud teadmiste põhjal 17. sajandi erinevaid tege-

vusvaldkondi tutvustavaid õppeprogramme, trükiseid ja audio-videomaterjale. Keskuse kaubamärgiks on elav ajalugu, kvaliteet, avatus uuendustele, mängulisus, suunatus haridusele, interaktiivsus, sõbralikkus.

Põhjaäües esimene etapp valmib 2007.

◆ Põhjaäües rajatava pottsepatöökoja visand. Kristel Külljastinen, 2004

◆ Sketch of the pottery founded in the Northern yard. Kristel Külljastinen, 2004

◆ Эскиз гончарни, строящейся на Северном дворе. Кристель Кюлляястинен, 2004

aastal. Selle aja jooksul renoveeritakse käsitöölise – kiviraideri, puusepa-tisleri, kangru, sepa ja keraamiku töökojad, mis on rajatud Põhjaäües läänemüüri. Vähe-malt kahes töökojas demonstreerivad käsitöölised vanu töövõtteid, tasu eest on külastajatel võimalik osaleda ja neid töövõtteid proovides endale suveniire valmistada. Ruumi ateljee osa on käsitöölise päralt, lisaks saab seal korraldada ka töötubasid.

Juba sellel aastal on kavas korraldada ajaloolaaager keraamikutele, kasvatada lina Põhjaäües rõivaste tarbeks ning augustis toimub MTÜ Preobraženski Polgu ja Narva Muuseumi koostöös järjekordne Põhjaäües ajaloolise sündmuse, Narva lahingu taaslavastus.

Muuseum jätkab oma igapäevaelu ning Põhjaäües projekti elluviimise kõrval on üks tähtsam ülesanne muuseumile enne sõda kuulunud esemete otsimine.

Merike Ivask on Narva Muuseumi teadussekretär ja Tatjana Klimina teadurkoguhooldaja.

The article reviews the variety of aspects of development and recent great beginning of Narva Museum, which is aimed at the opening of Narva castle's Northern yard to the visitors.

Статья даёт обзор о многоликой истории развития, а также о большом начинании Нарвского Музея, в ходе реализации которого Северный двор Нарвского замка будет открыт для посетителей.

Eesti muuseumide näitused võistlemas – Muuseumirott 2005

Virve Tuubel

Sel kevadel anti esimest korda välja Muuseumiroti auhind, mille saab aasta parim näitus Eesti muuseumides. Kavas on kujundada sellest iga-aastane tunnustustraditsioon. Rändauhinna on Tiiu Kirsipuu skulptuur Muuseumirott. Võitnud muuseumile jääb mälestuseks skulptuuri väike koopia.

Esimene Muuseumiroti konkurss kuulutati välja Hiiumaal 2004. aasta rahvusvahelisel muuseumipäeval. Kokkuvõtteid tehti aasta pärast ning parimaid töid premeeriti Tartu Linnamuuseumis 13. mail 2005. Žürii, kuhu kuulusid Kultuuriministeriumi muuseuminõunik Peeter Mauer, Kristjan Raba ja Virve Tuubel Eesti Rahva Muuseumist, Katrin Sepalaan Eesti Meremuuseumist, Maruta Varrak Tallinna Linnamuuseumist ning skulptor Tiiu Kirsipuu, pidas meie muuseumide esmast sellelaadset võistlust igati kordaläinuks. Üllatas muuseumide aktiivne osalemine – hindamiseks esitati 16 näitust 14 muuseumilt. Need olid huvitavate ideedega näitused, sisult läbimõeldud, kasutatud oli põnevaid nippe, muutmaks väljapanekuid kaasahaaravamateks ja muljetavaldavamateks. Ühine hinnang oli, et teemade lahtirääkimiseks on meie muuseumidel piisavalt vaimujõudu, oskusi ja tahtmist, samuti rikkalikud ja mitmekesised kogud.

Oli ka kriitilisi märkusi. Eelkõige mainiti seda, et ajutised näitused on liiga lühikest aega avatud. See häirib just kauge-malt tulnud külastajaid, kohalikud püsikülastajad jõuavad näituse ära vaadata. See ei ole etteheide, sest kõik sõltub sihtgrupist, kellele on näitus suunatud. Kahju, et paljud väga head näitused jäävad lühi-

ajalisuse tõttu nägemata. Kriitilisemalt peaks suhtuma näituste tekstidesse – tähtis pole teksti maht, vaid loetavus, vähe oli tõlkeid või jäid need silmaulatusest välja. Tekstide korrektne vormistus peaks olema jõukohane ka väikemuuseumidele. Kahtlemata on tähtis säilituslik aspekt – originaalese ei tohiks näitusel paikneda päris maas või olla riputatud juhuslikule alusele. Mitme näituse huvitav idee jäi realiseerimata, kuna ei kasutatud professionaalset kujundajat – püüti kõik ära teha oma jõududega. Tugevama mulje jätsid just näitused, kus muuseum ja kujundaja olid saavutanud hea koostöö. Muuseumid võiks teha rohkem koostööd näituste ettevalmistamisel ja esitamisel. Arvestada tasuks ka sellega, et näitus toimiks, kui inimene ootamatult sisse astub, ning iga üksikülaskaja saaks näitusest kui tervikust iseseisvalt hea ülevaate.

Tervikpilti meil häbeneda ei tule, sest oli mitmeid suurepäraseid tulemusi, kuid on veel palju teha, et üldise tasemega rahul olla. Üksikud näituste komponendid

olid huvitavad ja hästi läbimõeldud, kuid puudu jäi erinevate osade koostmõjust.

Hiiumaa Muuseumi näituse “1970-80-ndad esemetes ja mälestustes” idee autor, teostaja ja kujundaja oli peavarahoidja Helgi Põllo. Näituse juures oli pedagoogiline programm, mis valmis H. Põllo ja õpetaja Milvi Tikka ühistööna.

Žürii märkis ära põhjalikku ja huvitavaid eeltööd. Näituse tegemisse oli kaasa haaratud kohalik rahvas. Materjali kogusid peamiselt koolinoored. Valmisid meetodiliselt hästi läbiviidud uurimused, mis ilmestasisid ka näitust. Õpilased osalesid kogu näituse ettevalmistuses – kogusid mälestusi, lugusid, eksponaate, kirjutasid üles legende ja täiendasid kogusid. Hästi olid kaasatud näituse tegemisse kohalikud asutused, koolid ning firmad. Esile tuleb tõsta näituse valmimisega seotud hariduslikku tööd nii noorte kui vanadega.

Iisaku Muuseum esitas konkursile kaks näitust. “Õppimine on valgus, rumalus – pimedus” valmis teadur-kuraatori Anne Nurgamaa ja kujundaja Iisaku Kunstide Kooli õpetaja Kaja Tina ühistööna. Pedagoogilise programmi koostas direktor Ülle Marits. Väärrib märkimist olemasolevate vahendite maksimaalne kasutamine sisulise materjali ettevalmistamisel ning julge ja aktiivne näituse tutvustusprogramm. Põhjalikult koguti teemasse puutuvat materjali ning seega talle-

Foto Aldo Luud

◆ Muuseumiroti auhinna võitnud Tartu Mänguasjamuuseumi püsinäitus

◆ Exposition of the Tartu Toy Museum, which was awarded the Museum Rat prize

◆ Призу «Музейная крыса» получила постоянная экспозиция Тартуского музея игрушек

tati ka kodukoha ajalugu.

Sellele jätkuks oli teine **Iisaku Muuseumi** näitus **“Terves kehas terve vaim”**, mis keskendus koolispordile. Näituse kuraator ja idee autor oli teadur-kuraator Anne Nurgamaa, kujundas Kaja Tina. Teema kajastamine nõudis eeltööd – koguti vajalikke esemeid, mis täiendavad muuseumi kogusid. Eelkõige tuleks hinnata väikese muuseumi tänuväärset algatust koolispordi uurimisel ja materjali kogumisel. Ka see näitus valmis muuseumi, kohalike elanike ning koolilaste ühistööna.

Põlva Talurahvamuseumi konkurssinäitus oli **“Pärisorjast peremeheks”**, mis valmis kuraator Ove Kalde ja muuseumi ühistööna, kujundas Kalli Kalde. Näituse juurde kuulus ka pedagoogiline programm. Näituse teema oli hästi seotud põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga, seega täiendas mitmeid õpitavaid ajaloo teemasid. Eeltöö oli põhjalik ja tulemus hea. Kuna sihtrühm oli eelkõige lapsed, oli koostatud mitmeid ülesandeid, ristsõna. Kohaliku kultuuriparandi tundmaõppimiseks said külastajad osaleda rollimängus, mis sobis hästi teema juurde ning väärts eriauhinda.

Harjumaa Muuseum esitas näituse **“Põgenemine kodumaalt”**, mille kuraator, idee autor ning pedagoogilise programmi koostaja oli teadur Urmas Eelmäe ja kujundaja disainibüroo Laika, Belka & Strelka. Kui oleks antud välja preemia parima helikujunduse eest, siis võinuks see minna Harjumaa Muuseumi väljapanekule. Näituse koht, vana katlamaja Viinistu kunstikeskuse lähedal, oli tavatu ja aitas kaasa teema tunnetamisele. Kohavali oli žürii arvates kiiduväärt ja põnev, arvestades turismitööstust ning publiku ootusi maapiirkondades üllatusi avastada. Kujundaja oli suutnud luua hea atmosfääri, materjal oli huvitavalt esitatud, emotsionaalselt mõjus helitaust ning leidlik oli elulugude eksponeerimine puust alustel. Kokkuvõttes aga mängis ruum pearolli ja näitus kippus ruumile alla jääma. Kujundusega oleks ehk võinud rohkem vaeva näha.

Tallinna Linnamuuseum esitas ajuti näituse **“Kiika kööki”**, mille kuraator, idee autor ning pedagoogilise programmi väljatöötaja oli Ene Heimvell ja kujundaja Krista Lepland. See näitus täiendas muuseumi püsinäitust. Minimaalsel pinnal oli mängulise kujunduse abil saavutatud praktiline ja tark lahendus. Tegijad tunnetasid sihtgruppi ning oskuslikult oli koostatud meediaprogramm.

♦ **Sagadi Metsamuuseumi** näitus **“Vana hall”**

♦ **The exhibition “Old Grey”** from the **Sagadi Forestry Museum**

♦ **Выставка Сагадского музея леса «Старый серый»**

Mahtra Talurahvamuseum eksponeeris väljapanekut **“Kartul..., kartul”**, mille kuraator, idee autor, kujundaja ja pedagoogilise programmi autor oli peavarahoidja Ülle Viitkar. Žürii arvates oli see aja- ja teemakohane näitus, maalähedane ja vajalik meie pärandkultuuri tutvustamisel. Kahjuks oli näitus avatud nii lühikest aega, et enamik žürii liikmetest ei jõudnud seda külastada.

Eesti Rahva Muuseumi näituse **“Traditsiooniline loovus Aafrikas”** koostas teadur Laur Vallikivi ning kuraator oli Vahur Puik, kujundasid Krista ja Maarja Roosi. Näituse juures oli muinasjutuprogramm, mille koostasid ürituste organisator Marietta Aardam ja giid-pedagoog Merje Kala. Eksponeeritud oli üks rikkalik ja eksootiline kogu. Näitust toetas pedagoogiline programm: pakuti põnevaid elamusi eelkõige nooremale vaatajaskonnale, loenguid ja filme. Žürii tõstis esile väga head valguslahendust.

Eesti Spordimuuseumi püsinäitus “Hortus Athleticus” valmis ühistööna, kus osalesid peamiselt näituste osakonna juhataja Helve Parmas kuraatorina, arendusdirektor Dagmar Lell ja teadussekretär Kalle Voolaid. Pedagoogilised programmid koostas muuseumipedagoog Rita Mägi, kujundas Oleg Mellov OÜ-st Arhitektuuribüroo Helmi Sakkov. Hinnati leidlikke interaktiivseid lahendusi, hästi toimivat olümpiatuba ning professionaalset tööd sihtgruppidega, eriti spordiringkondade kaasamist.

Järvamaa Muuseumi näituse **“Aja kulgemine”** koostas ja kujundas teadur-pedagoog Helve Huttunen, samuti vahendas ta ekspositsiooni külastajatele. Näitusele oli eelnenud põhjalik eeltöö, teemat esitati atraktiivselt, väljapanekut sai ko-

geda mitme meelega, näiteks kellade tiksumine. Kindlasti oli siin selle konkursi parim elav eksponaat – kellaspepp, kes teadis kõike oma valdkonnast.

Tallinna Linnamuuseumi aastalõpü näituse **“Jõuluaknad”** kuraator oli Anne Golovkova ja väga professionaalse kujunduse tegi Krista Lepland. Jõuluakende kaudu oli hästi jutustatud aastakümnete tagune jõululugu linnas. Väljapanekut toetas filmiprogramm.

Eesti Ajaloomuuseumi püsinäitus “Pildikesi Eesti ajaloo” valmis muuseumi ühistööna. Näituse kujundasid Aime Andresson ja Jaana Ratas. Žürii hindas näitust kõrgelt, sest läbi oli töötatud suur hulk materjali ja see mitmete huvitavate detailide kaudu sisukalt esitatud.

Kunda Tsemendumuuseum üllatas sisuka püsinäitusega **“Tsemendi ja betooni ajalugu Vana-Roomast tänapäevani”**. Kuraatorid ja idee autorid olid Vi-

rumaa Muuseumide SA kollektiivist Ants Leemets, Aivar Ojaveri, Tiiu Raju, Ott Sandrak ja Uno Trumm, kujundasid Mariika Sisask ja Jaanika Verlin. Pedagoogilise programmi koostas Virumaa Muuseumide SA Toolse piirkonna direktor Uno Trumm. Näitusel oli mitmeid huvitavaid leide nagu Edisoni lamp, käega katsutavad tsemendi algmaterjalid, animatsioon, pöördahi, mille abil sai eeldatavasti üsna igavast teemast nauditava elamuse. Innovatiivsus ja leidlikkus andsid näitusel nii mõnele meie suuremale muuseumile silmad ette.

Väikese Muuseumiroti parima teemakäsitluse eest sai Sagadi Metsamuuseumi näitus **“Vana hall”**, kuraator ja idee autor projektijuht Krista Keedus, kujundaja Helle Väarsi, pedagoogilise programmi koostaja Mari Kreintaal.

Näituse idee oli väga hea ja hunditeema hästi läbi jutustatud ning mängitud. Kujundus oli stiilne, detailideni läbi mõeldud ning visuaalne pool ja helitaust toetasid üksteist, kutsudes näitusse süvenema. Kõik mõjus terviklikult, meelkõitev atmosfäär püsis külastuse algusest lõpuni. Vana halli juuresolek oli lausa tunnetatav! Näitus oli lihtsalt mõistetav ja selge esitusega, samas põhjalik ja ratsionaalselt ülesehitatud, hõlmates ajalugu, rahvaluulet, loodusteadust jm, ja võimaldas siduda loodusharidust kodukoha ajaloo. Tegemist on hea näitega, kuidas ka ilma eriliste eksponaatideta saab luua kaasahaarava atmosfääri ja edastada olulisi teadmisi.

Teine väike **Muuseumirotti** ehk **auhind suurimale üllatajale anti Viru-Nigula Koduloomuuseumile** näituse **“Viru-Nigula kolhoos 1949–1993”** eest. Seda kureeris juhataja Reet Soll, autor oli Ene Ehrenpreis ning idee kujunduse osas pärines Mati Ehrenpreisilt. Konsultantidena kasutati endisi kolhoositöötajaid: esimeest Kalev Laanemetsa, peazootehnikut Reet Veedlerit, partorgi Velda Piirjoja ja paljusid teisi spetsialiste ning töölisi. Kujunduses oli kasutatud leidlikke lahendusi, saavutades väga väheste vahenditega maksimaalselt hea tulemuse. Veel arvas žürii, et tegijatel õnnestus hästi edastada kodukandi lähiajalugu: kohaliku kolhoosi lugu oli väga hästi jutustatud, tekstid tabavalt koostatud. Põnev materjal, südamlikud fotod ajastust. Väike ruum oli leidlikult ära kasutatud, näiteks okastraadi peale olid riputatud maksuraamatukesed, avaldused jm. Tegijad oskasid kujunduse jaoks ideid leida ja neid oskuslikult ning nutikalt kasutada.

Muuseumirotti 2005 – aasta parimaks näituseks tunnistas žürii üksmeelselt **Tartu Mänguasjamuuseumi püsiekspositsiooni**. See on kogu kollektiivi ühislooming, milles osalesid direktor Tiia Toomet, kunstnik Mare Hunt, teadur Triin Vaaro, varahoidja Helena Grauberg ja arutograafik Marge Pärnits. Valmis pedagoogiline programm, kus osales lisaks mängutoa pedagoog Mare Rannast. Kujundajaks oli disainibüroo Laika, Belka & Strelka (Tea Tammelaan, Malle Jürgenson ja Krista Lepland). Mänguasjade püsinäitus on väga hea ja professionaalselt terviklahendusega. Esile võib tuua autorite ja kujundajate põhjalikku koostööd, muuseumiruumide maksimaalset ja nutikalt kasutamist. Toimus läbimõeldud kogumistöö püsinäituse jaoks. Žürii liikmed tõid esile head teemajaotust, asjakohaseid tekste, atraktiivseid esemekeoslusi, rohkeid interaktiivseid võimalusi, püüet paigutada esemeid loomulikku keskkonda, materjalitundlikku kujundust ning sihtgruppe arvestavat esitust. Pedagoogiline tegevus on samuti põhjalikult läbi mõeldud ja ruumi ning näitusekujundusega seotud, pakudes erinevaid eakohaseid tegevusi.

Žürii poolt suur tänu kõigile osalejatele, sest hindajatele oli see ülimalt huvitav ja hariv kogemus. Uus konkurss uue žüriiga on välja kuulutatud.

Virve Tuubel on Eesti Rahva Muuseumi giid-pedagoog.

The Museum Council in cooperation with the Estonian Museum Society and the Ministry of Culture announced a competition for Museum Rat in May 2004. The

♦ **Viru-Nigula Koduloomuuseumi** näitus **“Viru-Nigula kolhoos 1949–1993”**

♦ **The exposition “Viru-Nigula Kolkhoz in 1943–1993”** from the **Viru-Nigula Local Lore Museum**

♦ **Выставка Виру-Нигулского краеведческого музея «Виру-Нигулский колхоз в 1943–1993 годах»**

Museum Rat is supposed to become an annual recognition prize awarded to the best exposition in Estonian museums. The challenge cup is a rat sculpture made by sculptor Tiia Kirsipuu.

Sixteen expositions from fourteen museums entered the competition. The first Museum Rat was awarded to the new permanent exposition of the Tartu Toy Museum. Also two small prizes were given – the exhibition “Old Grey” (speaking about wolves) from the Sagadi Forestry Museum for the best thematic solution and the greatest surprier – the Viru-Nigula Local Lore Museum for the exposition on kolkhozes entitled “Viru-Nigula Kolkhoz in 1943–1993”.

Музейный совет совместно с Эстонским музейным обществом и Министерством культуры в мае 2004 года объявили конкурс «Музейная крыса». «Музейная крыса» должна стать ежегодным призом, которым будет удостаиваться лучшая экспозиция эстонского музея. Переходящим призом является фигурка крысы, сделанная скульптором Тийу Кирсипуу.

На конкурс было представлено 16 выставок из 14 музеев. Первую «Музейную крысу» получила постоянная экспозиция Тартуского музея игрушек. Были вручены и два маленьких приза – приза за лучшее тематическое решение получила выставка о волке «Старый серый» Сагадского музея леса, второй маленькой крысы удостоился Виру-Нигулский краеведческий музей, приятно удививший своей выставкой на колхозную тему «Виру-Нигулский колхоз в 1943–1993 годах».

Kadrioru Lossikool

Tiina-Mall Kreem

Ikka ja jälle on meil põhjust imestada selle üle, kuidas peaaegu mitte millestki on sündinud ja arenenud midagi suurt. Kadrioru Lossikooli puhul on see olnud just nii: kolleegi klassiõde kord pillatud küsimusest – kas te oma muuseumis mingeid lasteprogramme ka teete? – sai Kadrioru Kunstimuuseumi (endine Väliskunsti Muuseum) teematiliste lastetundide sarja “Väike laps suures lossis” seeme. 2001. aasta oktoobris hakkas tänu oma isiklikule mammariolile lasteaia ja algkoolide lapsi hästi tundev kunstiajaloolasest kolleeg välja nuputama Kadrioru lossi ajalugu ja kunstivarasid tutvustavaid lastetunde. Tema peamiseks abilisiks sel ajal oli muuseumi sätasilme giid-sekretär ning toeks päevast päeva süvenev veendumus: muuseumi ühekordne külastus võib küll tore olla, kuid selle mõju jääb lapse üldise arengu seisukohast vaadatu- na tühi. Kuigi ühekordne muuseumi- külastus on parem kui mitte midagi, annab korduskülastus efekti, mida naudivad nii lapsed kui õpetajad, rääkimata siis

muuseumipedagoogist, Kadriorus – lossidaamist.

2001. aasta oktoobrist järgmise aasta maini korraldasid Kadrioru lossidaamid hulga õpetlikke, mängulisi ja omaloomingu võimalusi pakkuvaid teematilisi lastetunde: “Kadrioru lossi lood”, “Portree – ta vaatab sind”, “Kellad ja ajamõõtmine”, “Roosid ja kroonid”, “Noa laeva minek”, “Keerukuju” jne. Muuseumitundides käisid nii lasteaia- ja algkooliklassid kui perega muuseumi külastavad lapsed. Viimaseid ootasid lossidaamid külla endale iga kuu esimesel laupäeval, mil leidsid aset “Kadrioru lossi lastehommikud”. Viiel kuni kaheksal korral õppeaasta jooksul Kadrioru lossi külastanud lastele kinkis muuseum kevadel “Tubli lapse perepileti”, mida paljud lapsed kasutasid oma vanemate, vanavanemate, õdedevendade ja sõprade Kadrioru lossi toomiseks. Et lapsevanemadki saaksid aimu, mida nende lastele on õpetatud ja – mis siin salata – kuidas nende raha eest ostetud muuseumipiletit võsukese harimiseks

on kasutatud, korraldas muuseumirahvas lastevanematele tänuõhtu. Ülevaate kõrval lastele õpetatud ja kasutatud meetodid tänati sel õhtul peale õpetajate ka lapsevanemaid, kes enam või vähem teadlikult on oma lapse kunstiharidust toetanud ning nii laste arvutimängude, teleka vaatamise jms täidetud argipäevi visuaalse kõrgkultuuri abil tasakaalustanud.

Õpetajate ja lapsevanemate positiivne tagasiside ning küsimused, mis saab järgmisest, 2002/2003. õppeaastast ning kas vanadele, juba läbivõetud teemadele liisandub uusi, olid kui soe kevadvihm idanema hakanud Lossikooli seemnele. Sügisel alustas muuseumipedagoogiline programm “Väike laps suures lossis” kaheksa uue teemaga: “Nutikad nõud”, “Raamid, raamid, raamid”, “Moekahinad” jne. Lapsi käis neis tundides üha rohkem, lossidaamide pere kasvas, algasid venekeelsed tunnid, tublimatele kingiti “Tubli lapse perepilet”, õpetajatele ja vanematele korraldati tänuõhtu.

2003. aasta kevadel esitati Kadrioru Kunstimuuseumile taas küsimus: mis saab edasi? Et muuseum oli endale vahepeal välja võidelnud pedagoogi koha, sulgenud Kadrioru pargiarheoloogia ekspositsiooni ning loonud selle asemele laste ja noorte töötoa, et Tallinna Kultuuriväär- tuste Amet ning mitmed äriühingud olid pidanud vajalikuks Kadrioru lossi lastetunde materiaalselt toetada, oli taim “Väike laps suures lossis” kenasti kosunud ning moodustanud õienupu. Kulus veel paar päikeselist päeva ning Kadrioru Kunstimuuseumi direktori Kadi Polli toetusel ning Eesti Kunstimuuseumi Hariduskeskuse nõusolekul sündis kolmeklassiline Lossikool.

2004/2005. aastal õppis “Lossikoolis” enam kui 750 last. Kui I ja II klassi õpilased külastasid muuseumi õppeaasta jooksul 5–8 korda ning osalesid muuseumi püsiekspositsioonile tuginevates programmides, siis Lossikooli III klassi õpilaste tunniplaan nägi ette nelja tundi ning keskendumist ühele kitsamale teemale. Seekord oli selle aluseks näitus “Madal taevast, avar horisont. Madalmaade kunst Eestis”, järgmisel aastal (ehk juba IV klassile) on selleks näitus “Meistriteoste lummus. Koopia Eestis 19. sajandil”. Aasta lõpus saavad lapsed lisaks perepiletile ka Lossikooli tunnistuse.

Nii saab kokkuvõtlikult nentida, et Eestis on hulk lapsi, kes on üht muuseumi külastanud kuni 20 korda. Seega võime loota, et kui need lapsed on kord suurend ja teevad tähtsatel ametipostidel istudes

tähtsaid otsuseid (ja küllap loevad ka raha), siis ei unusta nad ära ka muuseumi ja leiavad võimalusi nende tegevust toetada. See, et nad kohtadesse, mida nad on armastama õppinud, ka oma lapsi toovad, näib enesestmõistetav.

Lõpetuseks tahaks korjata üle vana tõe – kõige tähtsam on armastus. Lossidaamide nimel panen siinkohal must-valgel kirja: me kutsume Lossikooli lapsi oma lasteks, me nimetame neid “lossilasteks” ning iga aasta 22. juulil, kui on Kadrioru lossi sünnipäev, korraldame neile ja nende vanematele suure peo nimega “Lilleaia mängud”. Muidugi tunneme me neid lapsi ka nimepidi ja oleme alati valmis jagama nende muresid ja rõõme. Lossikoolis, kus klassid on väikesed (kuni 20 last rühmas), on see võimalik.

Tiina-Mall Kreem on Kadrioru Kunstimuuseumi skulptuurikogu kuraator.

By today the eight-part thematic series of classes for children “A Small Child in a Big Palace”, which came into existence at the Kadriorg Art Museum in 2001, has developed into a three-year “Palace School”. The Palace School is like a gradually opening gate for children into the exiting world of art and art history, which in the school year of 2004/2005 was attended by more than 750 children. The so-called palace children have, under the guidance of their teacher – the chatelaine – visited the Kadriorg Art Museum about twenty times. Work at palace school is based on the conviction that repeated visits to the museum support a child’s mental development much more than a single and random one.

Состоявшаяся из восьми частей серия тематических детских музейных уроков, родившаяся в 2001 году в Кадрiorгском художественном музее, на сегодня превратилась в трехклассную «Дворцовую школу». Дворцовая школа – это как бы постепенно раскрывающимся перед детьми ворота в завлекательный мир искусства и его историю, и в 2004/2005 учебном году училось здесь 750 детей. Так называемые «дворцовые дети» под руководством своего учителя – дворцовой дамы посетили Кадрiorгский художественный музей около 20 раз. Дворцовая школа в своей деятельности исходит из убеждения, что неоднократное посещение музея способствует духовному развитию ребенка лучше, чем однократное или случайное посещение.

Suur maalilaupäev

Tiina-Mall Kreem

Andku head kolleegid Eesti Rahva Muuseumist, Eesti Vabaõhumuuseumist ja teistest õhu ja rahvaga enam seotud muuseumidest nüüd andeks, et võtsin nõuks tutvustada “Suurt maalilaupäeva”. Kuid Kadrioru Kunstimuuseumi töö spetsiifikat arvestades – Lääne-Euroopa ja Venemaa, samuti Idamaade vanemat kunsti koguda säilitada, uurida-populariseerida –, on sellenimeline rahva- ja õhurikas ettevõtmine siiski tähelepanuväärne.

Ehk võime täna rääkida juba “Suure maalilaupäeva” traditsioonist. Sündis see 2003. aastal koos inglise pargi ajaloole pühendatud ning Wörlitzist Tallinna saabunud ja Eesti mõisaparkide ajaloo seostatud näitusega “Looduse- ja kunstisõpradele”. “Suur maalilaupäev” viis muuseumirahva lossi seinte vahelt välja ning kutsus kõiki, nii suuri kui väikeseid kunsti ja looduse sõpru jäädvustama maalikunsti Kadrioru maastikupargi ilu. Värakevadist külma ja vihmaviha trotsides kogunes sadakond maalijat Kadrioru lossi juurde, kõige vapramad seadsid end maalima lossihoonete räästaste alla, lihtsalt

vaprad muuseumi saalidesse ja akende alla. Valmisid realistlikud ja fantaasia- maastikud ning sündis näitus “Inglise pargi keel”. Mõned maalijate grupid osalesid ka samanimelises noorte liivakastimängus (sõna otseses mõttes), kus miniatuursete arhitektuurivormide (templikeste, monumentide jms), peeglitest järvesilma- de ja haljaste okstest puudega mängiti läbi inglise pargi loomise ja mõtestamise, haavatuse ja hävimise lugu. Osa maali- jaist eelistas ekskursiooni ülalnimetatud näitusele ning kõik leidsid kehakosutust vihma tõttu Belvedere Apolloni aasa asemel Mikkeli muuseumis korraldatud piknikul.

2004. aasta mai “Suur maalilaupäev”, pühendatud Läänemereade fajansi näitusele “Balti rokokoo: Läänemere 18. sajandi fajanss” oli ilma suhtes eelmisega sarnane. Ometi tõi see kunsti ja loodusest huvitatuid maalijaid kohale rohkem kui varem. Et Hiina portselani imiteerivad Madalmaade fajanssnõud on valdavalt kaetud monokroomse maalinguga, siis tutvustati seda maalitehnikat ning koosta-

Foto Kadrioru Kunstimuuseumi arhiv

- ◆ Kadrioru lossidaam juhatab muuseumi lastetundi
- ◆ The chatelaine of the Kadriorg Palace conducting a class for children
- ◆ Кадрiorгская «дворцовая дама» проводит музейный урок для детей

Foto Kadrioru Kunstimuuseumi arhiv

- ◆ “Suur maalilaupäev” 28. mail 2005 Kadrioru lossiaias ja -pargis
- ◆ “Great Painting Saturday” on May 28, 2005, in the garden and park of Kadriorg Palace
- ◆ «Большая картинная суббота» в Кадрiorгском саду и парке 28 мая 2005 г.

ti päevaveerel ühevärviliste pargivaadete näitus. Loomulikult pakuti maalijatele ka sel korral kehakinnitust maalijate piknikul ja vaimukosutust ekskursioonil.

Kolmas maalilapäev kompenseeris eelmiste korraldamise valu: päike säras, tuult oli parasjagu, lilled näitasid oma ilu. Ilu oligi viimase, näitusele "Šveitsi muusa. Angelika Kauffmann 1741–1807" pühendatud "Suure maalilapäeva" märksõna. Eks maalinud ju kaunis, preili ingliski kutsumatud Angelika oma piltidele valges kleidis Ilu, keda juhtis Mõistlikkus ja pärjas Täiuslikkus, kes tõrjus eemale Meeletust.

Angelika Kauffmanni sõnumeid oma kaasajale olid Tallinna koolide noored õppinud tundma juba varem – Kadrioru Kunstmuuseumi moekunsti päeval ANGELIKA! ANGELIKA!, kus püüti Angelika Kauffmanni sõnumeid tõlkida kaasaja keelde tekstiilimaali töötoas. "Suurel maalilapäeval" tõid noored oma mõtted-tööd publiku ette moeshow vormis, mille liikumise seadis Tiina Makarov ning millele esitatavaid töid olid juhendanud muuseumipedagoog Helemall Piirfeldt ning Järveotsa Gümnaasiumi moekunstnikust õpetaja Sirje Märjamaa. See omamoodi ja hästi õnnestunud, võiks ka

öelda atraktiivne muuseumiekperiment oli teadlikult seatud "Suure maalilapäeva" ajakavva nagu ka maalilapäeval osalejatele tasuta korraldatud ekskursioon "Angelika Kauffmann ja tema aeg".

Nende ees, kes 28. mail 2005 Kadrioru jalutama või maalilapäeval osalejatele tasuta korraldatud ekskursioon "Angelika Kauffmann ja tema aeg". Nende ees, kes 28. mail 2005 Kadrioru jalutama või maalilapäeval osalejatele tasuta korraldatud ekskursioon "Angelika Kauffmann ja tema aeg". Nende ees, kes 28. mail 2005 Kadrioru jalutama või maalilapäeval osalejatele tasuta korraldatud ekskursioon "Angelika Kauffmann ja tema aeg".

Each spring the Kadriorg Art Museum organizes in the palace garden and park an open-air event called Great Painting

Näitus „Loomad ja antiik“: vaade „pildile“ ja „pildi sisse“

Jaanika Tiisvend

Loomade tuntust antiikajal ja nende tähtsust inimeste jaoks ajendas uurima praegune ühiskond, kus pööratakse palju tähelepanu loomade heaolule ja kohtlemisele ning koduloomad on sageli saanud pere liikmetega võrdse staatuse. Näituse „Loomad ja antiik“ eesmärk oli avada loomade tähtsus Antiik-Kreekas, kust on pärit tänaseni tsiteeritavad filosoofid, imetletavad kunstiteosed, turismimagnetiks kujunenud templid, rikkalik müüdivaramu, koolikirjandusse kuuluvad eeposed ning kuulsad spordivõistlused.

Näitus andis ülevaate Antiik-Kreeka jumalatest ja nende sümbolloomadest, väljamõeldud fantastilistest loomadest kreeka mütoloogias, ohvriloomadest ja koduloomadest. Näituse teema oli lahti

mõtestatud antiiksete müntide ja gemmide koopiate ning 16.–19. sajandist pärineva Lääne-Euroopa graafika kaudu, millel oli kujutatud nii müütilisi olendeid ja loomi antiigist kui ka lihtsalt erinevaid koduloomi. Eesti autoritelt (Jaan Koort, Edgar Viies, Ahti Seppet, Ülo Õun jt) oli näitusel 1930. aastatest kuni 1970. aastateni valminud loomaskulptuure. Kõik see oli sobitatud muuseumi püsiekspositsiooni antiiktaieste kipskoopiate vahele.

Esmapilgul ühele kindlale teemale keskendunud näitus „Loomad ja antiik“ avas tegelikult mitmeid antiikkultuuri külgi. Tutvustati Antiik-Kreeka koduloomi, mis võimaldas tõmmata paralleele kaasajaga ja teha kõrvalehüppeid Vana-Kreeka inimeste igapäevaelu ja olmesse.

Saturday, which is meant for all friends of nature and art, both small and big ones. This spring's event was dedicated to the exhibition Swiss Muse. Angelika Kauffmann 1741–1807. At the end of the day, after painting, a picnic, excursion and young people's fashion show ANGELIKA! ANGELIKA! The painters' joint exhibition called Sentimental Landscapes was mounted in the workroom of the Palace School.

Ежегодно весной Кадриоргский художественный музей организует в саду и парке Кадриоргского дворца для всех друзей природы и искусства, для больших и маленьких, мероприятие под открытым небом «Большая картинная суббота». Прошедшая в этом году картинная суббота была посвящена выставке «Швейцарская муза. Ангелика Кауффманн 1741–1807». В конце дня, после рисования картин, пикника, экскурсии и шоу молодежной моды «АНГЕЛИКА! АНГЕЛИКА!» в рабочей комнате Дворцовой школы была организована общая выставка работ всех художников «Чувственные пейзажи».

Näitus „Loomad ja antiik“ oli Tartu Ülikooli Kunstmuuseumis avatud 2005. aasta veebruarist kuni juunini.

Kuraatorid: Külli Valk, Jaanika Tiisvend

Kreeklased pidasid koduloomi, mis on praegugi kõigile tuntud – sead, kitsed ja lambad. Paljudele võis olla aga üllatuseks, et koerad olid juba antiikajal abimeheks nii jahil kui pimedate teejuhina.

Rääkides loomadest ja jumalatest, võib jutustada hulga müüte, kus üks või teine loom on seotud jumalatega või võtab jumal ise endale mõne looma kuju. Näiteks muutus peajumal Zeus härjaks, et rõõvida printsess Europe. Nagu tänapäeval seostuvad inimestele loomadega kindlad iseloomujooned – ütled „rebane“, mõtled kavalusele, mesilane assotsieerub töökuse, koer ustavusega, nii tähistasid ka kreeklased loomad-linnud teatud omadusi. Tarkuse- ja sõjajumalanna Athena oli seotud tarkuselind oökulliga ning sõjaju-

mala Arese juurde kuulus metsikust sümboliseeriv hunt.

Tänapäeval võõras, kuid antiikajal tavaline nähtus oli jumalatele ohverdamine, mis pidi tagama nendega hea läbisaamise. Lisaks kõikvõimalike pühendkinkide annetamisele toodi loomohvreid. Ohverdamine toimus kindla korra järgi ja erinevatele jumalatele sobisid ohverdamiseks erinevad loomad. Kõige levinumaks ohvriloomaks olid kariloomad, kuid näiteks viljakusjumalannale Demeterile ohverdati põrsaid ja sõjajumal Aresele koeri. Millised osad läksid ohvriloomast jumalatele ja millised jäid inimestele toiduks, teame Prometheus müüdi kaudu.

Kuna paljud teated antiikaja loomamaailma kohta on pärit tollastelt autoritelt, siis oli näitus sobiv koht ka kirjandusest rääkimiseks. Näiteks kirjeldab Homeros eeposes „Odüsseia“ erinevaid müütilisi olendeid, Hesiodos õpetab teoses „Tööd ja päevad“ põllupidamist, Semonides võrdleb oma jambis naisi erinevate loomadega.

Lisavõimalusi teadmiste ammutamiseks pakkus seegi, et väljapanekus olid erinevate ajastute erinevad kunstiliigid. Jälgida võis kivilõikekunsti ehk gemmide arengut ja nii kujunduselt kui ka töötluselt erinevaid mündipilte (seda küll kipsist ja väävlimassist valmistatud valandite vahendusel), graafikatehnikaid (vaselõige, ofort jm) ning pronksi, puu ja kipsi mängu skulptuuris.

Näitust „Loomad ja antiik“ koostades arvestati, et saaks rakendada muuseumipedagoogika põhitõdesid. Muuseumis õpitakse sageli enesele märkamatuks ja uudishimust, mida soodustab mittemaalne keskkond. Liikudes ühest näituseosast teise, avanevad üha uued vaatepildid, mis võimaldavad koolis tavapärase lugemise asemel saada informatsiooni vaatluse teel. Muuseumis sulanduvad koolis omandatud faktid ja muuseumis nähtav pilt tervikuks, kui muuseumipedagoog osutab nüanssidele ja detailidele, jälgides publikut, nende vanust, ettevalmistust ja ootusi.

Ajal, mil peetakse oluliseks arendada lastes oskust leida ja näha seoseid erine-

◆ Külli Valk räägib antiigist ja loomadest graafika näitel

◆ Külli Valk speaks about antiquity and animals by the example of graphics

◆ Кюлли Валк рассказывает об античности и животных на примере графики

◆ Artikli autor tutvustab loomapiltidega gemme
◆ Author of the article introduces gems with animals depicted on them

◆ Автор статьи знакомит геммы с изображением животных

Fotod Andres Tennus

◆ Gemmide valmistamine

◆ Making of gems

◆ Изготовление гемм

vate valdkondade vahel, on just muuseum see koht, kus saab ühendada ajaloo ja tänase ühiskonna, kunsti- ja kirjandusteaduse ning miks mitte ka filosoofia ja loodusteadused.

Muuseumikülustus on kindlasti õpilastele vaheldus igapäevasele õppetööle koolipingis. Ühtlasi annab see võimaluse puutuda kokku uute inimeste, teistsuguse informatsiooni ja selle edastamise viisiga, samuti õppida kohanema uute situatsioonidega. Muuseumipedagoog läheneb sageli asjadele teise nurga alt kui õpetaja koolis, kuna tal on võimalus lähtuda väljapanekust, töölehest või mõnest praktilisest tegevusest.

Näituse „Loomad ja antiik“ raames toimusid kevadvaheajal loomamaailma tutvustavad muuseumitunnid. Üks osa sellest oli näitusega tutvumine ja töölehe täitmine, kuid teine, põnevam osa oli loomapiltidega gemmivalandite valmistami-

ne. Iga osaleja sai oma valandi teha algusest lõpuni ise: segas kokku kipsisegu, täitis sellega vormi, sättis kuivama ja võttis vormist välja. Lõpptulemuse sai tegija endaga koju kaasa. Kui muuseumitunnis ei jäänud meelde, milline nägi välja Medusa või Pegasos, siis sai seda näha gemmilt, samuti võis meenutada töölehte vaadates, millised loomad kuulusid jumalatele.

Lõpetuseks paneksin kirja mõtte, millest võib kasu olla, kui astutakse esimesi samme antiigimaailmas: mõistmaks Antiik-Kreeka kunsti on vaja tunda kreeka kultuuri, et näha Antiik-Kreeka kultuuri, tuleks vaadata kreeka kunsti.

Jaanika Tiisvend on Tartu Ülikooli Kunstimuseumi koguhoidja.

People tend to associate certain character traits with animals. For example fox is

often seen as clever, rabbit stands for lacking courage, the bee is associated with being busy or working hard, the dog with being faithful. The exhibition „Animals and Antiquity“ pointed out the importance of animals in ancient Greek culture and art. The exhibition introduced Greek gods and animals attributed to them. Among them are symbolic, sacrificial, domestic and imaginary animals encountered in Greek myths and legends.

The animals of Estonian sculptors were from the collections of the Art Museum of Estonia and the Tartu Art Museum. The casts of gems and coins with animals depicted on them were part of the collection of the Art Museum of Tartu University. The antique-related themes and animals were also to be found on the engravings and etchings of the Tartu University Library and the Art Museum of Tartu University.

juks Lääne kunstis tänaseni. Ka vaadeldav üritus oli inspireeritud tõdemusest, et antiikautorite looming on võrreldav eluga, võrreldav sellega, mida tänapäevalgi kunstnikud teevad.

Kas antiigi võlu põhineb modellidel?

Ikka ja jälle olen end tabanud silmitsemas antiikkunsti mõttega, kui palju on neis loomulikke looduslähedust, naturalismi ja kui palju ideaalsust.

Klassikalise kunsti võlu aitab mõista Cicero teade sellest, kuidas meister Zeuxis oli kasutanud 400. aastal eKr „Imeilusa Helena“ maalimiseks Krotoni templi seinale viit linna kõige kaunimat tütarlast.¹ Huvitav, kas ka tema tegi eelnevalt tütarlastest krokiisid? Pretsedendi lõi 4. sajandil eKr kreeka kujur Praxiteles, kes Knidose Aphroditena tuntud esimest naisakti antiikkunsti modelleeris hetäär Phryne järgi.

Selle ületamatu täiusliku ilu poolest kohe populaarseks turismiobjektiks saanud ilujumalanna kuju eest oli kuningas Nicomedes valmis tasuma Knidose sadamalinna määratu suure välisvõla.²

Milleks krokii?

Kõrgetasemelise kunstiteose eeldus on peale geniaalse idee jm kujutatu veenvus. Olgu eesmärk nii abstraktne või ül-

distav kui tahes, tagab kujutatu veenvuse hea joonistusoskus. See on silma, käe ja aju koostöö, mida annab joonistamisega treenida. Nagu ütles professor Tiit Pääsuke, arendab aktikrokiide (kiired lühiajalised visandid) tegemine kujundlikku, visuaalset mõtlemist, võimaldab harjutada käeosavust, silmamõõtu, joonevabadust ning üldistusvõimet.³

On suur vahe, kas teha hall pliiatsijoonistus muuseumi ühest paigalseisvast elutust skulptuurist, püüdes tabada juba antiikautori poolt üldistatud ilu, või loojana jäädvustada paberile viiminutiline hetk elust, otsides ise ilu saladust täiusliku loodusvormi – elava inimfiguuri järgi.

Aktikroki pakub tohutult võimalusi loovuse arendamiseks. Saab harjutada naturaalu proportsioonitunnetust või lasta loovusel lennata, moonutades meelega proportsioone, et poosi üldmuljet võimendada. Võib püüda tabada nõrke graafilise joonega naismodelli graatsilist liigutust või vormida jõuliselt valguse-varju pindadega meesmodelli lihaspingses keha. Kes tahab, võib harjutada otsustusvõimet, panna paberile vaid vihjamisi mõned kõige olulisemad jooned, jättes seega vaataja kujutlusvõimele rohkem ruumi. Kasutades erinevaid joonistusvahendeid (marker, värvikriidid, süsi, viltpliiatsid) saab väljendada meeoleolu või hoopis hingeliigutust, mida modelli poosis tajud.

Eriline loominguline õhkkond

Õpituppa kogunenud huvilised leidsid molbertid tavapärase värvilõhnalise ateljee asemel hoopis värvikirevatest saali-dest antiikkujude ja „Ateljee atleedid“ teemaliste eesti maalide keskelt. Ma polnud kindel, kuidas meie tegevus ümbritsevaga haakuma hakkab, kuid tagantjärele võin öelda: kunstikeskkond vaid soodustas loomingulist indu. Pompei stiilis seinamaalingute taustal tulid modellide Elo ja Toomase põhjamaaiselt heledad kehavormid eriti kontrastselt esile.

Kuid olulisema panuse õpitoa loomingu- lise õhkkonna kujunemisel andis kunstnik Tiit Pääsuke. Tema avatus ja didaktiline oskus aitasid haarata õhinal töösse erinevas eas kunstihuvilisi ning delikaatselt suunata iga joonistajat edasi just tema enda loovuse rajal. Pliiatsikrabin andis märku õhinast, mis haaras niivõrd, et ka hetunnise seansi lõppedes ei raatsitud lahkuda, vaid jääd joonistama järgmisele seansile. Pärast pingelist tööd oli maha laotatud rohkete visandite pealt näha joonistaja areng, loovjulguse kasvamine.

Foto Alja Sakkova

♦ Õpituba „Elav akt“ 22. jaanuaril 2005 Tartu Ülikooli Kunstimuseumis. Paremal Tiit Pääsuke

♦ Workshop „Live Nude“ on January 22, 2005, at the Art Museum of Tartu University. On the right Tiit Pääsuke

♦ Учебная мастерская «Живой акт» в Художественном музее Тартуского Университета 22 января 2005 г. Направо Тиит Пяэсуке

Kunsti keskel oli sündinud KUNST

Terve päev oli kujunenud omaette kunstiteoseks – häppeningiks, milles igal kohalviibinul oli oma roll. Väsinud ja õnnelikud osalejad said lahkudes kaasa hulga visandeid, julgustust ja näpunäiteid kunstnikult, rikastava kogemuse ning hulga ideid oma tulevaseks loominguks.

Aitäh selle „kunstiteose“ eest Tiit Pääsukele.

Artiklis on kasutatud Tiit Pääsuke mõtteid.

Kasutatud kirjandus

¹ Fink, Gerhard 2000. *Kes on kes antiikmüto- loogias*. Avita. Lk 124.

² <http://www.mlahanas.de/Greeks/Arts/Erotic.htm> (viimati külastatud 22.2.2005).

³ Hanson, Raimo. Viimase külje reportaaž. *Tartu Postimees*. 24.1.2005, nr 16 (1826). Osborne, R. 1998. *Archaic and Classical Greek Art*. Oxford History of Art. Oxford University Press. Pp. 9–10, 231.

Küllli Valk on Tartu Ülikooli Kunstimuseumi koguhoidja.

As a part of „tARTu’s month of art“ a workshop called „Live nude“ took place at the Art Museum of Tartu University on January 22. Everybody interested were given an opportunity to draw male and female nudes. The workshop was supervised by Tiit Pääsuke, a recognized Estonian painter and the Chair of the Department of Drawing of the Estonian Academy of Art. 27 people took part in the workshop, which lasted for four hours. When it comes to sex and age, the company was very diverse: school students (the youngest ten years old), and students of Tartu Art School, University of Tartu and Ülle Mäekala’s Art Studio. The group also included museum employees, painters and teachers.

В рамках „tARTu kunstikuu“, 22 января 2005 года в Художественном музее Тартуского Университета была проведена учебная комната «Живой акт», участники которой имели возможность рисовать женские и мужские акты.

Kunsti sünd kunstimuseumis

Küllli Valk

„tARTu kunstikuu“ raames toimus 22. jaanuaril 2005 Tartu Ülikooli Kunstimuseumis erakordne üritus – õpituba „Elav akt“. Õpituba sai teoks Eesti Kunstiülikooli joonistamise õppetooli juhataja professor Tiit Pääsuke, festivali „tARTu kunstikuu“ (Enn Tegova) ja TÜ Kunstimuseumi (Küllli Valk) koostöös. Üritus oli ebatavaline, võiks öelda luksuslik, mitmes mõttes. Akti joonistamist juhendas oma vabast ajast ja tahtest tunnustatud Eesti maalikunstnik, Tartu ülikoolis 2004. aastal vabade kunstide professorina töötanud Tiit Pääsuke. Kui akti joonistamise kursusel saab tavaliselt osaleda vaid kitsas kunstioõppurite ring stuudiumi ajal, siis nüüd oli nais- ja meesakti joonistamise võimalus kõigil soovijatel. Sündmusele lisasid erilisust ka tööruumid – kreeka skulptuuri jäljendite ja eesti maalikunsti väljapanekuga muuseumi näitusesaalid.

Õpitoa kahel kahetunnisel seansil osales 27 inimest. Nii sooliselt kui ealiselt väga kireva seltskonna hulgas oli kooliõpilasi (noorim 10-aastane), Tartu Kunstikooli ja Ülle Mäekala kunstistuudio õpi-

lasi, Tartu Ülikooli maalieriala üliõpilasi, filoloogia doktorant, muuseumitöötajaid, tegevkunstnike-pedagooge jt huvilisi.

Ürituse idee sünd

Varemgi on Tartu Ülikooli Kunstimuseum võimaldanud oma ruumes kunstiõpilasetel ja ülikooli maalikunsti tudengitel harjutada joonistamist Vana-Kreeka skulptuuride kipsjäljendite järgi. See kuulub klassikalise joonistuskursuse juurde.

Klassikaline kunstipärand leidis järgimist juba hellenistlikul ajal, oli lähteallikas renessansimeistritele, õpiobjekt klasisismi viljelejatele ning eeskuju korduvalt hiljemgi. Mitmete sajandite vältel on algajate kunstnike õpiprotsessis olnud tähtsal kohal kunstiteoste (maal, skulptuur, graafika jne) kopeerimine. Kuid elusa aktimodelli joonistamine õppe eesmärgil juurduis alles 18. sajandil.

Kreeka meistrid (u 600–300 eKr) pandid aluse inimese looduslähedase kujutamise traditsioonile, mis muutis nad eesku-

Obinitsa muuseum 10

Liidia Sillaots
Mare Aun

Foto Mare Aun

- ◆ Muuseumi rajaja Liidia Sillaots Obinitsa muuseumi 10. sünnipäeval
- ◆ 10th anniversary of the Obinitsa Museum. Liidia Sillaots, founder of the museum
- ◆ 10-летний юбилей Обиницкого музея. Основательница музея Лидия Силлаотс

Selle aasta juunis tähistas Obinitsa muuseum oma 10. sünnipäeva.

Muuseumi rajamise mõte tekkis äkki: raamatukogu kolis uutesse ruumidesse, vana maja (ehitatud 1920. aastate lõpus) ümber hakkasid liikuma igasugused tege- lased, tekkis isegi oht, et tühjaksjäänud majja kolib õllebaar. Et seda vältida, tuli kiiresti tegutseda. Parim, mida võis teha, oli asutada Obinitsa kandi oma muuseum, kus võiks viia läbi kodulootunde, rääkida õpilastele lisaks ajalootundidele sellestki, kuidas nende vanaemad-vanaisad elasid 80 aastat tagasi. Õnneks oli inimestel tol ajal veel alles palju mitmesugust vanava- ra, mida muuseumi koguda. Ühes pisikeses hoones kõike eksponeerida pole või- malik, seetõttu valiti püsiekspositsiooniks 1920.–1940. aastate setu tare. See aeg oli setude elus murranguline ning tõi kaasa mitmeid olulisi muutusi, aga veelgi suure-

mad muutused toimusid pärast 1940. aas- tat.

Esemeid on muuseumi kogutud Obi- nitsa külast ja selle ümbrusest 8–10 km raadiuses, peamiselt *Mokornulga* alalt. Muuseum õnnistati sisse 3. juunil 1995. aastal. Ekspositsioon paikneb kahes ruu- mis, neist ühes on setu tare. Väga lihtsate vahenditega on õnnestunud luua tõeline setu elutoa miljö, kus annavad tooni ruu- mi neli nurka. Eriline koht kuulub kahtle- mata *pühasenulgale*, teised nurgad on *kööginulk*, *magamislulk*, *töö-* ja *söögi- nulk*. Kõik need perele vajalikud ning tähtsad *nulgad* on vastavalt sisustatud. *Pühase-* ja *magamislulga* vahele on pai- gutatud muuseumi “pärliks” kutsutud vei- mevakk setu käsitööga. Päril alguses täi- tis Liidia Sillaots veimevacka kodukapit leitud *pridanaga* (kaasavaraga). *Maga- mis-* ja *kööginulga* vahel paikneb kapp, kus samuti rohkesti setu tekstiile, sh üsna

- ◆ Muuseumi “pärliks” kutsutud veimevakk Obinitsa Muuseumitarõs
- ◆ The “pearl” of the museum – a dowry chest – at the Obinitsa Museum
- ◆ Названный «музейной жемчужиной» сундук с приданым в Обиницком музее

haruldane kanepiniidist kootud *hame*. Muuseumis eksponeeritakse veel unikaal- set, setu pruudi riituse juurde kuulunud *kaali* ja itkurätti. Ka on setu tekstiilide kollektsoonis ainulaadne pühaserätik, mille äärepits pole Liidia Sillaotsa arvates tavaline, vaid sõnumiga: sellel kujutata- vat hea ja kurja võitlust. Setu tarele ise- loomulikku suurt vene ahju muuseumi ekspositsioonis enne 2004. aasta renovee- rimistöid ei olnud. Selle aset täitis tagasi- hoidlik plekkahi ukse kõrval. 2004. aastal käis muuseumist üle euroremont (tööd toimusid Setumaa kultuuriprogrammi toetusel) ning varasemaga võrreldes sai maja nii seest kui väljast täiesti uue näo.

Teises ruumis asuv “Mõttevara” on koduloo-alane väljapanek, kus stendidel ja vitriinides olevate fotode, trükiste ja plakatite abil tutvustatakse muuseumikü- lastajatele setude elus aset leidnud muutu- si. 2003. aasta suvest täiendab selle ruumi väljapanekut arheoloogistend ning vitriin Obinitsast ja selle ümbrusest kogutud muinas- ja keskaegsete leidudega.

Huvi Obinitsa muuseumi ja seega se- tude eluolu vastu on olnud algusest peale suur. Küllastajaid on ühe väikemuuseumi kohta üllatavalt palju – umbes 4000 ini- mest aastas, viimasel ajal koguni 5000

Foto Ain Sarv

Foto Ain Sarv

ringis. Kümne aasta jooksul on muuseu- mis käinud huvilisi üle kogu maailma. Muuseumi sünnipäevgi ei möödunud ilma küllastajata. Sel päeval muuseumi tulnud kooliõpilastele andis selgitusi muuseumi rajaja Liidia Sillaots.

The Obinitsa Museum was founded in June 1995 to introduce the Setus' every- day life. The exhibits of the museum have been collected in Obinitsa and its vicinity. A small Setu farmhouse dating from the 1920s–1940s constitutes the permanent

- ◆ Obinitsa Muuseumitarõ
- ◆ Obinitsa Museum
- ◆ Обиницкий музей

exposition of the museum. By using sim- ple means, the museum has succeeded in creating the milieu of a real Setu living room. The pride of the museum is a dowry chest filled with Setu handicraft items. In the other room there is a local lore dis- play introducing the changes that have taken place in the life of the Setus.

В июне 1995 года в деревне Обиница был основан музей, знакомящий с сетуским бытом. Экспонаты музея собраны в Обинице и ее окрестностях. Постоянную экспозицию музея составляет крестьянская сетуская изба 1920-1940 годов. С помощью простых приспособлений удалось создать на- стоящий интерьер сетуской жилой комнаты. Гордостью музея является сундук с предметами рукоделия. В дру- гом помещении располагается экспо- зиция, знакомящая с изменениями в жизни народа сету.

Teed ja ajalugu Eesti Maanteemuuseumis

Mairo Rääsk

Endises Varbuse hobupostijaamas Põlva- maal avas juuni teisel nädalal ukseid Eesti Maanteemuuseum. Sellised valdkondi- kud teedemuuseumid on juba mõnda aega edukalt tegutsenud lõunanaabrite lätlaste ja leedulaste juures, samuti enamikes Põhjamaades (Soomes, Rootsis, Norras ja Islandil). Muuseumi loomine täidab olulise lünga Eesti kommunikatsiooni- ja transpordialaloo säilitamisel ja uurimisel. Maanteemuuseumist soovitakse aja jook- sul kujundada Eestimaa teede arengut ka- jastava materjali säilitamise ning uurimi- se keskus. Maanteemuuseumi asutaja on Eesti Maanteeamet.

Eesti teede ajaloo ainese koondamise mõte on vähemalt veerand sajandit vana. Maanteemuuseumi rajamise idee algataja ja kandja mitme aastakümne jooksul oli legendaarne maanteelane Aadu Lass. Maanteemuuseumi loomine sai teoks siis- ki alles 1990. aastate lõpus. Asukoha vali- kul langes liisk Tartu-Võru postiteel asu- vale väärrika ja pika ajalooa Varbuse

postijaamale ning seda üsna mitmel põh- jusel. 1863. aastal valminud Varbuse pos- tijaam tegutses kuni üldise hobupostiveo hääbumiseni Eestis 1920.–30. aastatel ja anti 1935. aastal Varbuse teemeistri käsu- tusse. Kuni 1997. aastani asus postijaama hoonetes teemeistripiirkonna keskus.

Muuseumi käivitamise esimese sam- muna moodustati 2000. aasta lõpus muu- seumi nõukogu ning juba järgmisel aastal alustas maanteemuuseumis tööd kolme- liikmeline kollektiiv. Esimene näitus val- mis maanteemuuseumis 2003. aasta keva- del ning see kandis pealkirja “Postitee eile, täna, homme”. Järgmise aasta suveks pandi kokku näitus “Massidesse viidud kunstipisik?“, mis rääkis stalinistlikest teerajatistest.

Muuseumi loomisest saadik on tööta- jate põhitegevus olnud maanteede ajalugu kajastava püsiekspositsiooni loomine. Tegemist ei olnud kerge ülesandega, sest seni ajani on Eesti teede ajaloo uurimisega vähe tegeldud. 2005. aasta kevadeks oli

Avatud juunist kuni septembri lõpuni teisipäevast pühapäevani kella 11–18. Oktoobrist mai keskpaigani avatud teisipäevast reedeni kella 11–15.

<http://muuseum.mnt.ee>

töö püsiekspositsiooniga jõudnud lõpu- sirgele. Maanteemuuseumi avamisüritus oli Varbusel endises hobupostijaamas 6. juunil, kui avati pidulikult muuseumi püsiekspositsioon. Esimene Eesti teede ajaloo jutustav püsinäitus kannab peal- kirja “Tee ajalugu!”. Siin tutvustatakse teede ja liikumisviiside arengut alates muinasajast kuni tänapäevani. Muuseumi püsinäituse autorid on Marge Rennit ja Mairo Rääsk Eesti Maanteemuuseumist ning Juhan Kreem Tallinna Linnaarhiiv- ist; kujunduse on loonud Malle Jürgen- son ja Krista Lepland disainifirmast Lai- ka, Belka & Strelka OÜ. Postijaama pea- hoones 130 ruutmeetril olev eksposit- sioon algab muinasaja tõlgendusega ning kulgeb läbi erinevate ajastute kuni 1940. aastani. Kaasaegsemast ajajärgust räägib talli näituse osa, mis on koondatud 70 m²- le. Näituse elavdamiseks on traditsiooni- liste eksponeerimisvahendite kõrval ka- sutatud mitmeid erilahendusi. Nii on pea- hoones lisaks harjumuspärasele tekstiile ja fotole võimalik teedel toimunud arenguid jälgida maketi vahendusel. Kes soovib

Foto Arp Karm

◆ Põlva maavanem Urmas Klaas õnnitleb Eesti Maanteemuuseumi direktorit Marge Rennit muuseumi avamise puhul. 6. juuni 2005

◆ Urmas Klaas, County Governor of Põlva, is congratulating Marge Rennit, Director of the Estonian Road Museum, on the opening of the museum. June 6, 2005

◆ Старшина Пыльвамааского уезда Урмас Клаас поздравляет директора Эстонского дорожного музея Марге Реннит с открытием музея. 6 июня 2005 г.

Foto Rain Rikas

◆ Rootsiaegsete teede ruumi üldvaade Eesti Maanteemuuseumis

◆ View of the display of Swedish-time roads at the Estonian Road Museum

◆ Вид на зал дорог «шведского времени» в Эстонском дорожном музее

seintel olevale esmasele teabele täiendust, võib teedemakettide alt tõmmata välja sinna sahtlitena peidetud infotahvleid. Ekspositsioonis on väga tähtis koht ka multimeedia: taustaheli, videolõigud, virtuaalsed postitõld ning teehõõvel, helitorn ja kõige lõpuks nn töökojaarvutid. Seda on tõenäoliselt enam kui üheski teises Eestimaa muuseumis.

Tehnikasõpradele peaks erilist huvi pakkuma 2003. aastal ehitatud 1000 m² suurune masinahall, kuhu on paari aasta jooksul koondatud olulisemad teede ehitus- ja hooldusmasinad 20. sajandist. Kodumaist autotööstust esindab Roman Bertelovi konstrueeritud plastmasskeregaga kaubik ET-600.

Muuseumi lahtioleku aegadel saab muuseumi juures asuvas Varbuse Teemas keha kinnitada. Muuseumi külastamine on kõigile tasuta. Kohtumiseni Eesti Maanteemuuseumis!

Mairo Rääsk on Eesti Maanteemuuseumi teadur.

This year's June witnessed an important step in the preservation and study of Estonian communication and transportation history – the Estonian Road Museum was established in the former Varbuse stage in Põlva County. Exhibitions started to be staged there already in 2003, and now a permanent exhibition was eventually opened. The Estonian Road Museum introduces the development of roads and ways of motion beginning from ancient times until the present time. The exposition can be seen in the main building of the post station, in the stables and a big hangar.

В июне этого года был сделан важный шаг в сохранении и исследовании истории коммуникации и транспорта Эстонии – в бывшей конной почтовой станции Варбусе в Пыльвамаа был открыт Эстонский дорожный музей. Организацию выставок здесь начали уже в 2003 году, теперь же очередь дошла до открытия постоянной экспозиции. В Дорожном музее можно познакомиться с историей развития шоссейных дорог и транспорта от древности до наших дней. Экспозиция располагается в нескольких помещениях – в главном здании почтовой станции, конюшне и большом машинном зале.

Porkuni Paemuuseum

Ella Vikk

*Maa kivist laulab mu jalge all
kostab kivine kohin
õnnis hing, kes ma Maarjamaa palge all
seda laulu kuulda tohin
Ellen Niit „Paekivi laul“*

Porkuni Paemuuseum avati 4. juunil 1992. aastal Porkuni linnuse peavärvatornis. Muuseum tutvustab Eesti rahuskivi – paekivi.

1979. aastal, torni 500 aasta juubeli eel remonditi seda Porkuni kooli toleaege direktori Kaljo Pildi eestvõttel ja Eesti Kurtide Ühingu rahaga. Renoveeritud torn võeti kasutusele kooli puhkeruumidena. Aastal 1991 koostati väljapanek kurtide õpetamise ajaloost Eestis. Lisaks sellele avati Marko Pomerantsi initsiatiivil 4. ja 5. korrusel paenäitus. Kui 1992. aastal kuulutati paekivi rahuskiviks, avati Tallinna geoloogide abiga tornis paemuuseum.

Torn on 21 m kõrge, seintes on trepikäigud ja tipus vaateplatvorm. Kolm esimest korrust on ruudukujulised, kaks ülemist kaheksanurksed. Muuseumi ekspositsioon paiknebki torni viiel korrusel. Väljapanek tutvustab kivimeid, kivistisi, paekiviga seotud Eesti kohti ja vaatamisväärsusi, paekivi tootmise ajalugu, paekivi töötlemist. Muuseumis saab ülevaate paekivi tekkloost ja kasutamisest nii minevikus kui tänapäeval.

Loodusmuuseumi teadustöötaja Toi-

vo Lodjak koostas torni kahele korrusele väljapaneku Eestis leiduvatest fossiilidest. Kalle Suuroja koostatud „Kiviaabit-sas“ on esindatud kõik Eestis leiduvad kivimiliigid. Väljapanekus on nii trükisõna kui näidiskivimid. Õues saab aga näha paemurdudest kogutud suuri kive. Ühel korrusel on Tõnis Saadre loodusfotod Eesti paekivist. Samas on ka Eesti kaart, kus on tähistatud fotodel kujutatud paigad. Vaateplatvormilt avaneb vaade Porkunile, järvedele, ujuvatele saartele, Põhjasõja-aegsele männile, Taani orule ja mõisakompleksile. Tornist ja ujuvatest saartest on saanud Porkuni sümboolid.

Muuseumist saab teavet ka Eesti esimesest paekaardiipiirkonnast – Tamsalu vallast ja linnast. Tamsalus on säilinud lubjatootmise ajaloo olulised mälestised: kolme tüüpi lubjaahjude – maa-, saht- ja ringahjude varemed. Kaardistamise eestvedaja on Eino Tomberg.

Lisaks muuseumi külastamisele on võimalik käia koos giidiga paepaljandis, järve ääres, Tamsalu ennistatavas lubja-põletuskompleksis. Valida saab ka õppekäike ajaloo, kirjanduse ja muistenditega seotud paikadesse. Kooliekskursioonil on võimalik valida õppekäike ja lisamaterjali ainetundide täienduseks.

◆ Paemuuseum Porkuni linnuse peavärvatornis

◆ Limestone Museum in the tower of the main gate of Porkuni Stronghold

◆ В центральной надвратной башне крепости Поркунки открыт музей плитняка

Fotod Hellana Läänemets

Avatud iga päev kella 11–18.
Informatsioon telefonil 514 4836
või Tamsalu vallavalitsuse telefonil
323 0951.

E-post: ella.vikk@mail.ee või
tams-vv@estpak.ee

Paemuuseum on riikliku õppekava toetaja. Muuseumi ekspositsioon lähtub loodusainete õppekavas toodud taotlustest: tähtsustada loodusteaduslikku üldharidust. Muuseumis saab teavet looduse erinevatest valdkondadest, kõige enam siiski paekivist, selle seosest Maa ajaloo, Eestiga, Lõuna- ja Põhja-Eesti paekivi erinevusest ja sarnasusest.

Muuseumitundides kujundatakse õpilase kaasaegset loodusteaduslikku maailmapilti, loodusala pädevust ning säästlikku ja vastutustundlikku suhtumist loodusesse. Määrav osa on seejuures objektide, nähtuste ja protsesside ning seaduspärasuste vahetel tundmaõppimisel. Õppekäikudega paemurdu, paepaljandisse saab tekitada looduse suhtes positiivseid väärtushinnanguid. Tähtis on kujundada vastutustunnet keskkonna, inimkonna ja tuleviku ees. Loodushoidlik vaatlus tähendab astumist mööda õpperada. Nii saab õpilastele tutvustada keskkonnasõbralikku käitumist.

Õppetöö muuseumis on vaheldusrikas ja püütud igale õppimistüübile sobivaks teha. Eeskätt on silmas peetud elamuslikkust, sest ise kogetu jääb kauaks ja eredalt meelde. Näiteks saab võrrelda paekivist toodetud nn kriitpaberit ja tselluloosist

- ◆ Väljapanek Paemuuseumis
- ◆ Exposition in the Limestone Museum
- ◆ Экспозиция в музее плитняка

tehtud paberit. Külastajatel on võimalik vaadata paekivi sisse – uurida luubiga kiviõhikuid. Laboratoorne töö võimaldab määrata kivi kõvadust. Looduses on võimalik vaadelda paepaljandit, karjäärise saab otsida fossiile ja stendil toodud näidiste abil leida neile nimetused. Paemurust on võimalik leida kivistunud koralle, limuseid ja stromatopore. Kaieallikal saavad õpilased maitsta puhast allikavett.

Muuseumis on õpilaste kasutada ka arvuti. Muuseumi slaidiprogrammiga

saab ettekujutuse Maa tekkest ning paekivi tekkest. Samuti võivad õpilased arvuti abil jälile jõuda Porkuni järve kuivaksjäämise saladusele ning Porkuni järve seosele Valgejõe, karstide ning allikatega.

Õpilased saavad muuseumist kaasa kokkuvõtva materjali paekivi kohta, mis täiendab klassis õpitut.

Kohtumiseni Porkuni Paemuuseumis!

Ella Vikk on Porkuni Paemuuseumi juhataja.

On June 4, 1992, the Limestone Museum was opened in the tower of the main gate of Porkuni Stronghold. The museum introduces to its visitors Estonian national stone – limestone. The exposition gives an overview of the origin of limestone as well as its use both in the past and at present, introducing rocks, petrifications, places and sights in Estonia which are related to limestone, the history of quarrying limestone, its processing, etc.

The Porkuni Limestone Museum pays special attention to work with schoolchildren. The museum classes that are conducted there shape the young people's

modern natural-scientific world view, competence in nature as well as sustainable and responsible attitude towards nature. Also study trips in open nature are organized.

4 июня 1992 года в центральной надвратной башне крепости Поркунни был открыт музей плитняка. Музей знакомит с эстонским национальным камнем – известняком. В музее можно получить сведения об образовании известняка и его использовании как в прошлом, так и в настоящее время. Экспозиция знакомит с горными породами, окаменелостями, с местами и достопримечательностями Эстонии, связанными с известняком, историей производства плитняка, его обработкой и др.

Поркунский музей особое внимание уделяет работе с учащимися. На проходящих музейных уроках формируется современное естественно-научное мировосприятие и кругозор учащихся, ответственное и бережное отношение к природе. Происходят и учебные экскурсии на природу.

gusse. Väga korralik on paikkonna elu kajastavate ajaleheartiklite kogu. On kõikide taluhoonete (ka aidad, kuurid, keldrid, käimlad) pildid külade kaupa. On koolivihikuid ja -tunnistusi, raamatuid, seltside protokolliraamatuid, kohalike meeste meisterdatud sookingad hobusele, täkutangid, härjasõraruad, palju käsitöid, kirst jm. Muuseumis on üle 3000 foto (osa annetatud albumitesse kogututena), sajanimetuselise käsikirjade kogu, ajakirjad, raamatud, õpikud. On küüditute nimekirjad. On kassette senini toimunud 11 kodukohapäevast, kohalikest jõulukommetest jm. Muuseumivaradel hoiab silma peal kiutkõrdis istuv Maali (elusuuruses Maali on valmistatud sealsamas käsitööringis, nagu ka seinavaip ümbruskonna elupaikade asendiskeemiga).

Tõhela muuseumi asutamise mõtteid mõlgutati aastakümneid. Sageli rääkisid sel teemal raamatukogu juhataja Silvi Randa, endine kauaaegne rahvamaja juhataja Meeli Sutt ja allakirjutanu, koguti materjale... Julgen arvata, et Tõhela kodukohapäevad ja allakirjutanu veerandsada aastat kestnud külakada käimine Tõstamaa kihelkonna taluhoonete kaardistamisest aitasid ka muuseumi tekkele kaasa. Põliselanike küsitlemisel rõhutasin alati, et kogutud materjalidest teeme muuseumi

Fotod Vaike Hang

◆ Muuseum asub Tõhela endise koolimaja, praeguse rahvamaja ja raamatukogu pööningukorrusel

◆ The museum is situated in the attic of the former Tõhela schoolhouse, now a commune centre and library

◆ Музей располагается на чердачном этаже бывшего здания Тыхелаской школы, нынешнего здания Народного дома и библиотеки

tulevastele põlvedele. Sel eesmärgil olen Tõhela paikkonna viie küla kohta kirjutanud väikesed raamatukesed (trükikulude tasumise eest aitäh Tõstamaa vallavalitsusele), milles veel elava mälu toel on jäädvustatud viimase saja aasta eluolu elupaikade kaupa.

Muuseumivarad on korralikult arvele võetud. Selle töö eest tuleb kiita Silvi Randa – Tõhela raamatukogu juhatajat ja muuseuminõukogu esimeest (muuseuminõukogu liikmed on Meeli Sutt ja Vaike Hang). Muuseumi eksponaatidest koosneva vara on Silvi Rand järjest, nii nagu reegliid nõuavad, tulmeraamatusse sisse kandnud. See töö on tipp-topp ja tehtud Eesti Rahva Muuseumi endise kauaaegse peavarahoidja Eevi Asteli juhtnõu järgi. Eriti kiidaksin paikkonna tähtsama-

te sündmuste ajalehelõigete kogu. Annab otsida sellist korrektset kogumistööd, nagu Silvi Rand on teinud. Muuseum on hea abiline kooliõpilastele, kes agaralt siin talletatud kohaliku ajaloo materjale kasutavad (nii paberil kui ka elektrooniliselt). Tõhela muuseum kogub paikkonna ajaloost jutustavat ning siin sündinud ühiskonnategelaste elu kajastavat materjali, oma meistrimeeste tehtud tööriistu, kohalikkude elu peegeldavaid fotosid. Kogumise suuna ja mahu määrab muuseumipinna suurus. Esemeid tuuakse juurde, sest eilsed tööriistad on tänaseks vananenud. Mõõdunud aegade mäletajaid – tarbetuks muutunud tööriistu on kahju niisama vedelema jätta. See ongi põhjus, miks kõikjal luuakse uusi muuseume. Neid on Eestis juba üle 250.

◆ Tõhela muuseumituba. Esiplaanil harmoonium

◆ Museum room at Tõhela. In the foreground a harmonium

◆ Тыхелаская комната-музей. На переднем плане фисгармония

Kui rännumehe teekond viib mööda Tõstamaa-Lepaspää-Kalli maanteed, vilksatab sellest lääne pool läbi puude Tõhela järv, mille põhjaotsa kohalt leiabki Tõhela rahvamaja-raamatukogu. Kui kell näitab tööpäevast aega, saabki muuseumiga kohe tutvust teha (ka aitab telefon 449 6523). Siia juurde lisaksin veel soovitusi: vaadake ümbruse taluehituse monumente – Eestile ainuomaseid vanu rehielamuid (neid teatakse olemas olnud veel vaid Põhja-Lätis). Teelisele paistab nii korrasolevaid, ümberehitatud kui ka varemeid. Peatugem korraaks. Need vanad imeilusad maakiviseintega hooned on kui sealtamast kivisest pinnast välja kasvanud ning moodustavad koos taluparkidega selle paikkonna loodusmaastiku tähtsa osa. Aegade jooksul asustuse pilt muutub. Tõhela külaseltsi noorus loob uut elu, taastab kunagisi puisniidu heinamaid, ehitab – seda kõike omakorda tulevaste põlvede jaoks. See on elu looduse igaves-ti muutuv asel.

In 2000 a museum room was opened at Tõhela Library in Tõstamaa commune, Pärnumaa county. Museum collections give a survey of school education, the dairy, and the activities of the agricultural society, youth society and the Orthodox Church in the locality. The visitor can also get an overview of the work of Mats Mõtslane (Mart Kiirats), a school-teacher-writer, and Mart Sooberg, a man of letters, both of whom come from Tõhela. The museum preserves videos of homestead days, photographs, and so on. All the photographs, manuscripts, tools and other museum items in the museum have been properly registered.

В 2000 году при Тыхелаской библиотеке Тыстамаской волости Пярнумаа была открыта комната-музей. Коллекции музея дают возможность познакомиться с развитием школьного образования, историей маслозавода, сельскохозяйственного общества, молодежного общества и местной православной церкви. Посетитель музея может узнать о деятельности писателя-учителя Матса Мытслана (Март Кийратс) и писателя Марта Сооберга, в музее имеются 11 видеофильмов о Днях волости, фотографии и пр. Собранные фотографии, рукописи, рабочие инструменты и другие музейные материалы зарегистрированы и приняты на учет.

Muuseumituba Tõhelas

Vaike Hang

Pärnumaal Tõstamaa valla põhjaosas Tõhela raamatukogu juures avati 24. septembril 2000 oma muuseumituba. Asub see 1874. aastal ehitatud kivist koolimaja (praegune rahvamaja) pööningukorrusel. Nimetame seda ka koduloo pööninguks.

Mida muuseumis vaadata saab? Alustagem ajast, mil Tõhelas veel kool oli (esmakordselt on kooli mainitud 1767, likvideeriti 2000). Hariduselu kajastavate materjalide hulgas on tuttav harmoonium ja isegi vana koolikell – selle kaunist kõla saab igaüks proovida. Muuseumis saab

Soome-ugri muuseumi-töötajate koolitus

Fotod Irina Orehhova

♦ Tartu Linnamuuseumi ekspositsiooniosakonna juhataja Silja Paris esineb koolitusest osavõtjatele: vasakult Jelena Ivanova, Ildiko Lehtinen, Kati Kivimäki, Veronika Timbekova, Nadežda Buzmakova, Jelena Vassiljeva ja Viktorija Tširkova

♦ Silja Paris, Head of the Exposition Department of the Tartu City Museum, is speaking to the participants in the training course for Finno-Ugric museologists

♦ Заведующая отделом экспозиции Тартуского городского музея Силья Парис выступает перед участниками повышения квалификации финно-угорских музейных сотрудников

Muuseumid on läbi aegade olnud kultuuripärandi talletamise ja säilitamise koht. Kuid kas see peaks niimoodi jääma? Uus aeg esitab muuseumitele ja nende töötajatele uusi nõudmisi ja väljakutseid. Kuidas muuseum saaks konkureerida meelelahutusturul televisiooni ja internetiga? Ja kas ta peaks ainult konkureerima või hoopis need appi võtma? Kuidas panna lapsi (ja mitte ainult neid) huvituma oma esivanemate kultuuripärandist? Et otsida vastuseid nendele ja teistele küsimustele ning tutvustada noortele Venemaa soome-ugri alade muuseumitöötajatele kultuuri- ja looduspärandi aktiivsemat kasutamist pe-

♦ Eesti Rahva Muuseumi güid-pedagoog Virve Tuubel tutvustab pedagoogilise programmi koostamist

♦ Virve Tuubel, guide-educator from the Estonian National Museum, is giving explanations about the drawing up of a pedagogical programme

♦ Гид-музейный педагог Эстонского национального музея Вирве Туубел показывает как составлять педагогическую программу

dagoogilises töös, tutvustada Eesti erinevaid muuseume – riigi- (nt ERM), maakonna- (nt Põlva Talurahvamuseum) ja munitsipaalmuuseume (nt Värska vallale kuuluv Setu Talumuuseum) – ning võrrelda nende toimetulekut ja tulevikuperspektiive, toimus Eestis 2005. aasta mais soome-ugri muuseumitöötajate koolitus.

Esialgu tulema pidanud üheksast soome-ugri muuseumitöötajast jõudis erinevatel põhjustel kohale ainult viis udmurdi kolleegi: Nadežda Bužmakova ja Veronika Timbekova Udmurdi Rahvusmuuseumist, Viktorija Tširkova Igra rajooni koduloomuuseumist, Jelena Vassiljeva „Ludorvai“ vabaõhumuuseumist ning Jelena Ivanova Iževski näitusekeskusest „Galereja“. Nädala jooksul külastasid koolitusele osalejad erinevaid muuseume Tartus, Tallinnas ning Lõuna-Eestis, kuulasid spetsialistide loenguid, õppisid valmistama ette atraktiivset näitust ja omakeelset metoodilist materjali ning tutvusid erinevate muuseumiprojektide rahastamisvõimalustega. Toimusid nii loengud, seminarid kui ka tehti iseseisvat tööd. Koolitajad olid teadurid Tartu Ülikoolist, ERMist, Tartu Mänguasjamuuseumist, Eesti Kirjandusmuuseumist, Tartu Kunstimuuseumist, sõna sekka said öelda ka Tartu kunstigaleriide inimesed. Soome Instituudi toel oli võimalik kutsuda ka soome lektorid Ildiko Lehtinen ja Kati Kivimäki, kes jagasid oma kogemusi ja tutvustasid stabiilselt toimivat muuseumipedagoogika tööd. Lõuna-Eesti ringreisil jagasid oma kogemusi, lootusi ja pettumusi Setu Vabaõhumuuseumi, Põlva Talurahvamuseumi, Obinitsa Muuseumitarõ töötajad ja mõnede eramuuseumite haldajad.

Eesti muuseumid toetasid koolitusruumide ja lektoritega, tutvustasid lahkelt nii väljapanekuid kui ka kogusid, soome lektorite Eestisse sõidu ja nende kohapealse majutuse-toitlustamise võttis enda peale Soome Instituut. Koolitusel osalejate transpordikulud ning majutuse Eestis finantseeris Eesti Vabariigi Hõimurahvaste programm (programmi kohta vt <http://www.suri.ee>).

Koolitusprojekti juht oli Irina Orehhova.

Архитектурно-этнографический музей-заповедник «Лудорвай»

Елена Васильева

Архитектурно-этнографический музей-заповедник «Лудорвай» расположен на юго-западе Удмуртской Республики в 17 км. от города Ижевска на территории починка «Ильинка», основанного в 1863 году выходцем из поселка Ижевский завод. Относится к музеям историко-этнографического профиля. Площадь музея-заповедника – 39,9 га.

В музее под открытым небом по научной концепции будут заложены пять секторов: южные удмурты, северные удмурты, центральные удмурты, в самом починке «Ильинка» расположится русский сектор, а также сектор «татарская слобода». Основной принцип застройки секторов – создание микросел, где кроме жилых построек будут представлены культовые (родовые и семейные святилища), хозяйственные (магазины, амбары, кузницы), административные (школы, больницы, клубы-читальни, церковь) и промышленные сооружения (маслобойни, мельницы, шерстобитки), а также ма-

лые формы сооружений (погреб, колоды, овины, придорожные кресты). Архитектурно-этнографический музей будет представлять собой историко-культурный центр республики, знакомить с бытом народов, населяющих наш край.

В настоящее время перевезены, отреставрированы и функционируют три памятника: ветряная мельница XIX – начала XX века, усадьбы центральных и южных удмуртов. Здесь посетители знакомятся с надворными постройками: амбары, родовым святилищем куала, хлевами, обитающими в них домашними животными и интерьером избы. Музей угощает своих гостей горячими табанями и перепечами (национальные выпечки), национальным напитком «кумышка». Не дает скучать ансамбль «Лудорвайских бабушек» – поет и танцует, проводит национальные игры. Зимой посетители катаются с ледяных горок на шкурах, а также на упряжке лошадей.

В рамках проекта «Лудорвайские

♦ Talu „Ludorvai“ muuseum-kaitsealal

♦ Farmstead at the Ludorvai architectural-ethnographical reserve-museum in the Udmurt Republic

♦ Одна из усадеб музея-заповедника «Лудорвай»

подмастерья» музей проводит работу в Лудорвайской средней школе. Здесь организованы мастерские ткачества и лозоплетения, где школьники обучаются древнему мастерству. Предполагается открыть на территории музея слободу подмастерьев, занимающихся гончарством, шорничеством, лозоплетением, ткачеством, а также магазин, где будут продаваться сувениры, сделанные руками этих умельцев. В этом году, в рамках сотрудничества с тур-агентством «АртПремьер», мы оставляем молодоженам возможность справиться на территории музея свадьбу по древним обычаям.

Также готовится работа, по которой задумывается, что посетители могут жить в музее-заповеднике в тех условиях, в которых жили наши предки столет тому назад. То есть, спать на деревянных нарах, вставать под крики деревенского петуха, умываться родниковой водой, заниматься крестьянским трудом, овладевать древними ремеслами и др.

Многое по работе Архитектурно-этнографического музея-заповедника «Лудорвай» все еще является проектами и задумками, но с такими энтузиастами, какие работают в нашем музее, я думаю, все получится, и наш музей будет процветать.

Васильева Елена Леонидовна, научный сотрудник Архитектурно-этнографического музея-заповедника «Лудорвай».

Jelena Vassiljeva on Udmurdi arhitektuuri ja etnograafia kaitseala-muuseumi „Ludorvai“ teadur. Artiklis annab ta ülevaate muuseumist ning selle rohketest plaanidest. Märkimisväärne on muuseumi töö kohaliku elanikkonnaga. Muuseumi tegevusse on kaasatud „Ludorvai memmekeste“ ansambel, kelle liikmed lõbustavad külalisi laulude, tantsude ja mängudega ning kostitavad rahvustoitudega. Külakoolis töötab käsitöökoda, kus lastele õpetatakse telgedel kudumist ja vitstest punumist. Koostöös turismiagentuuriga pakub muuseum noortele võimalust pidada vanade kommete järgi pulmi. Plaanis on avada muuseumi territooriumil käsitöökoda, mis ühendaks käsitöömeistreid, ning muuseumipood, kus müüda rahvuslikke suveniire. Tulevikus on muuseumil kavas pakkuda külalastajale elu „vanaviisi“ koos kõigi maaelu juurde kuuluvate toimingutega.

В путь зовет «Клубок дорог»

Виктория Чиркова

Игринский краеведческий музей Удмуртской Республики открыт 28 сентября 1993 года в районном центре пос. Игра. Первая экспозиция музея была посвящена местному лес-промхозу, ибо поселок был поселением лесоводов. Сегодня экспозиция музея состоит из нескольких разделов, достаточно полно раскрывающих богатую историю района, его своеобразия и неповторимость.

Отдел природы рассказывает о богатом растительном и животном мире Игринского района, расположенного в зоне южной тайги, его лугах, полях и его обитателях.

В отделе истории нашли отражение основные этапы становления и развития района. Игра (Эгра как поселение) впервые упоминается в 1615 г. в списке дозорных книг. Но открытия археологов показывают, что на территории Игринского района люди поселились в очень давние времена. На реке Лоза близ деревни Среднее Шадбегово обнаружены поселения эпохи неолита (V–IV в. до н.э.). Массовое заселение нынешней территории Игринского района происходило в XVI–XVII веках. Игринская волость Глазовского уезда Вятской губернии – таков статус района на карте административно-территориального деления XIX века. До 1917 года в Игре была одна церковь, при ней церковно-приходская школа, базарная площадь, волостное правление. Население занималось сельским хозяйством, развивались разнообразные промыслы. На сегодня это один из самых экономически развитых сельских районов Удмуртии. Большая часть населения занята в промышленном производстве. Старейшим предприятием в районе является основанный в 1852 году стеклокомбинат «Факел», здесь работают Игринский лес-промхоз, мясокомбинат, молокозавод, автопредприятие, нефтебаза и т.д., развивается частное предпринимательство. Крупнейшим предприятием поселка является Игринское НГДУ АО (нефтегазодобывающее управление)

«Удмуртнефть», в новой экспозиции музея найдено отражение и история нефтедобычи в районе.

Один из разделов музея посвящен известным людям района. Здесь родились и выросли классики удмуртской литературы Кедр Митрей (Д. И. Корепанов), Афанасий Лужанин, Семен Перевошиков, Петр Поздеев и др.

Музей имеет два филиала: архитектурно-этнографический музей под открытым небом в д. Сундур – своеобразный центр удмуртской культуры, где представлены надворные постройки и предметы быта удмуртов, и музей «Этапная тюрьма» в д. Бачкеево, расположенный в здании, построенном в 1837 году как этапный пункт для ночлега и отдыха каторжан и ссыльных.

Районный центр Игра расположен на стыке железнодорожных и автомобильных магистралей. Один из них старый «Сибирский тракт» (Казань–Пермь) – уникальный историко-культурный памятник, дорога, связывающая Европу с Азией, это дорога, по которой многие неугодные царской власти передовые мыслители, а также осужденные к каторге, направлялись в Сибирь. В центре поселка городского типа Игра встречаются и небольшие дороги, соединяющие удмуртские деревни и создающие своеобразный клубок дорог. Это дало сотрудникам Краеведческого музея идею разработать экскурсионно-туристический маршрут «Клубок дорог», связанный с расположенными на территории Игринского района историческими, культурными и природными памятниками и позволяющий содержательно познакомиться с районом и прекрасно отдохнуть.

Музей предлагает одно- и двухдневные экскурсионные маршруты. Однодневный маршрут начинается в Игринском краеведческом музее, где можно познакомиться с историей района. Далее дорога ведет в Художественную галерею, которая была открыта в ноябре 2003 года. Здесь представлено уникальное собрание

картин ведущих художников Удмуртии, переданное в дар игринцам доктором юридических наук, профессором, подвижником и меценатом Н. В. Витруком. В Выставочном салоне галереи можно приобрести предлагаемые местными мастерами сувениры.

Следующим пунктом является центр удмуртской культуры в дер. Сундур (в 15 км. от Игры). Деревня Сундур – это своеобразный музей под открытым небом, где сохранились традиционные постройки удмуртов: двухэтажные амбары, бани. Здесь можно познакомиться с бытом североудмуртской деревни, гостей встречает местный фольклорный коллектив, при желании можно принять участие и в приготовлении национальных блюд.

Далее дорога ведет в Игринский Центр народного творчества, основанный в марте 1993 года. Центр занимается возрождением и обучением промыслов и ремесел. Мастера владеют искусством лозоплетения, резьбы по дереву, росписи по шелку, работают с берестой, изготавливают гобелены. Особая гордость Центра – Музей ткачества «Эгра пужыос» («Игринские узоры»). Собрано более 100 домашних скатертей, орнамент каждой индивидуален и неповторим. Гостям предлагается принять участие в мастер-классах по ткачеству и изготовлению сувениров.

Экскурсионный маршрут продолжается в этапной тюрьме в д. Бачкеево. Здесь можно познакомиться с историей Сибирского тракта, с судьбой ссыльных и пленных, ночевавших в основанном в 1837 году здании этапного пункта. Часть пути по Сибирскому тракту здесь можно проехать верхом на лошади, в зимнее время – на санях.

Двухдневный маршрут, кроме вышеперечисленного, предполагает: летом ночлег в палатках на берегу реки Лоза (приток Чепцы), ужин у костра и народные песни, спортивные игры и плавание на лодках, в зимнее время – ночлег в экстремальных условиях на нарах этапной тюрьмы и культурную программу в сельском Доме культуры в д. Бачкеево. Во второй день экскурсия продолжается по Сибирскому тракту: посещаются памятник природы – кедровая роща, основанная в 1910–1915 гг. учителем А. А. Сунцовым (занимаемая площадь 10,4 га.), церковь Иоанна Богослова – памятник

♦ Igra rajooni vaatamisväärsusi tutvustav voldik

♦ Folder introducing the sights of Igra district in the Udmurt Republic

♦ Буклет, знакомящий достопримечательностями района Игра

архитектуры начала XX века (архитектор А. Чарушин, время постройки 1907–1912 гг.), Музей Героя Советского Союза Стрелкова в селе Зура и художественная галерея в пос. Игра.

Виктория Чиркова, научный сотрудник Игринского краеведческого музея.

Esimest korda on Igra küla (Egra – hõimu esivanema, esiema nimi udmurdi keeles) mainitud 1615. aastal.

Igra koduloomuuseum Udmurdi Va-

bariigis asutati 1993. aastal. Esimene väljapanek oli pühendatud kohalikule puidutööstusele, sest Igra on ajalooliselt peamiselt metsatöölise asula.

Igra asulas saavad kokku suured magistraalid ja üks nendest on vana Siberi maantee (Kaasan-Perm). Samuti on Igra väikeste külateede sõlmpunkt, moodustades niimoodi omapärase teede lõngakera. Koduloomuuseum pakubki ühe ja kahepäevast turismimarsruuti "Teede lõngakera". Osavõtjad saavad tutvuda udmurdi rahvusliku käsitööga ja arhitektuuriga ning udmurdi kunstnike töödega.

Muuseumil on kaks filiaali: vabaõhumuuseum Sunduri külas, kus võib näha udmurdi ehitisi: kahekorruselise aia, saun jne, ja endine tapimaja Siberi teel Batškejevo külas. Tapimaja on ehitatud 1837. aastal, siin saab tutvuda Siberi tee ajaloo, seal õõbinud väljasaadetute ja vangide saatusega.

Fotod Tiit Hunt

Florence Nightingale'i medal Eesti Tervishoiu Muuseumis

Mariann Aimla

Eesti Tervishoiu Muuseumi kogus on üks ainulaadne medal, mis vajaks laiemat tutvustamist. See on Florence Nightingale'i teenetemärk (THM E 1701/5832), millega on autasustatud halastajaõde Anette Massovit, kes on ainsa eestlannana selle ülemaailmse kõrge autasu pälvinud.

Florence Nightingale'i medal

Florence Nightingale'i medal on asutatud 16. mail 1912 Rahvusvahelise Punase Risti Washingtoni konverentsil haigete pöetamise uue suuna rajaja mälestuseks. Inglise halastajaõde Florence Nightingale tõi pöördte ravikorraldusse sõdurite pöetamisel ning on seni tuntuim halastajaõdede tööd ja koolitust edasivõinud inimene maailmas.

Iga kahe aasta tagant omistatakse 12. mail, Florence Nightingale'i sünnipäeval Genfis mälestusmedalid õdedele, kes on ennastalgavalt hoolitsenud haige-

te ja haavatute eest nii sõja- kui ka rahuajal. Samuti autasustatakse sellega Punase Risti vabatahtlikke. Algul anti medal 12 öele aastas, hiljem jäeti autasustavate arv vabaks.¹

Florence Nightingale'i medal on terava ellipsi kujuline, 5 cm kõrge ja 3 cm lai. Medal on kullatud ja ripub Genfi risti küljes, mida ümbritseb emailitud rohekuldne loorberipärg. Teenetemärgi aversil on kujutatud noort Florence Nightingale'i, kreeka lamp käes. Kuldraamis on kiri „AD MEMORIAM FLORENCE NIGHTINGALE 1820–1910“. Reversil on medali omaniku nimi ja kuupäev, mida ümbritseb

♦ Florence Nightingale'i medali avers ja revers

♦ Florence Nightingale's medal, obverse and reverse

♦ Медаль Florence Nightingale, аверс и реверс

kul juhtis 27-aastane Middendorff 1843. aastal põhjalikku ekspeditsiooni Taimõrile. Ränkraske avastusretk Vene impeeriumi põhja- ja idaossa, kus ta peaaegu oleks kaotanud elu, kujunes tulemusrikkaks. Ekspeditsiooni teaduslikud tulemused (meteoroloogilised vaatlusandmed, kaardistatud alad, geoloogilised, botaanilised ja zooloogilised kogud) olid erakordsed. Selle materjali läbitöötamine, andmete süstematiseerimine ja publitseerimine kestis peaaegu kogu Middendorffi elu lõpuni. Saavutuste eest valiti Middendorff Peterburi Teaduste Akadeemia adjunktiks, siis erakorraliseks ja lõpuks korraliseks akadeemikuks. Lisaks rajati selle ekspeditsiooni mõjul Baeri eestvõttel Vene Geograafia Seltsi ekspeditsiooni eduka läbiviimise eest Londoni Kuningliku Geograafia Seltsi kuldmedal. (Vt ka A. Th. von Middendorff "Reis Taimõrile". Tallinn, 1987.)

Vaevarikkalt Siberi reisilt naasnud Middendorff tõusis Peterburi seltskonnale kangelaseks. Tema auks korraldati vastuvõtte. 17. aprillil 1845 külastas ta Eestist pärit rootsi-saksa juurtega Carl Friedrich Hippuse maja, kus kohtas pere-mehe kaunist 20-aastast tütart Hedvigit. 1850. aastal sõlmiti nende abielu.

1850-ndate alguses pidas Middendorff Peterburi junkrute koolis loenguid hipoloogias. Loengute elavdamiseks lasi ta valmistada hobuse skeleti maketi. Loengud olid kõitvad ja rahvarohked, ka Nikolai I pojad Nikolai ja Mihhail olid

Fotod Arp Karm

◆ Hobuse skeleti makett, mida Middendorff kasutas hipoloogialoengutes

◆ Mock-up of a horse skeleton, used by Middendorff in his lectures on hippology

◆ Макет скелета лошади, которым Миддендорф пользовался во время лекций по гиппологии

neist vaimustunud ning autasustasid Middendorffi 1852. aastal loengute eest briljantsõrmusega. Selle sündmuse puhul väljaantud aukirja on võimalik näha näitusel.

Vaatamata tervise halvenemisele jätkas Middendorff ka väljaspool akadeemiat aktiivset tegevust. 1867. aastal juhendas ta Aleksander II poega, 17-aastast Alekseid õppereisil Assooridele ja Kanaaridele. Samal reisil külastati Krimmi, Konstantinoopolit, Kreekat, Itaaliat, Maltat, Hispaaniat. Järgmisel aastal oli Middendorff tsaari vanema poja, suurvürst Vladimiri saatja. Kolmekuulise reisi jooksul külastati mitmeid paiku Lääne-Siberis: Altaid, Tomskit, Tobolski, Permi ja Orenburgi kubermangu. Middendorffi huvitas eriti Baraba stepp, mis osutus nii geoloogiliselt kui bioloogiliselt märksa

mitmekesisemaks, kui toona teati. Palju tähelepanu pööras ta sel reisil ka Barabas viljeldavale põllumajandusele (eriti veisekasvatusele).

1870. aastal sõitis Middendorff laeval Varjag Arhangelskist Islandile, sealt Kopenhaagenisse ja siis Tallinna kaudu Kroonlinna. Sellegi reisi põhieesmärk oli suurvürst Aleksei harimine, kuid väsimatu teadlane leidis aega tutvuda ka põllumajandusega, koostada loodusteaduslike kollektsioone, uurida Golfi hoovust, samuti käia koos poja Ernstiga jahil.

1878. aastal reisis kogenud maadeuurija ja teadlane Turkestani (praeguse Kõrgõzstani alad), mis oli alles alates 1869. aastast tükka Venemaa koosseisu liidetud ja vajas korralikku tundmaõppimist. Middendorff uuris Sõrdarja kaldail ja Fergana orus sealset põlluma-

jandust. Isa tööd jätkas kohapeal poeg Max koos teiste teadlastega.

Oma viimased suuremad reise tegi vananev teadlane 1883.–1884. aastal, juhtides Vene kolooniate ministeeriumi ekspeditsiooni, mis tutvus piimakarjaga Venemaa Euroopa-osas ning Soomes. Middendorff suri 1894. aastal Hellenurme mõisas.

3. Middendorffi teeneks tuleb lugeda eesti punase veise tõuaretusele alusepanemist ning eesti tööhobuse tõuomadustega tegelemist. Esimesena arvestas ta veiste ristamisel tõugude eripära sõltuvalt nende päritolukoha kliimast, importides alates 1862. aastast Liivimaale angeli karja Põhja-Saksamaalt. See tõug sai aluseks tänini levinud eesti punase veise tõule. Tõu paranemise tunnuks oli piima kvaliteedi tõus, selle kontrollimiseks leiutas Middendorff galaktoskoobi. Tori hobusekasvatuse ristati tema eestvedamisel eesti hobuseid ardeni hobustega.

4. Liivimaa Üldkasuliku ja Ökonoomilise Sotsieteedi presidendina pidas Middendorff Liivimaa arengu jaoks kõige tähtsamaks raudtee ehitamist Tapalt läbi Tartu Riiga. Ta rääkis maaomanikega, et need loovutaks oma valdustest tasuta alasid, kuhu kavandati raudteed. 1876. aastal valmiski raudteelõik Tapalt Tartusse ja ligi kümme aastat hiljem ka liin Tartust läbi Valga Riiga. Raudteeliini ehitamisel tehtud töö tunnustamiseks nimetati Hellenurme mõisale lähim raudteejaam Middendorffi platvormiks (praegu Paluper). 5. Hellenurme mõisnik Middendorff mõtles ka lihtrahvale. Ta võitles talupoegade koolitamise eest, asutas oma tööliste pensionikassa, kinkis neile vajadusel vilja. Samuti leidis ta, et eestlased peaksid osalema Liivimaa maapäeva töös.

Kahjuks ei jõua käesolevas artiklis kirjutada kõigest, millega see mitmekülgne teadlane tegeles. Kes soovib Middendorffist rohkem teada, külastagu näitust.

Veelgi sügavam huvi korral võiks lugeda raamatut Сухова Н. Г., Таммиксаар Э. "Александр Федорович Миддендорф". (Москва: Наука, 2005).

Aitäh näituse koostajatele toredate väljapaneku eest.

Ülo Siimets on Eesti Rahva Muuseumi majandusdirektor.

From July 1 to September 4, 2005, an exposition "Please Get Acquainted – A. Th. v. Middendorff" (curators Ülle Jäe and Erki Tammi) is open in the Exhibition House of the Estonian National Museum. The exposition is dedicated to Alexander Theodor von Middendorff, a versatile Baltic-German scientist closely connected with Estonia, his origin, research trips, scientific work, as well as his contribution to the development of Estonian agriculture.

Rõõmsad reedesead kohtumised

Mariann Raisma

Eesti Kunstiakadeemia täienduskoolitusprogramm muuseumitöötajatele

2004.–2005. õppeaasta jooksul korraldasid Eesti Kunstiakadeemia restaureerimisteaduskond ja Kultuuriministeerium täienduskoolituse muuseumitöötajatele. Koolitus koosnes kaheksast moodulist, millest igaüks analüüsis üht muuseumitöö valdkonda.

Tegemist oli esimese spetsiaalselt muuseumitöötajatele mõeldud ülevaatliku koolitusprogrammiga, mis loodetavasti pani aluse museoloogia süsteemsele koolitusele Eestis. Kuna koolitus toimus restaureerimisteaduskonnas, siis oli ühel olulisel kohal säilitamise ning konserveerimise osa. Kursuseprogrammile lisaks külastati õhtuti Tallinna muuseumi, kust olid pärit koolitusel osalejad või korraldajad.

Fotod Mariann Raisma

◆ Muuseumitöötajate täienduskoolitusest osavõtjad Eesti Kunstiakadeemia restaureerimisosakonna klassiruumis

◆ Participants in the refreshment courses for museum workers

◆ Участники курсов повышения квалификации музейных сотрудников

◆ A. Th. von Middendorffile antud Londoni Kuningliku Geograafia Seltsi au liikme medal

◆ Medal of an honorary member of the Royal Geographical Society of London, which belonged to A. Th. von Middendorff

◆ Медаль почётного члена Лондонского королевского географического общества, вручённый А. Тх. фон Миддендорфу

◆ Middendorffi platvormi rekonstruktsioon näitusel

◆ Reconstruction of the Middendorff's platform on display

◆ Реконструкция платформы Миддендорфа на выставке

probleemistikule. Järgnevalt tegeldi kogumispoliitika ja infoasutuste infosüsteemidega. Kaks moodulit oli pühendatud konserveerimisele ja säilitamisele ning need hõlmasid nii praktilist tööd ennistuskogjas Kanut ja Päästetusteskuses, samuti museaalide hindamise ja säilitamise probleeme kui muuseumi turvalisust. Muuseumi kommunikatsiooni moodulis kõneldi muuseumist kui elamuse tootjast, hariduspoliitikast ning näitustest. Muuseumi korralduse tsükliks olid vaatluse all muuseumi avalikud suhted ning turunduse probleematika, autoriõigus, ehitusnõuded ning muuseumi arengukava koostamine. Lõpetuseks käsitleti muuseumi ja turismi vahelisi seoseid ning ajaloolise kultuuri konstrueerimise temaatikat.

Kursusel esinesid spetsialistid erinevatest institutsioonidest: muuseumidest Kaie Jeesser, Sirje Karis, Heiki Pärdi, Kristjan Raba, Triin Siiner, Helgi Põllo, Virve Tuubel; ülikoolidest Juhan Maiste, Jüri Kivimäe, Marek Tamm, Kurmo Kõnsa, Raul Rebane, Egge Kulbok, Ain Hinsberg, Liisa Pakosta, Mati Raal, Mariann Raisma; kultuuriministeeriumist Anton Pärn, Peeter Mauer, Toomas Seppel; Riin Alatalu ja Lilian Hansar muinsuskaitseametist, Koit Saarevet Riigiarhiivist, Andres Uueni ennistuskogjas Kanut, Voldeemar Promet Eesti Kunstimuuseumi Sihtasutusest, Sirje Aher firmast Hared, Triin Soone ja Riin Olonen Eesti Rahvusraamatukogust.

Koolitusest osavõtjatel valmisid oma muuseumi kohta käivad fooliod, milles sisaldus kogumis- ja hariduspoliitika, muu-

◆ Kursuse lõpetamine Tartu Mänguasjamuuseumis
◆ Finishing of the course at the Tartu Toy Museum
◆ Окончание курсов в Тартуском музее игрушек

seumi ohuplaan, strateegiline tegevusplaan ning kaks teoreetilist mõtisklust muuseumide ning muinsuskaitse kohta.

Loodetavasti oli see kursus kõigile osalejatele ning esinejatele emotsionaalselt positiivne ning kasulik kogemus. Tõsi ta on, lisaks „kotkapilgule” tuleks tulevikus kindlasti koostada ka „konnapiilgul” museoloogiat ja museograafiat analüüsi-

vaid kursusi, mis keskenduvad vaid ühele spetsiifilisele muuseumitöö tahule. See eeldab muidugi ka vastavate õpetajate olemasolu ning seetõttu pole korraldamine kergete killast. Ent loodame, et huvilisi ikka jagub ja meie rõõmsad kohtumised jätkuvad.

Mariann Raisma on museoloog.

Fotod Uve Ramst

Loodusmuuseum ratastel

Uno Roosileht

Eesti Loodusmuuseumi loodusteaduslikul kogumisekspeditsioonil Põhja-Taisse 28. aprillist 26. maini 2005 osalesid Uve Ramst (soontaimed), Loore Ehrlich (samblad), Aare Lindt (liblikad), Uno Roosileht (mardikad ja teised putukad).

Iga päevaga on maailmas vähem metsi, vähem loodusmaastikke ja looduslikke kooslusi. Looduse häving ja taandumine on eriti silmatorkav troopikamaades. Sealsete metsade taastamine võtaks aega sadu aastaid ja inimese tegutsemise tõttu seda ei juhtugi. Endeemsete liikide hulk

troopikas on suur, igal mäekünkal võivad esineda liigid, keda ei lähipiirkonnas ega üldse kusagil maailmas enam ei elutse. Võib arvata, et mõnest kohast kogutud liike, mida säilitatakse muuseumides, saab

- ◆ Maailma suurim kõrreline bambus moodustab kohati läbimatu padriku
- ◆ In places the tallest gramineous bamboo in the world forms an impenetrable thicket
- ◆ Крупнейший в мире злаковый бамбус местами составляет непроходимые дебри

ki tulevikus ainult muuseumis näha, looduslik elupaik on karjamaaks või riisipõlduks muudetud. Ses mõttes on teretulnud mõned entusiastid, kes käivad ringi ja koguvad taimi või putukaid. Ilma nende tööta ei saaks kunagi teada Maad asustanud liikidest. Niigi sureb iga päev palju liike välja, ilma et inimesel neist aimugi oleks.

Pea taolistest ja teistest ärevatest mõtetest tulvil sättisin ennast võimalikult mõnusalt Boeing 747 istmele, et 11 tundi lendu Amsterdamist Bangkokki mugavalt mööduks.

Et Tai neid külalisi Bangkokis avasüli vastu võtavad, ei paistnud küll kusagilt välja. Kuhugi jääb see Taimaa kuulus pahupool küll, aga kui seda ei otsi, siis ei leiagi. Bangkok on suur linn, tohutu suur. Oma suuruse ja lõunamaise päritolu kohta täiesti puhas, ilma silmatorkava prahita linn. Autoliiklus toimub mitmes reas ja mitmel tasapinnal peaaegu ööpäev läbi. Seejuures, imet küll, arvestavad juhid üksteisega. Kõige ägedama sõidu saab linna läbival kiirteel, mis asub madalate majade katuste kohal. Millised vaated hajusalt üle linna asetsevatele ilusatele kõrghoonetele, taamal paistab pisut pargirohelust, jälle madalad elumajad, kahe-, kolme-, ei, vist isegi neljatasapinnaline liiklussõlm.

Rentisime terveks kuuks hea auto – Toyota Sport Rider. Ja minek. Linnast saime välja üldiselt ladusalt, kuigi vasakpoolse liiklusega polnud pärast kaht magamata ööpäeva lihtne harjuda.

Kaks päeva kihutamist väga headel maanteedel ja jõudsime Põhja-Tai pärlisse – Chiang Maise. Chiang Mai ei ole kuulus mitte ainult oma templite poolest, vaid ka ostukeskuste, ööturu, matkamise ja mõnusa vaba aja veetmise kohana. Paarkümmend kilomeetrit enne Chiang Maid on elevantide treenimise ja ravikeskus. Huvilised saavad seal teha ligi poole-tunnise retke elevanti seljas. Ega see sõit

◆ Meie botaanika-aedade uhkus – mimooos on Taimaal levinud umbrohi

◆ Attraction of our botanical garden – mimosa is a widespread weed in Thailand

◆ Гвоздь нашего ботанического сада – мимоза в Таиланде является распространенным сорняком

◆ Mardikas *Cheirotonus parry* on Taimaal kaitsealune liik

◆ A beetle called *Cheirotonus parry* is a species under protection in Thailand

◆ Букашка *Cheirotonus parry* находится в Таиланде под защитой

◆ Küla Myanmari piiri läheduses

◆ Village in the vicinity of the Burmese border

◆ Деревня недалеко от Бирмской границы

nii väga õõtsutagi. Sõidutajateks on treenitud elevantid, nad alluvad üsna hästi käsklustele, vähemalt see küll, kelle seljas mina mõnulesin. Väikese safari sisse mahtus ka atraktsioon, kus elevant jalgu pidid madalasse tiiki ronis, londiga vett võttis ja selle siis, sahmaki, ränduritele pritsis.

Põhja-Tais on siin-seal kuumaveeallikaid. Kõige õdusam oli Chiang Mai Hot Springi kuumaveeallikate keskus. Öhtune suplus soojas basseinis lõunamaa tähistava all, sellise mõnu eest tasub tõesti selline reis ette võtta.

Alates Chiang Maist algas meil tõeline kogumistöö – olime jõudnud piirkonda, kus putukate uurimisest olin vähemalt mina aastaid salaja unistanud. Koguda võisime igalt poolt väljaspool kaitsealasid, koguda ei tohtinud kaitsealuseid liike. Selliseid mardikaliike polnud õnneks palju, Tais on kaitse all kuus liiki. Kohe esi-

mesel püügipäeval leidsime keelatud liigi – pikakoivalise põrnika perekonnast *Cheirotonus*. See oli imeilus põrnikas, kelle isasloomad on varustatud tohutu pikkade esijalgadega. Saime seda põrnikat kõik silutada ja vaadata, pildistada, filmida, aga näituse jaoks purki pista ei tohtinud.

Myanmari piirile jõudsime 9. mail. Piir oli veel kaugel, aga automaatidega varustatud mehed kontrollpunktist meid edasi ei lubanud. Automaaturite kehakeeltest võis aru saada, et sealpool tulistatakse. Mis siis ikka, sättisime end pisut allpool ööpüügiks laagrisse. Ööpüük algas paraja lennuga, miski ei ennustanud järgnevat õudu. Vähem kui tunni ajaga lendas kokku lugematul hulgal põrnikaid. Neid oli ehk mõni liik, aga isendeid loendamatu hulk. Püügilinad läksid raskeks ja varisesid põrnikate raskuse all kokku. Osali-

- ◆ Öine valguspüük. Uno Roosileht otsib neid, keda kaasa võtta
- ◆ Light catch at night. Uno Roosileht is sorting out the ones to be taken along
- ◆ Ночная охота на насекомых. Уно Роосилехт ищет тех, кого взять с собой

selt sai linu puhastatud neid raputades. Lina juures huvitavate putukaliikide otsimine oli vaevalisest vaevalisem. Mulle on alati meeldinud põrnikad, aga kui neid on metsikult igal pool, krae vahel, särgi all, juustes – seal nad närvivad, hammustavad, satuvad prillide taha ja edasi kohe silma... Üldiselt nägi see ööpüük välja nõnda, et pärast kaheminutilist putukate kogumist lina pealt tuli pageda eemale, eemale sest põrgust ja pühkida endalt lastestunud põrnikaid.

Reisi kestel hakkasid vähenema ja lausa kaduma kodumaisest stressist põhjustatud murekortsud. Reisi ajal oli ainus mure, kuhu telk püsti panna ja kuidas väikese kõhutäie süüa saaks. Muud maised

vaevad näisid meil sootuks ununenud olevat. Ja kuidas ma ei tahtnud, et see matk lõpeks, midagi ei olnud teha. Reisis on jäänud huupi mälpildid segus üldmuljetega: öö ilusas vihmametsas, kus hõredate tüvede oksad üleval latvades põimused ja moodustus erakordne katus, millest vilksasid läbi tähekesed, silmapesuvee soojusega Bangkoki laht, äikesetorm mägedes, tiigri kisa ja liblikate müriaad Kaeng Krachani rahvusparkis, pilvede mered mägedes, kevadiselt raagus metsad, äärmiselt head ja külalislahked inimesed, huvitavad kohtumised, maitsvad söögid. Jääb ainult loota, et head suhted Tai Kuningriigiga kestavad ja saame külastada seda maad nende kõige ilusamal ajal, mil

suurem jagu puudest ja põõsastest lokkavad õitest. Kohtumiseni Tais, öeldi meile ka Maneeda Toursist.

Uno Roosileht on Eesti Loodusmuuseumi entomoloogia osakonna juhataja.

From April 28 to May 26, 2005, the Estonian Museum of Natural History organized a natural-scientific collection expedition to Northern Thailand. The main objects of interest were vascular plants, mosses, moths and beetles. During four weeks the majority of insects were collected in the course of sixteen night catches, vascular plants and mosses and a smaller part of the insects – in the daytime. Altogether about 20,000 individual insects, about a hundred herbarium sheets of plants and moss samples were collected. The obtained material is preserved in the collections of the Museum of Natural History and will gradually be elaborated within the bounds of possibility.

Эстонский музей природы организовал с 28 апреля по 26 мая 2005 г. собирательскую экспедицию на Северный Таиланд. Основными объектами сбора были споровые растения и мхи, ночные бабочки и жуки. Большая часть собранных насекомых является результатом ночного лова; растения, мхи и небольшая часть насекомых собирались в дневное время. Всего было собрано около 20 000 экземпляров насекомых, сотни листов гербария и образцы мха. Собранный материал передан в фонды Музея природы и по мере возможности будет научно обработан.

Kaks uut trükist Mahtra Talurahvamuuseumilt

Tiia-Helle Schmitte

Iga uue oma raamatu ilmumine on sündmus, väikese maakonnamuuseumi jaoks on oma toimetistesarja ilmuma hakkamine suursündmus.

Eelmise, 2004. aasta mihklipäevaks ja käesoleva, 2005. aasta alguseks jõudsid

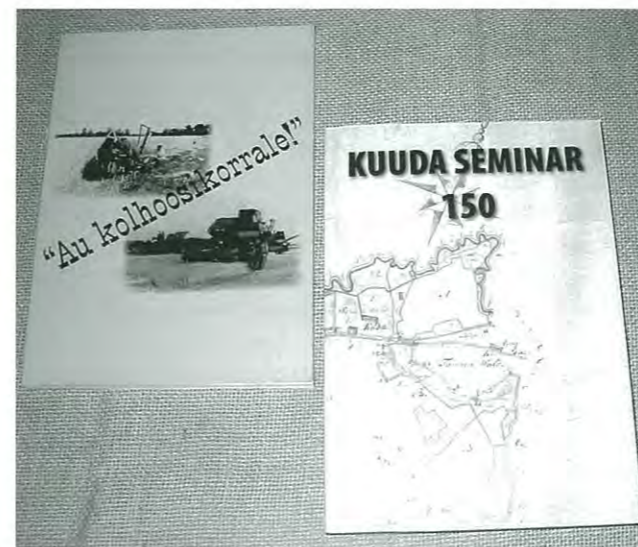
lugejateni meie muuseumi esimesed oma trükised: **Kuuda seminar 150**, 322 lk, Juuru 2004, autorid Liivi Aarma, Rait Talvoja ja Ülle Viitkar ning „**Au kolhoosikorra!**“, 156 lk, Juuru 2005, toimetaja Tiia Luht.

Kuuda seminar 150

2004. aasta sügisel möödus 150 aastat Kuuda seminari asutamisest. Külakoolmeistreid ettevalmistav õppeasutus töötas Märjamaa kihelkonnas Tolli mõisa maadel 33 aastat 1854–1887.

Selle juubeli tähistamiseks Kuuda seminari tegevust ja kasvandikke käsitlev kogumik ilmuski. Paljudest enam kui kolmesajast Kuuda lõpetajast said esimesed haritlased ja rahvusliku liikumise kandjad kohapeal.

Kuuda seminari ajaloo uurimisega hakkas 1990. aastate lõpus aktiivselt tege-

- ◆ Mahtra Talurahvamuuseumi uued trükised
- ◆ New publications from the Mahtra Peasantry Museum
- ◆ Новые издания от Махтрасского крестьянского музея

lema nimekas kodu-uuriija Arvi Paidla (1937–2000). Esimene artikkel „Silmapiiril terendab suur juubel“ ilmus Raplamaa ajalehes Nädaline 25. septembril 1999. Sellele järgnes tema sulest samas ajalehes artikliseeria üldpealkirja all „Kuuda seminar – 150“. A. Paidla jõudis 1999. aastal koostada veel Mihkel Neumann raamatu „Kuuda seminar ja tema kasvandikud“ põhjal seminari lõpetanute nimekirjad. Seejärel oli tal kavas alustada Jädivere seminari ajaloo uurimist ja min-

na sealt edasi põhjalikumalt uuesti Kuuda seminari ajaloo juurde. Kahjuks ta selleni enam ei jõudnud.

A. Paidla tööd jätkas teine maakonna tuntud ja tunnustatud kodu-uuriija Heldur Rahuoja (1940–2003). Tema sulest ilmus mitmeid artikleid seminari õppekorraldusest, eluolust, sealsetest koolmeistritest ja seminaristidest. Kahjuks tõmbasid halvenev tervis ja saabunud surm 2003. aasta oktoobris edasistele plaanidele kriipsu peale.

Lähenev suurjuubel ja A. Paidla ning H. Rahuoja uurimistööd kohustasid Kuuda seminari uurimist jätkama ja nii võttis raamatu koostamise vedada Mahtra muuseumi teadur Rait Talvoja, kes oli juba H. Rahuojaga samal ajal seda teemat uurima hakanud. Varsti lülitus töösse ka muuseumi peavarahoidja Ülle Viitkar, peagi liitus nendega Tallinna Pedagoogikaülikooli professor Liivi Aarma, kes on Raplamaalt pärit.

Väga lühikese ajaga tehti ära suur ja tõhus uurimistöö, käidi arhiivides, küsitleti seminaristide järeltulijaid, saadeti päringuid teistesse muuseumidesse. Väärtuslikku ajaloolist informatsiooni seminaristide eludaatumite kohta saadi Eesti Vabariigi Siseministeeriumi Rahvastiku Toimingute osakonnast.

Nii esitleti Kuuda seminari juubelikonverentsil 29. septembril 2004 332-leheküljelist fotode, skeemide ja plaanidega uurimust „Kuuda seminar 150“. Peale seminari kujunemisloo ja kasvandike lühielulugude leiab raamatust Liivi Aarma käsitluse Eesti 19. sajandi esimese poole koolioludest ja õpetajakoolitusest Ataste ning Jädivere seminaris. Raamat on väärt lugemine kõigile, keda huvitab Eesti kooli- ja hariduslugu.

Tänuväärt abilisi oli autoreil palju,

olgu siinkohal nimetatud vaid mõned – akadeemik Mihkel Veiderma, ajaloolane Kalev Jaago, Läänemaa kodu-uuriija Ilmar Jõesoo, genealoog Viivi Liventaal. Kunagise seminaristi, Hiiumaa mehe Peeter Reikmanni mälestused Kuuda seminarist nägid kogumikus trükivalgust tänu Hiiumaa Muuseumi peavarahoidja Helgi Põllo abile.

Tegijate ja Mahtra Talurahvamuuseumi tänusõnad kuuluvad ka raamatu ilmumisele rahaliselt kaasa aidanud Eesti Kultuurkapitali Rahvakultuuri Sihtkapitalile ja Raplamaa Ekspertgrupile, Raplamaa Omavalitsuste Arengufondile ja Märjamaa vallavalitsusele.

Kultuurkapitali Raplamaa Ekspertgrupp hindas raamatu autorite Liivi Aarma, Ülle Viitkari ja Rait Talvoja tööd kõrgelt, omistades neile 2004. aasta lõpul Raplamaa kultuuripreemia.

„Au kolhoosikorra!“

See suurt lugejahuvi tekitanud väike raamat on kokku pandud mälestustest, mida Mahtra Talurahvamuuseum on kogunud laste ja täiskasvanute kirjutiste võistluselt. Lapsed küsitlesid oma vanaemaid, vanavanemaid ja teisi lähisugulasi ning panid nende räägitu kirja.

Nii sündis ühistööna lähimineküü mälestusteraamat „Au kolhoosikorra!“.

Toimetaja Tiia Luht kirjutab raamatu saatesõnas: „Mälestused on üks ja sugugi mitte tähtsusetu võimalus ajalugu mõista. Neis peegeldub väärtuslik lisa faktimaterjalile, mida leiame õpikute ja tõsikäsitlustest, neis on suhtumist paratamatutesse asjadesse, mida muuta ei saa, aga ka seda, kuidas karmust pehmendam inimlikkus. Igaühe mälestus on isemoodi – ka ühest ja samast sündmusest võib saada isemoodi pildi vastavalt sellele, kuidas miski on kirjapanijat puudutanud.“

Raamatus on 15 täiskasvanu ja 16 lapse tööd, iga töö juures on autori foto ja lühiaandmed tema kohta. Laste kirjutistest tehti valik, täiskasvanute võistlustööd olid ühtmoodi huvitavad ja jõudsid seetõttu kõik kaante vahele. Raamatu lõpus on ajastatud illustreerivad fotod. Väljaandmist toetasid rahaliselt Eesti Kultuurkapitali Raplamaa Ekspertgrupp ja Hasartmängumaksu Nõukogu.

Trükise 200 eksemplari on järele veel mõnikümmend. Suur huvi raamatu vastu on tingitud ilmselt sellest, et lood on lähimineküü ja paljudele tuttavad, nende kirjapanijad aga inimesed meie keskelt.

Lähenev Mahtra sõja 150 aasta juubel 2008. aastal viib aga mõtted juba uute

muuseumi toimetiste kokkupanemisele.

Raamat on see, mis jääb, selle kaudu jõuavad muuseumidesse ja arhiividesse talletatud lood inimeste kätte tagasi.

Tiia-Helle Schmitte on Mahtra Talurahvamuseumi direktor.

The Mahtra Peasantry Museum has started to publish a series of transactions. By Michaelmas of 2004 and the beginning of 2005 the first publications of the museum – “Kuuda Seminary 150” (authors Liivi Arma, Rait Talvoja and Ülle

Viitkar) and “Honour to Kolkhoz Order!” (editor Tiiu Luht) – reached the reader. In the autumn of 2004 Kuuda Seminary celebrated its 150th anniversary and the collection treating of the activities of the seminary and its alumni was published to mark this date. The book “Honour to Kolkhoz Order!” provides reminiscences of kolkhoz order and opinions of the then everyday life by fifteen adults and sixteen children.

Махтраский крестьянский музей начал издание серии Трудов. К Михайлову дню 2004 года и к началу 2005

года дошли до читателей первые музейные издания: «Семинару Кууда – 150» (авторы Лииви Арма, Райт Талвоја и Юлле Вийткар) и «Честь колхозному порядку!» (редактор Тийу Лухт). Осенью 2004 года исполнилось 150 лет со дня основания Куудаского педагогического семинара, в ознаменование этого юбилея увидел свет сборник, посвященный деятельности семинара и его выпускникам. В книге «Честь колхозному порядку!» собраны воспоминания 15 взрослых и 16 детей о колхозном строе и жизни и быте того периода.

“Perelood” – Nõmme Muuseumi aastaväljaanne

Piret Loide

Iga inimesel on vaimliselt seotud kodukoha ja koduümbruse mälestustega, viibigu ta kas kodus või võõrsil. Kodu- ja sünnipaiga mälestused ei tumene tervel eluajal, nad püsivad hinges kuni surmani.

Nõmmel, 3.VI 1931. A. Allingu

Lähiümbruse kultuuri tähtsustamise ja tutvustamise eesmärgil kutsus Nõmme muuseum ka sel kevadel huvilisi traditsioonilisele kultuuriloolisele retkele, et meenutada siinmail elanud kirjanikke ning nende loomingut. Elve Hindi lahkel loal tutvuti laupäeval, 28. mail Aadu Hindi koduga ja meenutati kirjanikku Vana-Mustamäel tema kaunis õunapuuelises aias.

Nõmme Kevade tähistamise puhuks maikuu viimasel nädalavahetusel ilmus ka järjekordne muuseumi aastaväljaanne, sedapuhku juba kolmas. Raamatust saab teada, kuidas Nõmme ajaloo-uurija Leho Lõhmuse suguvõsa siinmail kodu rajas – huvitava kokkusaatumise tõttu osutus nende kodumaja ka Jaan Krossi nooruspõlvga seotuks. Made Põlluasa koostatud fotokogu abil on võimalik tutvuda Ostrowite huvitava sugupuuga ning sellega seotud inimestega. Intrigeeriva pealkirja “Palmid Nõmme mändide all” peitub põhjalik uurimus põhiliselt Vahastu kandist pärit suguvõsast, kes on eesti kultuuriloo jaoks olnud läbi aegade mitmeti seotud.

Badendickid, kes on elanud Nõmmel juba kuus põlvkonda, võivad olla eriti uhked Heinrich Badendicki, esimese Nõmme alevivanema üle. Lähemalt ja põhjalikult oma perekonnaloost kirjutab Ivar

Badendick. Südamesse minevat lugu ühe Nõmme naise elust ning saatusest saame lugeda aga tema lastele pühendatud kirjutasest. Väljaande lõpus on mõned ülevaatalikud sugupuude graafilised kujutused, mida lugeda-vaadata saab muuseumis ja Nõmme raamatukogus.

Foto Elina Parra

♦ Nõmme Muuseumi kultuuriloolisest retkest osavõtjad 28. mail 2005 kirjanik Aadu Hindi koduaias. Keskel kirjaniku lesk Elve Hint

♦ Participants in the cultural-historical trip organized by the Nõmme Museum in Aadu Hint's home garden on May 28, 2005. In the middle Elve Hint, the writer's widow

♦ Участники организованной Ныммеским музеем культурно-исторической экскурсии в родном саду писателя Ааду Хинт. В центре вдова писателя Эльве Хинт

Seekordne aastaväljaanne on järg elu- ja koolilugudele. On heameel, et ikka leidub nõmmekeid, kes tunnevad rõõmu oma lugude jagamisest teistega – nii säilib osake meie kohalikust ajaloo. Tänu neile ja tulevastele kirjutajatele!

Järge ootavad maja- ning tänavalood, head kaasalöömist mälestuste jäädvustamisel!

Ootame neid muuseumis novembriks, Nõmme linna aastapäevaks.

Piret Loide on Nõmme Muuseumi vanemspetsialist.

Hea muuseumiraamat

Aleksei Peterson

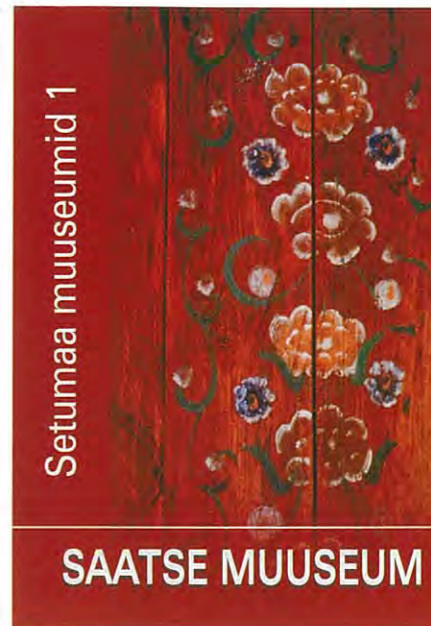
2005. aasta suvel ilmus raamat Saatse muuseumist, mille koostas arheoloog Mare Aun. See on esimene trükis Setu Kultuuri Fondi ja MTÜ Arheoloogiakeskuse poolt kavandatavast Setumaa muuseumi tutvustavast sarjast. Peale sisu rõõmustab raamat ka hea kujunduse ja kõrge trükkivaliteediga.

Tuntud Setumaa uurijalt Mare Piholt on väljaandes kaks artiklit: ülevaade Setumaa muuseumidest ja Saatse muuseumi kogusid tutvustav kirjutis. Arheoloog Arvis Kiristaja kirjutab Saatse ümbruse ajaloo muinasajast tänapäevani. Saatse muuseumi juhataja Renaldo Veeber ja Natalja Veeber tutvustavad muuseumi ajalugu.

Olen varemgi osutanud, et väikemuuseumide üllitised on tähelepanuväärsed

väga mitmest seisukohast. Nagu kirjutab artiklis „Setumaa muuseumidest“ Mare Pihol: „... piirkondlik väikemuuseum on just see paik, kus on võimalik tutvuda lähemat ja terviklikumalt kui kusagil mujal nimelt selle piirkonna looduse, kultuuri eripära ja inimestega. On ammu märgatud, et kohamuuseumid pakuvad sellist teavet märksa täpsemalt ja professionaalsemalt kui suured (kesk)muuseumid, kus nii mõnigi kord tuleb väikerahvaste ja -alade eksponeerimisel ette olulisi vigu“ (lk 11). Hästi öeldud, sest kohamuuseumid valdavad tõesti oma ainekogusid põhjalikumalt ja mitmekülgsemalt. Seetõttu ongi igati tänuväärne selliseid muuseumi tutvustavate väljaannete ilmumine.

Jõudu tegijatele edaspidiseks sarja järgmiste trükiste koostamisel!

100 aastat Voldemar Ermi sünnist

Krista Piirimäe

15. mail 2005 möödus 100 aastat Tartu Kunstimuuseumi legendaarse direktori Voldemar Ermi sünnist. Ta on pärit Pärnumaalt Tori vallast taluperest, kus kasvab neli poega. Keskariduse omandas ta Pärnu Ühiskooli õppimise ja Tartu Ülikoolis kirjanduse.

1930. aastal asus Erm tööle “Eesti entsüklopeedia” toimetusse, pärast entsüklopeedia valmimist 1937. aastal hakkas ta koostama kunstilaseid artikleid “Eesti biograafilise leksikoni täiendusköitesse”. Ka Voldemar Ermi sõbrad kunstnikud Ernst Jõesaar, Adamson-Eric jt aitasid suunata tema teaduslikku huvi kirjanduse alalt just kunsti valdkonda.

1941. aasta kevadel kutsus Johannes Semper, ENSV Kunstide Valitsuse juhataja, Ermi tööle pool aastat tagasi asutatud Tartu Kunstimuuseumi, kus ta peagi tõusis direktori kohusetäitjaks ja siis direktoriks. 1951. aasta aprillis tuli tal mitmesuguste süüdistuste surve all direktori kohalt lahkuda, pooleaastane sanatooriumi

mis viibimine pikendas vallandamist sügiseni.

Need kümme aastat olid Eesti ajaloos murrangulised, üks võim vaheldus teisega, valitsesid kaos ja korralagedus. Oli vaja päästa kunstikogusid nii pommide kui ka marodööride eest, kes püüdsid ametlikult ja mitteametlikult võtta oma

valdusesse välismaale põgenenutele, küüditatutele ja vangistatutele kuuluvaid kunstiväärtsi. Paar näidet Voldemar Ermi päevikust kinnitavad, et sobivamat inimest kui tema ei oleks olnud selleks aateliseks ülesandeks võimalik leida.

Tartu Kunstimuuseumi „Kogude teatmik V“ on väljavõte Ermi päevikust, kus ta räägib üksikasjalikult kõigi muuseumitöötajate ennastalgavast tööst kunstiteoste päästmisel Nõukogude lennukite 1943. aasta 17. jaanuari pommitamisel. Kuid Ermi töö tegi kangelaslikuks see, et just kümme päeva enne oli ta terve halvenemise tõttu sunnitud pöörduma tuberkuloosinõuandlasse dr Lillvälja juurde, kes soovitas tal minna sanatooriumi.

Foto Aare Puus

♦ Artikli autor Tartu Kunstimuuseumi vaibakogu tuulutamas

♦ The author of the article airing the carpet collection of the Tartu Art Museum

♦ Автор статьи проветривает коллекцию ковров Тартуского художественного музея

◆ Vello Ojanurme 1964. aastal filmikaamera Muhumaal

◆ Vello Ojanurme with a movie camera in Island Muhu in 1964

◆ Велло Оянуурме в 1964 году с кинокамерой на острове Муху

Foto Ilmar Kala

Pärast sõda valmis eriti Jaapani, Ameerika ja Saksamaa muuseumides rohkesti etnograafilisi filme. Suurt tööd tegi vanade tööprotsesside jäädvustamisel Soome Rahvusmuuseum.¹ Etnograafiliste filmide tegemisel olidki ERMile eeskujuks soome etnoloogid. Samas olid filmimise tingimused ja aparatuur täiesti erinevad. Kui soovisin osta muuseumile filmikaamerat ja alustada filmitööd, sain igast instantsist vastuseks kategoorilise ei. Asi oli selles, et Nõukogude Liidus oli täpselt määratletud, kes võisid filmimisega tegeleda. Eestis oli selline õigus ainult Tallinnfilmil, teistel seda luba ei olnud ja öeldi, et nagunii ei anta ka. Ainus võimalus oli muretseda vajalik inventar ja teha filme loata. Kõigepealt sai muuseum osta salamahti Teaduste Akadeemia varustuskontorist 35 mm kaamera "Konvac". Sellised kaamerad võisid olla ainult Teaduste Akadeemia täppisteaduste instituutides laboritööde jaoks. Kaamera oli küll olemas, aga lahendada tuli veelgi raskem probleem – varustuskontor ei tohtinud ametlikult filmilinti müüa. Tuli üritada sealseid inimesi veenda ja see õnnestuski. Saime muretseda ka mahakantud kopeerimis- ja ilmutusmasina. Raskem oli veel ees – pöördumine Tallinnfilmi poole, et seal positiivfilm monteeritaks ja helindataks. Esimeseks vastuseks olid tuntud sõnad – meie ei saa teile teenustööd teha, sest teil pole filmimiseks luba ja Moskva nagunii seda muuseumile ei anna. Pidid seda palvet korduvalt esitama. Alati öeldi: "Peterson, Tallinnfilmi inimesed teevad seda oma riisikol, aga viimast korda!"

¹ Osmo Vuoristo. Die Entwicklungsstadien des volkskundlichen Films in Finnland. – *Research Film*. Vol. 6, No. 2, 1967; Hiikka Vallisaari. Finnish Peasant Culture in the Ethnographic Films of Nineteen Thirties. – *Ethnologia Scandinavica*. 1985.

Õnneks tuldi mu abipalvele ikka ja jälle vastu. Kui oleksime saatnud filmitegemise taotluse Moskvasse, oleks seal tekkinud ainult lisahuvi meie vastu, aga tulemuseks oluks ikka ametlik keeld. Nii tuli teha filmitöödega salamisi ja seda pea 20 aastat. Eeskätt tegeldi meie rahva kultuuripärandi fikseerimisega: jäädvustati filmilindile ridamisi olulisi tööprotsesse, mis juba tollal olid pooleldi unustatud. Hääbusid ju kiiresti neid oskavad vanurid ja kadusid kasutusel olnud tööriistad.

Samas ei seadnud ma eesmärgiks n-ö klassikaliste etnograafiliste filmide valmistamist. Peaülesanne oli ERMi kogude täiendamine. Suurt tööd tehti tollal üldse nii vana kui n-ö uue rahvakultuuri kogu-

misega. Lisandusid filmilindid vanadest tööprotsessidest, samuti ehitistest, sisustusest jms. Esimene helifilm "Jäälune võrgupüük Pärnu lähel" valmis 1961. aastal. Sellele järgnesid sajad kaadrid vanadest ehitistest, eriti Hiiumaalt, põllutööriistade kasutamisest Viljandimaal, setude linakitumisest ja töötlemist jne. 1978. aastal valmis 40-minutilise etnoloogiline film "Eesti küla sajandivahetusel", mis kajastab paljusid tööprotsesse.

Võidakse küsida, kuidas oli selline seaduseväline tegevus võimalik. Vastaksin lihtsalt – vene võimul oli teha muudki, kui kontrollida ERMi filmitegemist, sest avalikult, näiteks televisioonis, meie filme ei näidatud ja seda me tollal ei taotle nudki. Samas leidis muidki põhjusi, mis oleksid võinud peatada meie filmitöö. Muuseumis töötas inimesi, keda ERMi etnograafilised filmid ei huvitanud, kuid kes teatasid nende tegemisest, "kuhu vaja". Otseselt ohustas filmitööd Teaduste Akadeemia presidendi J. Eichfeldi otsus 1962. aastast. Selles pidas ta vajalikuks kõik oma alluvusse kuuluvad fotolaborid Tallinna koondada. See oleks olnud meie filmitöö lõpp. Kuid Teaduste Akadeemias leiti, et ERM (tollal Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum) tuleks üle anda kultuuriministriumile. Edaspidine filmitöö oli nüüd seotud kultuuriministriumiga. Õnneks oli sealne muuseumiinspektor Irina Rosenberg arukas naine ega seganud meie filmilabori tööd. Suur tänu

Foto Jüri Karm

◆ ERMi filmigrupp Vepsamaal. Vasakult Vello Ojanurme, Lembit Lepp ja Aleksei Peterson. 1978

◆ Film group from the ENM in Vepsa. From the left Vello Ojanurme, Lembit Lepp and Aleksei Peterson. 1978

◆ Съёмочная группа Эстонского национального музея у вепсов. Слева Велло Оянуурме, Лембит Лепп и Алексей Петерсон. 1978 г.

selle eest!

1966. aastal alustasime filmitööd Vepsamaal. Need toimusid äärmiselt rasketes tingimustes. Harilikult käisin ma filmivõtetel koos vaneminsener Toivo Pedakuga, kes oli nii operaator kui küljkorviga mootorratta juht. Vepsamaal olid erakordselt halvad sõidutingimused, teed praktiliselt puudusid. Ometi filmiti seal haruldasi tollal veel säilinud töövõtteid, eriti vanade põllutööriistade kasutamist, samuti sügise põllutööd, ehitisi jne. Valmisid ka filmid "Vepslased 20. sajandi algul" ja "Ühepuust vene valmistamine".

1970.–80. aastatel tehti ulatuslikke filmivõtteid Udmurdimaal, kus valmisid filmid lõunaudmuri ja põhjaudmuri rahvakultuurist 19. ja 20. sajandi vahetusel. Filmid said Udmurdimaal väga populaarseteks, neid demonstreeriti nii maa-kohtades kui linnades, nendest tehti koo- piaid.

Esitasime oma filme üleliidulisel etnograafide-antropoloogide kongressil Jerevanis 1978. aastal ja ülemaailmsel fenougristide kongressil Helsingis 1980. aastal. Filmi „Eesti küla 20. sajandi algul“ demonstreerisid ka 1980. aastatel Rootsis

Stockholmis, Lundis jt linnades. Filmi Rootsi viimist ja seal näitamist aitasid korraldada tollane Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komitee ja Balti Instituut ning Stockholmi Ülikool. Filmid toimetati Rootsi kaubalaevaga. Nii osutus võimalikuks ka Rootsis elavatele eestlastele demonstreerida tollal osakest eesti rahvakultuurist.

Tuleme tagasi eespool mainitud viisuaalse kultuuri festivali juurde. Kahtlemata oli tegu tähelepanuväärse sündmusega. Head olid Asen Balikci, Jean Rouchi, aga ka Leonid Filimonovi jt filmid, dokumentalistika, sealhulgas etnograafiliselt ja antropoloogiliselt sisukad filmid. Festivali programm oli aga liiga ulatuslik ja laiaharuline, nii et nädala jooksul ei jõudnud süveneda kõikide filmide sisusse. Tulevikus on oluliselt panna rõhk etnoloogiliste filmide demonstreerimisele. Festivali juurde oleks vaja moodustada filmitegijate ekspertgrupp.

Ka ERMi filmilaboris tuleks uuesti alustada teadurite juhendamisel olustiku- liste filmide tegemist. Eesmärk peaks olema dokumenteerida inimeste eluolu. Edaspidi saaks nii muuseumi püsiekspo-

sitsiooni filmidega illustreerida. Pärast tutvumist ekspositsiooni mingi osaga võiks olla külastajal võimalus näha selle teema kohta ka filmimaterjali. ERMi uues hoones saab korralikud ruumid koos sisustusega ka filmilabor. Muuseumil oleks vaja teha selgeks, mis suunas filmilabor tulevikus töötab. ERMi filmilabori struktuur ja sisuline töö on vaja süsteemselt ja põhjalikult ümber korraldada ning seada tema tööle kindlad eesmärgid.

The article gives a survey of making ethnographical films at the Estonian National Museum during the years 1961–1990. The author makes a suggestion that systematic shooting of ethnological films dealing with people's everyday life, and especially the processes in the recent past, should be taken up again. The film festival "WorldFilm", which took place in Tartu on May 2–8, is also dwelt upon. The festival was interesting; yet, very different films had been selected for it. In the future the festival should definitely be continued, but more attention should be paid to ethnographical films.

vanem Jaago Kuriks, tänu kellele oli meil Koerus võimalus ka veidi kehakinnitust saada.

Ringsõit lõppes Eesti Piimandusmuuseumis Imaveres, kus lisaks muule põnevale pidid kolm meest värsket võid valmistama. Igal juhul saab muuseumitöötaja kõigega eeskujulikult hakkama.

Kuigi ilmataat andis ürituse ajaks just maikuu kõige jahedamad päevad, suutis suur Eestimaa muuseumide vägi säilitada rõõmsameelsuse. Ja sellest on järvakatel hea meel.

TIIU SAARIST

Muuseumipäev Järvamaal

Tänavu suvel möödus 100 aastat Järvamaa Muuseumi asutamisest. Seoses tähtsündmusega toimus ka tänavune muuseumipäeva tähistamine 16. ja 17. mail Paines ja Järvamaal. Esimesel päeval alustati ametliku osaga Paide Kultuurikeskuses, tutvuti muuseumi ja Paide linnaga ning õhtu möödus meeleolukate etteastete saatel taas kultuurikeskuses.

Teisel päeval tehti tiir peale ühele osa-

le Järvamaast – külastati Roosna-Alliku mõisat ning tutvuti Järva-Jaani kolme muuseumi – Tuletõrjeseltsi muuseumi, vanade autode varjupaiga ja kinomuuseumiga. Kõigi kolmega toimetavad Tuve Kärner ja tema fanaatikute abilisid.

Koerus ootas muuseumitöötajaid Koeru Teater, kes esitas katkendi 1905. aasta sündmusi kajastavast etendusest. Üheks tegelaseks oli kehastunud ka valla-

Kolme muuseumi ühised nõupidamised

Eesti Põllumajandusministeeriumi alluvuses on kolm muuseumi: Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum, Eesti Piimandusmuuseum ja Eesti Põllumajandusmuuseum. Parandamiseks muuseumide ja ministeeriumi vahelist koostööd on 2005. aastal toimunud kolm ühist nõupidamist.

15. veebruaril 2005 saadi kokku Tartumaal Ülenurmel põllumajandusmuuseumis. Nõupidamise põhiteemad olid

teadustöö arendamine ja koostöö. Nõupidamisel jäi kõlama mõte, et tähtis on kõiki muuseumi valdkondi arendada komplekselt ning vajalik on muuseumidevaheline informatsioonivahetus.

Teine nõupidamine toimus 24. märtsil Kurgjal C. R. Jakobsoni Talumuuseumis. Käsitleti ühiste toimetiste väljaandmist; avalikkusega seotud kampaaniaid ja kuidas muuta muuseumid ühiskonnale atrak-

tiivsemaks; muuseuminõukogude koosseisu ja tööd; ühiste projektide ettevalmistamist; rahvusvahelist koostööd; Th. Pooli fondiga seonduvaid küsimusi.

Kolmas ühine nõupidamine toimus Eesti Piimandusmuuseumis Imaveres 11. mail. Seekordsel kokkusaamisel arutati põhiliselt muuseumide kogumistööga seotud probleeme. Eesti Piimandusmuuseumi direktor Ants Välimäe tegi ettepaneku arutada järgmisel nõupidamisel rahastamisega seotud probleeme koos põllumajandusministeeriumi ja rahandusministeeriumi spetsialistidega.

SILVA TEDREMA

JUUBELID

Virve Hinnov 90

Huvitav, et need, kes satuvad muuseumitööle, jäävad sinna tavaliselt aastateks või aastakümneteks. Lõpuks on isegi raske eraldada isiklikku elu muuseumielust. Kunstiajaloolane Virve Hinnov on üks selliseid inimesi. Alustades 30. oktoobril küll auväärset sajandat aastakümnet ja olles mõnda aega Tartu Kunstimuseumi igapäisest tööst eemal, tundub muuseumis ikka veel lehvivat tema

vaim. Vahest on põhjus see, et ta oli kõik oma elu parimad aastad üks selle maja hing, hoidja, vaimne kõrgus, eeskuju ja paljudele lihtsalt imetlusväärne kolleeg. Isegi neile, kes pärast teda tulid ja siia jäid.

Kunstiajaloolane, muuseumitöötaja ja filoloog Virve Hinnov sündis 30. oktoobril 1915. aastal Tartus kooliõpetaja perekonnas. Lõpetanud 1934. aastal Tartus Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi tütarlastegümnaasiumi, õppis ta aasta Londonis koduabilisena inglise keelt ning astus 1935. aastal Tartu Ülikooli õppima võõrkeeli ja kunstiajalugu (juhendajaks S. Karling ja A. Tuulse) ning romaani ja inglise filoloogiat. Virve esimene töökoht oli Eesti Rahva Muuseumis (1942–43) ja alates 1943. aastast 42 aastat (kuni 1985) Tartu Kunstimuseumis.

Virve Hinnov tuli Tartu Kunstimuseumi tööle kõige raske ajal, 1943. aasta veebruaris. Ta oli neljaliikmelises kollektiivis abiks nii kunstivarade evakueerimisel Väätsale kui seal nende vastuvõtmisel, tehes kunstiteoste päästmisel ja hoidmisel tohutu tööd.

Samal ajal sai Virve Hinnovist ka kunstimuseumi esimene maalikogu hoidja, kellena ta töötas 1975. aastani. Kuid tema energiat jätkus ka kunstipedagoogilise töö juhtimiseks. Tänapäeval taas väga populaarseks saanud ja väärtustatud kunstipedagoogika oli Virve Hinnovi üks südamealasid. Ta koostas koolidesse viidavate rändnäituste plaane ja loengutsükke, pidas õpilastele ja linnarahvale kunstiloenguid, juhtis rahvaülikooli kunstiosakonna tegevust (seejuures mitte ainult loengute organiseerimist, vaid ka igasuguseid rahvalikke üritusi, nagu rahvaülikooli ekskursioonide korraldamist) ja tegi kõik selleks, et ka kunstikaugeid inimesi kunsti juurde tuua. Juba pensionil olles oli ta muuseumi teadusarhiivi hoidja (1976–85).

Loomulikult kuulub muuseumi teadustöö juurde ka näituste koostamine ja kujundamine, mis omakorda nõuab kataloogide ja artiklite kirjutamist. Kunstialaseid artikleid, mida võiks kokku lugeda mitusada, on Virve Hinnov avaldanud alates 1952. aastast. Need on paistnud silma oma faktitäpsuse ja asjalikkusega. Paljud tema koostatud kataloogid on eesti kunstiajaloo suure monograafilise väärtusega (Linda Kits-Mäest, Alfred Kongost, Roman Timotheusest, Gustav Margi kunstikogust jne). Baltisaksa kunsti suurepäraste tundjana on Virve Hinnov käsitletud Tartu Ülikooli joonistuskooli tegevust, samuti on ta uurinud 20. sajandi algus-

kümnedite Eesti kunstielu, eriti näitustegevust. Eraldi raamatutena on ilmunud „Maalitehnikad“ (1963) ja koos Eha Ratnikuga monograafia kunstnik Paul Rauast (1966). Lisaks on Virve Hinnov avaldanud Tartu Kunstimuseumi kogude teatmikes kommenteerivaid artikleid nii Jaan Koorti kui Armin Tuulse isikuarhiivist ja loomulikult on ta osa võtnud Eesti kunstiajaloo koostamisest (1970–77), mille eest sai ühe autorina Kristjan Raua preemia.

1976. aastal anti Virve Hinnovile Eesti NSV teenelise kultuuritegelase nimetus.

Nii Virve Hinnovi eakaaslased kui nooremad kolleegid on alati imetlenud tema abivalmidust, head kasvatust, tingimatut kunstiarbastust ja entusiasmi, mis on teda saatnud igasugustes olukordades ning andnud jõudu ja teadmisi ka temaga koos töötanud ja teda tundma õppinud kaaslastele.

Jätkugu seda sära ja jõudu veel pikkadeks päevadeks heldele jagajale endalegi!

KÕIK ENDISED JA PRAEGUSED KOLLEEGID
TARTU KUNSTIMUUSEUMIST

Aimi Hollo 60

Aimi Hollo on Kreutzwaldi muuseumis töötanud nüüd juba 25 aastat. Töötanud? Kas ainult? Aimi aastad muuseumis on olnud midagi rohkemat kui töö, see on olnud muuseumiga koos elamine, arenemine, endast parima võimaliku andmine. Kompromissitu pühendumus oma tööle on Aimi alati omane olnud, ka muuseumisse tulekule eelnenud pedagoogiaaastatel Palamusel ja Põlvas. Märk sellest on aastaid püsinud side oma

endiste õpilastega, mis on Aimitki nooruslikuna hoidnud. Tubli-deks inimesteks on kasvanud Aimi oma lapsed Nele, Maarja ja Markus. Aimi jääb meelde! Ta jääb alatiseks nende inimeste ellu, kes teda tundma on õppinud rahuliku, tasakaaluka, erudeeritud, taktitundelise ja abivalmina. Päevi hiljemgi meenub – Aimi ütles ju nii, ja hästi ütles. Kuidas ta küll oskas? Kuidas ta teadis?

Visa ja eesmärgikindla tegutsemisega on Aimi andnud Laulu-isa majale ja kõigele seal toimuvale uue sisu ja hinguse. See on aegade taga toimunud hoidev ja väärtustav, samas kaasaegne ja edenev. Minevikust võib ja peabki kaasa võtma sobiva, vajaliku ja õpetliku. Iga aja inimesed teevadki seda omamoodi. Kellele on meeelpärasem väline sära, kellele sisu erinevad tahud. Aimi on suutnud Laulu-isa pärandi hoida puhta tühistest moe- ja meeloluvoolest, ta on suutnud hoida au sees selle, mis aegade jooksul ei tohiks kaduda – mõistuse, tarkuse, töötahte, kohustuse süveneda. Jooned, mis iseloomustavad ka Aimit ennast. Teda tsiteerides: “Sel, kes midagi teha tahab, pole tööst iial puudust!”

Aimi uman keelen: olõq iks tukõv ja terveq, hoiaq iks taad tohtreherrä majja ja miilt, olõq iks sääne, kelle järge tsihti sääädq!

Vaba tõlge kirjakeelde: kolleegid soovivad tervist ja õnne!

Mati Mandel 60

Arheoloogid on üks imelik rahvas. Peaaegu kõik selle elukutse (meessoost) esindajad, keda ma tunnen, kuuluvad Kaitseliitu. Nende hulgas ei ole erand ka värske juubilar, kes, olles 11. juunil 2005 jätnud seljataha juba teise ümmarguse tähtpäeva, käib endiselt usinasti laskeharjutustel ja valvab meie rahulikku und.

Millest niisugune esmapilgul veider kooskõla – ühelt poolt igaaastased välitööd ja inspeksioonid, huvi aastasadade ja -tuhandete taguste asjade vastu, teisalt relv käes osalemine kõige tänapäevasemas riigikaitstes? Ja töö Lihula valla volikogus? Anomaaliaid on veelgi. Kõik, kes arheoloogiaga vähegi kursis, teavad muidugi Mati Mandeli uurimusi, küll eestlase muinasaegse relvastuse, küll asustusajaloo teemadel. Lihulast võib saada turismikeskus just tänu Mati Mandelile, tema aastaid väldanud kaevamistele linnusel ja alevis ning nende põhjal üllitatud kirjutistele. Käsitlus Läänemaa iidsetest matusekometest tõi talle doktori-kraadi. Sõandan väita, et ilma juubilarita poleks Läänemaa muinasaega meie teadvuses õieti olemaski. Kuid igapäevase arheoloogitöö kõrval Eesti Ajaloomuuseumis on Mati Mandel kirjutanud raamatu Keila ümbruse lahingutest 1944. aastal, kogunud materjali Lihula lähimineküla kohta jne. Praegugi kuluvad pikad päevad Tõnismäel endise Julgeolekukomitee toimikuid lapates. Taas on ühe mehe loomingus kõrvuti muinasaeg ja hilismöödanik. Ja siis ma vist mõistsin. Siin pole mingit vastuolu, need on ühe ja sama asja eri tahud. Huvi oma rahva saatuse vastu, eestlane ja tema ajalugu on see, mis on Mati Mandelit köitnud ja innustanud juba vähemalt neli aastakümnet. Ja nii võttes pole vahet, kas tuhnida kalmel või arhiivis, kas uurida või hoopis ise osaleda. Õigemini, vahe küll on, aga see tuleb esile alles isikuumaduste pinnal. Mitte igaüks ei suuda kaasa lüüa kõiges, laiskus ja mugavus seavad oma piirid. Peab olema südamega asja juures, ühtlasi meeletult energiline, et jaksata kõike seda, mida juubilar on teinud ja teeb. Sest hoolimata aja verstaapostidest ei näi hoog vähimalgi määral raugevat. Endiselt käivad Läänemal arheoloogiatalgud, endiselt kestavad suvised väljakaevamised (sel aastal Poanses), endiselt kulub püksitagumik muuseumis ja arhiivis.

Ja endiselt on meil sõbralik ja abivalmis kolleeg, nii oodatud mitte üksnes töölauda taga, vaid ka lõõgastushetkel. Peab sedagi oskama, ja siin, aga mitte ainult siin, on meil kõigil Matilt palju õppida.

Kolleegide nimel veelkord kätt surudes
IVAR LEIMUS

Reet Piiri 50

Maikuu tähistas oma esimest tõsisemat juubelit etnoloog, täna-seks Eesti Rahva Muuseumi pere raudvarasse kuuluv teadur-kuraator Reet Piiri. ERMiga on Reet seotud juba üle veerandsajandi – septembris 1978 asus ta muuseumis tööle kunstnik-kujundajana, aastast 1980 kuni tänaseni on ta ERMi palgal teadusliku töötajana.

Reeda peamiseks uurimisvaldkonnaks on kujunenud meie rahvuskultuuri üks sümboleid – eestlaste rahvarõivad. Tal oli õnne saada selles valdas põhjalik koolitus, töötades ERMis aastaid eelmise põlvkonna parima rahvarõivaste uurija ja asjatundja Aino Voolmaa kõrval. Peale viimase lahkumist on Reet rõivastuse uurimist samasuguse põhjalikkusega jätkanud

Ilma liialdusteta võib öelda, et praeguseks ajaks on Reedast saanud Eestis parim rahvarõiva detailideni tundja, kelle missiooniks on ka rahvarõiva tutvustamine ja propageerimine. Ta on Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili õppejõud, samuti väga sage esineja kõikvõimalikel rahvarõivakoolitustel. Lisaks sellele annab Reet pidevalt nii muuseumis kohapeal kui ka telefoni ja e-kirjade teel konsultatsioone arvukatele huvilistele. Peale rõivastusematematika on Reet uurinud veel ERMi ajalugu (sel teemal kirjutas ta ka oma lõputöö TRÜ ajaloo-osakonnas), talulaste mänguasju ja eestlaste toidukultuuri.

Näitusetöös andis Reedale hindamatu kogemuse näituse „Eesti rahvarõivad“ tegemine koos Aino Voolmaaga. Aastatel 1982–84 eksponeeriti seda muuhulgas ka tollases NSVL Rahvaste Etnograafiamuuseumis (Venemaa Etnograafiamuuseumis). Edasis-te ERMis töötatud aastate jooksul on Reet koostanud nii väikesi kui väga suuri väljapanekuid peamiselt rahvakunstist, eelkõige rahvarõivastest. Nimetada võiks neist 1989. aastal rahvusvahelise folkloorifestivali „Baltica“ ajaks valminud rahvusvahelise ülevaatenäituse „Soomeugrilaste rahvakunst“ eesti rahvarõivaste osa Tallinnas Eesti Näituste ruumes, samuti mitmete maakondade (Tartumaa, Virumaa, Pärnumaa) rahvakunstile pühendatud näitusi ning 1998. aastal valminud ja väljaspool Eestitki menukalt tuuritanud väljapanekut „Rahvarõivas kui sümbol“.

Reeda kureerida on rahvarõiva esindusväljapanek ERMi püsinäitusel. Kodumaiste näituste kõrval on ta koostanud mitmeid meie rahvarõiva esindusnäitusi raja taga, viimati näiteks „Estonian Folk Costumes“ Dublinis Oscar Wilde'i majas 2003. aastal ja „Rahvarõivas kui sümbol“ ESTO-I Riias 2004. aastal.

Reet on meie muuseumi üks soovitud esinejaid mitmesugustel avalikel üritustel: küll kodukandipäevadel, käsitööseltside üritustel või naisseltside õppepäevadel. Samuti on ta rahvakultuuri populariseerivate väljaannete nõutud autor, kirjutades rahvarõivaste kõrval ka eestlaste söögist-joogist. Näiteks 2004. aastal ilmus kirjastuselt Varrak tema koostatud ning kommenteeritud fotoalbum „Eesti rahva rõiva ilu: kuda rahvas, nõnda rõõvas“, samuti oli ta üks autoreid esinduslikule väljaandele „Eesti rahvusköök“ (Tallinn: Maalehe Raamat).

Õnnitleme Reeta ja jääme huviga ootama tema uusi näitusi ja kirjutisi! Üle kõige aga soovime, et täituks Reeda ammune unistus – võimalus Eesti Rahva Muuseumi uues peahoones Raadil huvilistele nõu ja abi jagada taasloodud rahvakunsti nõuandekeskuses!

KOLLEEGIDE NIMEL TERJE ANEPAIO

Reet Piiri 1985. aastal Aravetel välitöödel

IN MEMORIAM

TUUI KOORT

13. aprill 1914 – 28. juuni 2005

Tuui Koorti sünnikodu oli Pariis. Õnnelik isa skulptor Jaan Koort kirjutas tütre sünni puhul: „Täna tõi Mari meie teise lapse ilmale. See on terve ja tugev tüdruk. Panen temale Egiptuse jumalanna nime.“ Nii saigi ta endale nime Thóui-Isis-Lea. Ta kasvas üles vendade seltsis: Koortide peres oli selleks ajaks juba esiklapsena sündinud poeg Ra, kellele hiljem lisandusid vennad Lennart ja Peep.

Oma sünnilinna Pariisi jõudis Tuui taas aastakümneid hiljem. Küllastades Rootsis elavat venda, andis viimane õele võimaluse vaadata ülejäänud Euroopatki, eelkõige Prantsusmaad. Tuuil oli julgust ja pealehakkamist pakkumine vastu võtta ning eirata toonaseid võõrvõimu keelde ja käske. Oma erilisest suhtest lemmiklinna Pariisiga armastas Tuui ikka rääkida – ilmselt peitus selles ka üks põhjusi, et temast sai avara kultuurihuviga ja kõige paremas mõttes maailmainimene.

Tuui Koorti iseloomus, ilmavaates ja huvides oli tunda tugevat perekondlikku tausta. Tema karakteris oli ema Mari Koortilt

Tagakaanel:

24. juulil 2005 anti Põlvamaal Himmastes üle iga-aastased Jakob Hurda nimelised rahvuskultuuri preemiad. Jakob Hurda sünnipaik Himmastes. Vabariikliku preemia sai Eesti Rahva Muuseumi kauaaegne direktor ja ajakirja Muuseum peatoimetaja Aleksei Peterson. Maakondliku preemia pälvis Põlva Käsitööklubi juhendaja Asta Tagel. Fotod Tiina Tael.

On the back cover:

On July 24, 2005, the annual national culture prizes named after Jakob Hurt were distributed at Himmaste. Jakob Hurt's birthplace at Himmaste. The republican prize was given to Aleksei Peterson, the long-time director of the Estonian National Museum and editor-in-chief of the magazine Museum. The county prize was awarded to Asta Tagel, instructor of the Põlva Handicraft Club.

На задней обложке:

24 июля 2005 в Пылвамаа в Химмасте вручались ежегодные премии национальной культуры имени Якоба Хурта. Государственная премия была вручена долговременному директору Эстонского национального музея и главному редактору журнала «Муuseum» Алексею Петерсону. Уездная премия была вручена предводителю Пылваского Клуба рукоделия Аста Тагел.

päritud südamesoojust ja delikaatsust ning isa Jaan Koorti poolt paras annus isepäisust, mis muutis Tuui karismaatiliseks isiksuseks mitte ainult oma sõpruskonnas, vaid ka eesti kunstiloos.

1933. aastal lõpetas Tuui Koort Elfriede Lenderi tütarlaste-gümnaasiumi. Huvi kunsti ja ajaloo vastu viis ta 1936. aastal Tartu Ülikooli tudeerima kunstiajalugu – oli ju austus kunsti ja kunstnike vastu Tuui Koortile sisse kodeeritud. Ülikooli lõpudiplomini jõudis ta aga keeruliste aegade tõttu alles 1955. aastal.

Rasketel aastatel jätkus tal südamesoojust nii kunsti kui kunstnike vastu. Koos Mari Koortiga hoolitseti Ado Vabbe ja ka teiste olme ja eluga kimpus kunstnike eest.

1940. aastal asus Tuui Koort tööle Eesti Rahva Muuseumi ning aasta hiljem oli ta juba Tartu Kunstimuuseumis. Esimeseks ülesandeks oli muuseumi kunstikogude päästmine sõja jalust ning nende viimine Vääsale. Tartu Kunstimuuseumi peavarahoidja oli Tuui Koort aastatel 1945–51 ja 1954–70. Tuui Koort töötas välja kunstikogu hoiustamise ja dokumenteerimise põhimõtted, mida muuseumis järgitakse tänapäevani. Olles pensionil, inventeeris Tuui Koort Alfred Rõude ning Eesti Kirjandusmuuseumi ja Spordimuuseumi kunstikogusid.

Tema kultuuri- ja kunstiloolised teadmised leidsid rakendust mitmete Tartu Kunstimuuseumi näituste ning trükiste koostamisel. Tänu Tuui Koortile toimusid Ellinor Aiki, Mari Räägu, Karin Lutsu, Märt Laarmani avastuslikud taastulekud eesti kunsti. Skulptuuri tundmine aitas kaasa August Weizenbergi loomingu uurimises. Tema lugupidamine ja austus eesti kunstis kuulus oma isa loomingule, mida Tuui on aidanud jäädvustada mitmetes raamatutes. Leo Gensi monograafias „Jaan Koort“ (Tallinn, 1964) on skulptori teoste nimestiku ja näitustel esinemise nimekirja autor Tuui Koort.

Ametlikku tunnustust jagati Tuui Koortile kui teenelisele kultuuritegelasele 1966. aastal ning Kristjan Raua preemia tuli 1978. aastal ühistöö eest Eesti kunsti ajaloo koostamisel.

Tuui Koorti säravat karakterit, nakatavat elujõudu ja loominguilist jäävad tänutundes meenutama tema kauased mõtte- ja teekaaslased.

TIHU TALVISTU

Tagakaane siseküljel:

6. juunil 2005 avati Eesti Maanteemuuseum. Muuseumi avas teemeister isiklikult. Foto Enno Vahter. Maanteemuuseumi masinahall, kuhu on koondatud olulisemad teede ehitus- ja hooldusmasinad 20. sajandist. Fotod Arp Karm.

Inside of back cover:

On July 6, 2005 the Estonian Road Museum was opened. The museum was opened by the roadman himself. Hangar at the Road Museum, which houses the most important road construction and maintenance machines dating from the 20th century.

На внутренней стороне задней обложки:

Открытие Эстонского дорожного музея. 6 июня 2005 г. Музей открыл дорожный мастер лично. Машинный зал музея, где представлена основная техника 20 века, используемая при строительстве и уходе за дорогами.

